

Education des enfants roms en Europe
Education of Roma children in Europe

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE
Language Policy Division
Division des Politiques linguistiques

Evropakoro Forumo e Romengoro thaj e Phirutnengo
European Roma and Travellers Forum
Forum européen des Roms et des Gens du voyage
Európske fórum Rómov a kočovníkov

RÁMCOVÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM RÓMSKEHO JAZYKA

vypracovaný v spolupráci s

Európskym fórom Rómov a kočovníkov

Ďakujeme Fínsku za štedrú podporu venovanú tomuto projektu

2008

**Divízia jazykovej politiky - www.coe.int/lang
Rada Európy, Štrasburg**

Autori

David Little a Barbara Lazenby Simpson, Trinity College Dublin, Írsko

Konzultanti

Miranda Vuolasranta, viceprezidentka Európskeho fóra Rómov a kočovníkov

Mihaela Zatreanu, Rumunsko

Angelina Dimiter-Taikon, Švédsko

Lilyana Kovatcheva, Bulharsko

Ulli Pawlata, Rakúsko

Helena Sadílková, Česká republika

Text je k dispozícii na internete v anglickom a rómskom jazyku na webovej stránke Divízie jazykovej politiky: www.coe.int/lang (v oddiele “Minorities and Migrants”)

Language Policy Division
DGIV - Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
decs-lang@coe.int

OBSAH

ÚVODNÉ INFORMÁCIE O EURÓPSKOM FÓRE RÓMOV A KOČOVNÍKOV (ERTF)	3
VŠEOBECNÝ ÚVOD	7
RADA EURÓPY A RÁMCOVÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM RÓMSKEHO JAZYKA	7
AKČNE ORIENTOVANÝ PRÍSTUP SERR	8
SPOLOČNÉ REFERENČNÉ ÚROVNE SERR	9
ŠTRUKTÚRA RÁMCOVÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU	9
POUŽÍVANIE RÁMCOVÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU	12
RÁMCOVÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM	14
PREHĽAD ÚROVNÍ SERR A1, A2, B1 A B2	14
ÚVOD DO TEMATICKÝCH OKRUHOV	18
NIEKOĽKO ÚVODNÝCH POZNÁMOK PRE UČITEĽOV A TVORCOV MATERIÁLOV	19
ROMANİPE	27
TEMATICKÝ OKRUH 1: JA A MOJA RODINA	29
TEMATICKÝ OKRUH 2: DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI	35
TEMATICKÝ OKRUH 3: MOJE SPOLOČENSTVO	40
TEMATICKÝ OKRUH 4: RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA	46
TEMATICKÝ OKRUH 5: SVIATKY A OSLAVY	51
TEMATICKÝ OKRUH 6: V ŠKOLE	57
TEMATICKÝ OKRUH 7: CESTOVANIE A DOPRAVA	63
TEMATICKÝ OKRUH 8: JEDLO A OBLEČENIE	69
TEMATICKÝ OKRUH 9: ČAS, ROČNÉ OBDOBIA A POČASIE	75
TEMATICKÝ OKRUH 10: PRÍRODA A ZVIERATÁ	81
TEMATICKÝ OKRUH 11: ZÁĽUBY A UMELECKÁ ZÁUJMOVÁ ČINNOSŤ	87
PRÍLOHA 1	94
<i>Odporúčanie Rec (2000)4 Výboru ministrov členským štátom o vzdelávaní rómskych detí v Európe</i>	94
PRÍLOHA 2	98
<i>Varšavská deklarácia hláv štátov a vlád členských štátov Rady Európy</i>	98
PRÍLOHA 3	101
<i>Plán činnosti</i>	101
PRÍLOHA 4	118
<i>Politický dokument o rómskom jazyku</i>	118

ÚVODNÉ INFORMÁCIE O EURÓPSKOM FÓRE RÓMOV A KOČOVNÍKOV (ERTF)

Európske fórum Rómov a kočovníkov (ERTF/ Fórum) zahájilo svoju činnosť v roku 2005. Založením Európskeho fóra Rómov a kočovníkov vznikla demokratická platforma pre spoluprácu všetkých Rómov, Sintiov, Kalov, kočovníkov a ďalších príbuzných skupín v Európe.

Výbor expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov požiadal ERTF o vydanie politického vyhlásenia o rómskom jazyku ako materskom jazyku Rómov a o potrebe jeho štandardizácie. V októbri 2005 Výbor expertov Charty zorganizoval stretnutie so zástupcami Fóra a ďalšími expertmi na túto oblasť, na ktorom sa zaoberali touto otázkou. Fórum vydalo svoj prvý oficiálny politický dokument o postavení rómskeho jazyka (PRÍLOHA II *Správy o vypočutí* [MIN-LANG (2005) 19]). Toto stanovisko informovalo a vysvetľovalo rozsah ochrany poskytovanej rómskemu jazyku v rámci Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

ERTF zastáva názor, že rómske deti majú právo na kvalitné vzdelanie. Štáty musia aktívne začať zavádzať programy a politiky zamerané na odstránenie segregácie a postarať sa, aby boli na tieto opatrenia z ich rozpočtov vyčlenené primerané finančné prostriedky. Prístup rómskych detí a detí kočovníkov ku kvalitnému vzdelávaniu v bežnom školskom systéme (v zmiešaných triedach) musí byť garantovaný na všetkých úrovniach od predškolskej až po vysokoškolskú.

Rómskemu jazyku hrozí vymiznutie, ak sa mu nedostane ochrany a finančnej podpory zo strany národných a medzinárodných aktérov a orgánov s rozhodovacou právomocou, akými sú školské úrady, jazykovedci, učitelia, autori vyučovacích materiálov a politici s rozhodovacou právomocou na všetkých úrovniach našich spoločností. Politiky segregácie rómskych detí v školách sú ešte stále bežným javom v celej Európe, ktoré sa v istých formách vyskytujú ako v západnej tak i vo východnej Európe. Rómske a kočovnícke menšiny, národnostné aj prisťahovalecké, majú, rovnako ako ostatní, jazykové práva, ktoré je potrebné rešpektovať.

Rómsky jazyk sa používa v celej Európe a preto je potrebné považovať ho za európsky jazyk a úradne ho uznať za materinský jazyk jeho užívateľov a tých, ktorí ho chcú oživiť a znovu začať používať ako svoju materčinu. Fórum nepokladá štandardizáciu rómskeho jazyka za svoj súčasný cieľ, snaží sa však o kodifikovanie jazyka kvôli podpore prístupu založeného na jazykovom pluralizme. Rómovia a kočovníci musia mať príležitosť zvoliť si dvojazyčné vzdelávanie, aby sa mohli naučiť zároveň úradný aj svoj vlastný jazyk. Šancu uskutočniť túto voľbu musia dostať rodičia a nie systém školstva alebo dokonca niekto úplne iný.

Výučba rómskeho jazyka musí byť prístupná v rozličných formách všetkým žiakom, ktorí používajú tento jazyk doma ako aj žiakom, ktorí nemajú žiadne predchádzajúce základy jazyka. Cieľom výučby rómskeho jazyka je nielen umožniť učiacim sa, aby sa naučili správne hovoriť jedným dialektom ale aby zároveň aj porozumeli a získali vedomosti o rôznych druhoch rómčiny používaných v Európe. Pri príprave učebníc a vyučovacích materiálov pre rómsky jazyk by bolo vhodné nadviazať medzinárodné kontakty a to i napriek tomu, že tvorba materiálov bude v konečnom dôsledku pochopiteľne regionálne, národne alebo miestne podmienená. Veľa dôvodov hovorí za to, aby sme čerpali zo širokej základne talentov, skúseností a odborných vedomostí, a príprava zdrojov pre rómsky jazyk prebiehala v medzinárodnom kontexte.

Plánované priority v oblasti vzdelávania Rómov a jazykovej prípravy so sebou prinášajú potrebu zásadných finančných zdrojov poskytnutých zo strany jednotlivých štátov, darov a programov.

Viaceré strany už niekoľko desaťročí považujú vzdelávanie Rómov a ochranu rómskeho jazyka a kultúry za významný cieľ. Čo však dodnes chýbalo bol jednotný názor rómskej komunity a rodičov. Známy slogan vyslovený v priebehu vzniku ERTF „nie pre Rómov ale s Rómami“ je pravdivý aj vo vzťahu k otázke rozvoja rómskeho jazyka. Podľa spoločného stanoviska a správy Výboru expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov a Európskeho fóra Rómov a kočovníkov: by sa „namiesto výrazu *rómske jazyky* mal používať názov *rómčina*“. Rómčina je jeden jazyk s viacerými dialektmi, ktoré používajú rozličné skupiny Rómov (Kaldaraši, Lovari, Kalovia atď.). Keď sa hovorí o rozvoji písomnej formy rómskeho jazyka, mal by sa uprednostňovať termín „**kodifikácia**“ namiesto výrazu „štandardizácia“, ktorý je asociovaný so zjednotením. Naopak, kým momentálne nie je až natoľko potrebné mať štandardizovaný dialekt, **vzájomné porozumenie a lingvistický pluralizmus majú zásadný význam.**“

Rómčina je jedným z mnohých jazykov sveta, ktoré nemajú ustálenú tradíciu jednej štandardnej písomnej podoby. Absencia normy sa niekedy mylne zamieňa s predpokladanou nedostatočnou „odlišnosťou“ jedného rómskeho jazyka a následnou prítomnosťou mnohých dialektov. V skutočnosti však mnoho európskych jazykov má dialektové varianty a druh rozdielov, ktorý sa dá pozorovať medzi jednotlivými dialektmi rómčiny nie je ničím výnimočným. Absencia štandardného jazyka určeného na používanie v medziregionálnej komunikácii, v písomnej forme, alebo na úradoch však znamená, že nie je k dispozícii evidentná voľba jedného variantu, ktorý by plnil funkciu úradného alebo písaného jazyka. Rozhodnutie uznať rómsky jazyk za paneurópsky a transverzálne používaný jazyk však so sebou nevyhnutne prináša potrebu nástrojov na **kodifikovanie rómskeho jazyka vo vzdelávaní.**

V priebehu roka 2002 navrhla Národná rada Fínska pre vzdelávanie Rade Európy, Divízii pre Rómov a kočovníkov, GRIII – Sociálna kohézia, aby sa uskutočnilo hodnotenie situácie v oblasti rómskeho jazyka; jeho materiálnej produkcie, ktoré by zároveň preskúmalo možnosti spolupráce v týchto otázkach na európskej úrovni.

V nadväznosti na toto hodnotenie sa uskutočnila na jar v roku 2003 konferencia v Štrasburgu pod vedením pani Mirandy Vuolasranta, krátko predtým menovanej za prvú Osobitnú poradkyňu pre rómske záležitosti v Rade Európy. Zúčastnilo sa jej sedemnást krajín, ktoré vyslali svojich zástupcov národných rád pre vzdelávanie, rómskych učiteľov a autorov rómskych vyučovacích materiálov, rómskych jazykovedcov a odborníkov.

O rok neskôr sa uskutočnila konferencia na rovnakú tému. Výsledkom tejto konferencie bolo zostavenie ad-hoc expertnej skupiny, ktorá mala za úlohu preskúmať realizovateľnosť vytvorenia rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka.

V skupine pracovali spoločne rómski experti z oblasti vzdelávania, Fóra a Rady Európy, vrátane niekoľkých odborníkov z oblasti aplikovanej jazykovedy. Projekt prebiehal pod vedením Divízie jazykovej politiky (Direktorátu školského, mimoškolského a vysokoškolského vzdelávania) v partnerstve a za úzkej spolupráce s Európskym fórom Rómov a kočovníkov, s podporou expertov z univerzít v Gráci a Manchesteri a Trinity College, Dublin – Centra pre jazykové a komunikačné štúdie. Rada Európy bola zastúpená aj Divíziou Rómov a kočovníkov (GR III). Správy o pokrokoch projektu boli adresované jej Výboru expertov na problematiku Rómov kočovníkov.

O potrebe prijatia opatrení na podporu rómskeho jazyka sa explicitne zmieňuje viacero medzinárodných rezolúcií. Jedným z najčastejšie citovaných dokumentov je odporúčanie Rady Európy č.1203 o Rómoch v Európe (1993), ktoré vyzýva k vytvoreniu európskeho programu pre štúdium rómčiny. Potreby týkajúce sa vzdelávania, jazyka a materského jazyka Rómov sú špecifikované v odporúčaní R (2000)4 Výboru ministrov a zmieňujú sa o nich aj rezolúcie Európskeho parlamentu z 1989 a 2005 ako aj odporúčanie OSN č. 27 o Rómoch a mnohé ďalšie medzinárodné usmernenia týkajúce sa na Rómov a kočovníkov.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky (SERR) bol vypracovaný s cieľom poskytnúť „spoločný základ pre prípravu jazykových učebných osnov, metodických pokynov, skúšok, učebníc atď. v celej Európe“. - **Rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka (CFR)** bol pripravovaný v rovnakom duchu. Zámerom je poskytnúť spoločný základ pre prípravu učebných osnov a metodických pokynov, učebníc a ďalších učebných materiálov a skúšok v školských systémoch v celej Európe, ktorých cieľom bude posilniť rast rómskeho jazyka ako funkčného materinského jazyka Rómov v modernej spoločnosti.

Rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka (CFR) si kladie za cieľ aj vybudovanie unifikovanej a vyváženej spolupráce medzi Rómami a nerómami, desegregáciu vzdelávania rómskych detí, poskytovanie rovnocenných príležitostí získať kvalitné vzdelanie, naplnenie práva používať materinský rómsky jazyk vo výučbe a plurilingvalizmu pre deti Rómov a kočovníkov.

Vo svetle týchto informácií Európske fórum Rómov a kočovníkov dôrazne a nástojčivo odporúča, aby sa zásadne zohľadnila potreba ochrany rómskeho jazyka, ktorý je materinským jazykom 10-15 miliónov európskych Rómov a začalo sa s konštruktívnym rozvojom vzdelávacích príležitostí pre Rómov a rómske deti predovšetkým. Podporovanie používania a implementácia Rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka (CFR) sa dá považovať za vynikajúci prvý krok a nástoj na dosiahnutie týchto cieľov nasledujúcich zúčastnených strán: medzinárodných inštitucionálnych aktérov, národných vzdelávacích orgánov, učiteľov rómskeho jazyka, zostavovateľov vyučovacích materiálov a školiteľov učiteľov ako aj užívateľov rómskeho jazyka a rodičov.

Za Európske fórum Rómov a kočovníkov (ERTF)

Miranda Vuolasranta

Zdroje:

Európske fórum Rómov a kočovníkov, Politický dokument o rómskom jazyku a vzdelávaní, október 2005

Európske fórum Rómov a kočovníkov, Miranda Vuolasranta, Medzinárodná konferencia o rómskom jazyku – Jazyk bez hraníc, Švédsko 2007

VŠEOBECNÝ ÚVOD

RADA EURÓPY A RÁMCOVÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM RÓMSKEHO JAZYKA

Rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka vypracovala Divízia jazykovej politiky Rady Európy ako súčasť komplexného prístupu Rady k problematike Rómov a kočovníkov. K tomuto dokumentu je vo forme prílohy pripojené odporúčanie č. R (2000) 4 Výboru ministrov členským štátom o vzdelávaní rómskych detí v Európe, Varšavská deklarácia hláv štátov a vlád členských štátov Rady Európy (máj 2005) a plán činnosti, ktorý je prílohou Varšavskej deklarácie. Pri práci na Rámcovom vzdelávacom programe rómskeho jazyka sa vychádzalo z rozmanitých dokumentov uverejnených v sekcii o *Rómoch a kočovníkoch* webovej stránky Rady Európy.¹

Rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka sa opiera o deskriptívne kategórie a referenčné úrovne *Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky*² a takýmto spôsobom sa včleňuje do širších politík tvarujúcich pôsobenie Rady Európy v oblasti jazykového vzdelávania. Rada Európy bola vytvorená na to, aby obhajovala ľudské práva, parlamentnú demokraciu a dodržiavanie zákona. V rámci naplňovania tejto agendy, opätovne potvrdenej Varšavskou deklaráciou, pripravuje dohody pre štandardizáciu sociálnych a právnych postupov členských štátov platné v rámci celej Európy, rozvíja povedomie o európskej identite založenej na spoločných hodnotách a zaoberá sa problematikou koexistencie a prepájania rozmanitých kultúr. Tieto snahy sú vysvetlením dôvodu, pre ktorý Rada Európy pripisuje veľkú dôležitosť udržiavaniu jazykovej a kultúrnej rozmanitosti a podporuje jazykové vzdelávanie ako prostriedok na ich zachovanie, zlepšenie komunikácie a vzájomného porozumenia a boja proti netolerantnosti a xenofóbii.

SERR bol vypracovaný s cieľom poskytnúť „spoločný základ pre prípravu jazykových učebných osnov, metodických pokynov, skúšok, učebníc atď. v celej Európe“.³ Ako naznačujú tieto slová, SERR vychádza z presvedčenia, že pre výsledky jazykového vzdelávania bude v medzinárodnom kontexte veľmi pravdepodobne prínosom, ak sa podoba vzdelávacích programov, učebníc a skúšok vytvorí na základe vzájomného porozumenia. SERR si neuzurpuje pozíciu takéhoto porozumenia, skôr sa snaží byť prostriedkom na podporovanie rozmanitých foriem medzinárodnej spolupráce, z ktorej môže toto porozumenie vzísť a postupom času sa kultivovať.

Rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka bol pripravovaný v rovnakom duchu. Zámerom je poskytnúť spoločný základ pre prípravu učebných osnov a metodických pokynov, učebníc a ďalších vyučovacích materiálov a skúšok v školských systémoch v celej Európe. Odráža potreby troch vekových skupín: 3–6 ročných, 7–10 ročných, 11–14 ročných; a je vytvorený tak, aby odrážal tri sociolingvistické situácie: vyučovanie rómskeho jazyka (i) detí, ktoré nehovoria doma rómskym jazykom, (ii) detí, ktoré nepoužívajú rómsky jazyk plynule, ale môžu ním počuť hovoriť svojich rodičov alebo starých rodičov, a (iii) detí, ktoré rómskym jazykom hovoria plynule, ale potrebujú rozvíjať svoje zručnosti pre používanie jazyka ako

¹ www.coe.int/romatravellers

² *Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, učenie sa, vyučovanie, hodnotenie*. Rada Európy / Cambridge University Press, 2001. K dispozícii aj na webovej stránke Divízie jazykovej politiky: www.coe.int/lang

³ Tamtiež, s.1.

nástroja formálneho vzdelávania (rómsky jazyk ako vzdelávací jazyk). Rámcový vzdelávací program tiež zohľadňuje významný rozdiel medzi učením sa rómskeho jazyka rómskymi deťmi a učením sa cudzích jazykov v rámci všeobecného vzdelávania. V druhom z prípadov nový jazyk vťahuje učiaceho sa do novej kultúry, kým vyučovanie rómskeho jazyka si kladie za cieľ sprostredkovať učiacim sa jazykový prístup ku kultúre, ktorú už poznajú a takýmto spôsobom prehĺbiť pocit ich rómskej identity.

AKČNE ORIENTOVANÝ PRÍSTUP SERR

Od roku 1970 presadzuje Rada Európy akčne orientovaný prístup k opisu používania jazyka. V SERR bol tento prístup rozpracovaný veľmi komplexne, technicky a rozsiahlo, ale jeho kľúčové charakteristiky by sa dali zhrnúť do nasledujúcich šiestich odsekov:

- Jazyk je jedným zo základov ľudského chovania: používame ho nepretržite na uskutočňovanie **komunikačných aktov**. Tieto môžu byť externé a spoločenské. Napríklad, rozprávame sa s členmi rodiny, priateľmi a spolupracovníkmi, zúčastňujeme sa na formálnych stretnutiach, prednášame príhovory, prednášky, píšeme súkromné a úradné listy, v písomných prehláseniach vyjadrujeme svoje politické názory, rozširujeme poznatky vo svojej oblasti pôsobenia uverejňovaním kníh a článkov. Komunikačné akty môžu byť aj interné a súkromné. Ich príkladom sú všetky formy čítania a niektoré formy počúvania, zároveň sú nimi aj mnohoraké spôsoby, akými používame jazyk pri premýšľaní – napríklad, pri plánovaní ospravedlnenia svojej neprítomnosti na dôležitej obchodnej schôdzke alebo pri príprave na ťažký pohovor, kedy sa snažíme predvídať otázky, ktoré dostaneme a odpovede, aké by sme mali na ne dať.
- Komunikačné akty zahŕňajú **jazykovú činnosť**, ktorá obsahuje štyri zložky: recepciu, produkciu, interakciu a mediáciu. **Recepcia** znamená pochopenie jazyka produkovaného inými, ústne alebo písomne, kým **produkcia** znamená prejav v jazyku v hovorenej alebo písanej forme. **Interakcia** označuje výmeny v písomnej alebo ústnej forme medzi dvoma alebo viacerými jednotlivcami, kým **mediácia** (často zahŕňajúca aj preklad alebo tlmočenie) umožňuje uskutočnenie komunikácie medzi jednotlivcami alebo skupinami, ktoré nie sú navzájom schopné komunikovať priamo. Je zrejmé, že súčasťou interakcie a mediácie je ako recepcia tak i produkcia.
- Aby sme sa mohli zúčastňovať na jazykovej aktivite musíme čerpať zo svojej **komunikačnej jazykovej kompetencie**, ktorá zahŕňa vedomosti (nemusia to byť poznatky nadobudnuté bezpodmienečne vedome) o slovách, zvukoch a syntaktických pravidlách jazyka, ktorý používame a zároveň musíme vedieť používať tieto poznatky, aby sme jazyk chápali a vedeli ho produkovať.
- K jazykovej aktivite potrebnej na uskutočňovanie komunikačných aktov vždy dochádza v kontexte, ktorý so sebou prináša **podmienky** a **obmedzenia** rôzneho druhu. SERR navrhuje štyri **oblasti** používania jazyka: **verejnú, súkromnú, vzdelávaciu** a **profesijnú**.
- Keďže komunikačné akty sú vždy kontextualizované, aj naša komunikačná jazyková kompetencia obsahuje sociolingvistické a pragmatické zložky. Naše **sociolingvistické kompetencie** – sú opäť kombináciou (nie nevyhnutne vedome získaných) poznatkov a schopností – umožňujú nám zvládnuť sociálny a kultúrny rozmer komunikačného správania, napríklad prostredníctvom dodržiavania spoločenských konvencií a kultúrnych noriem. Schopnosť správne používať jazyk podčiarkujú okrem našich sociolingvistických kompetencií aj naše **pragmatické kompetencie**, vďaka ktorým vieme ako používať jazyk takým spôsobom, aby splnil konkrétne funkcie, napríklad, zdravenie, ospravedlňovanie sa atď.
- A nakoniec, komunikačné akty zahŕňajú aj vykonávanie **úloh** a, pod podmienkou, že tieto úlohy nie sú rutinné alebo automatické, používanie **stratégií**, ktoré nám umožnia

pochopiť a/alebo produkovať hovorené alebo písané **texty**.

SERR nestanovuje, akým spôsobom sa jazyky majú učiť. Jeho prístup k opisu používania jazyka je nositeľom významného posolstva pre jazykovú pedagogiku, pretože aj učenie sa jazyka vyžaduje používanie stratégií, ako čerpať lingvistické zdroje takým spôsobom, aby sme mohli uskutočňovať komunikačné akty. Podporuje to názor, zásadný pre rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka, že používanie jazyka vždy zohráva ústrednú úlohu pri osvojovaní si jazyka a zároveň opodstatňuje zameranie rámcového vzdelávacieho programu na projektovú prácu, ktorá je spojitom medzi triedou a rómskym spoločenstvom.

SPOLOČNÉ REFERENČNÉ ÚROVNE SERR

Akčne orientovaný prístup SERR k opisu používania jazyka podporuje to, čo by sme mohli nazvať **horizontálny** rozmer štúdia a vyučovania jazykov. Na akejkoľvek úrovni jazykovej zdatnosti nám umožňuje posúdiť, akým spôsobom kombinácia schopností žiaka, rozmanitých aspektov jazykovej aktivity a podmienok s obmedzeniami vynútenými kontextom tvarujú komunikáciu. SERR však obsahuje aj **vertikálny** rozmer: používa niektoré časti deskriptívneho aparátu na definovanie jazykovej zdatnosti prostredníctvom šiestich úrovní zoradených do troch pásiem – A1 a A2 (používateľ základného jazyka); B1 a B2 (samostatný používateľ jazyka); C1 a C2 (skúsený používateľ jazyka). Tieto sú zosumarizované v tzv. sebahodnotiacej tabuľke uvedenej na s. 11. Spoločné referenčné úrovne môžeme používať ako východiskový bod pre tvorbu jazykových učebných plánov a metodických pokynov, vyučovacích materiálov a hodnotenie výstupov štúdia. Môžeme ich používať aj na mapovanie pokroku jednotlivých učiacich sa za daný časový úsek a ako základ slúžiaci na porovnávanie jazykových kurzov, učebníc, skúšok a kvalifikácií.

Ako sme už videli, akčne orientovaný prístup navrhuje, aby sme pri uskutočňovaní komunikačných aktov používali stratégie, ktoré nám pomôžu správne a efektívne používať naše lingvistické zdroje. Podľa toho sú definované prostredníctvom troch odlišných druhov stupníc aj spoločné referenčné úrovne. Prvá sa zaoberá jazykovými aktivitami – tým, čo je žiak/používateľ schopný *robiť* v cieľovom jazyku na každej z úrovní: SERR uvádza 34 stupníc pre počúvanie, čítanie, ústnu interakciu, ústny a písomný prejav, ktoré sú prehľadne zostavené do sebahodnotiacej tabuľky (tab. 2 v SERR). Ďalší druh stupnice sa zaoberá stratégiami používanými pri uskutočňovaní komunikačných aktov, ako je napríklad plánovanie viet alebo kompenzovanie medzier v jazykovej zdatnosti. A tretia stupnica sa zameriava na komunikačnú jazykovú kompetenciu: slová, ktoré poznáme, stupeň gramatickej správnosti, akú sme schopní dosiahnuť, ovládanie znenia jazyka atď. Aby sme úplne pochopili spoločné referenčné úrovne je potrebné chápať a ponímať tieto tri druhy stupníc vo vzájomnom prepojení, pretože každá z nich pomáha definovať druhé dve ostávajúce.

ŠTRUKTÚRA RÁMCOVÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Pri príprave rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka sme sa snažili zohľadniť jednotlivé rozmery akčne orientovaného prístupu SERR, bez toho, aby sme sa krčvito pokúšali v celej šírke skopírovať jeho deskriptívny systém. Našou snahou bolo vytvoriť nástroj, ktorý bude vo svojej podstate jednoznačne pochopiteľný a okamžite použiteľný v praxi pre pracovníkov zaoberajúcich sa plánovaním vzdelávania, tvorcov učebných osnov, autorov učebníc, učiteľov a skúšajúcich. Všetci potenciálni používatelia sa pravdepodobne najviac zaoberajú pokrokom v učení a z tohto dôvodu rámcový vzdelávací program vychádza z prvých

štyroch spoločných referenčných úrovni SERR – A1, A2, B1, B2. Rozdelený je do nasledujúcich troch hlavných častí:

- i. **Prehľad** úrovní A1, A2, B1 a B2, ako sú definované v SERR.
- ii. **Úvodné poznámky** pre učiteľov jazyka a tvorcov materiálov
- iii. **Dvanásť tabuliek jazykových aktivít** venovaných transversálnej téme Romanipe a ďalším jedenástim tematickým okruhom:
 1. Ja a moja rodina
 2. Dom/obytný prívies a jeho činnosti
 3. Moje spoločenstvo
 4. Rómske remeslá a povolania
 5. Sviatky a oslavy
 6. V škole
 7. Cestovanie a doprava
 8. Jedlo a oblečenie
 9. Čas, ročné obdobia a počasie
 10. Príroda a zvieratá
 11. Záluby a umelecká záujmová činnosť

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
P	Počúvanie 	Dokážem rozoznať známe slová a najzákladnejšie frázy týkajúce sa mňa a mojej rodiny a bezprostredného konkrétneho okolia, keď ľudia hovoria pomaly a jasne.	Dokážem porozumieť frázam a najbežnejšej slovnej zásobe vo vzťahu k oblastiam, ktoré sa ma bezprostredne týkajú (napríklad základné informácie o sebe a rodine, nakupovaní, miestnej oblasti, zamestnaní). Dokážem pochopiť zmysel v krátkych, jasných a jednoduchých správach a oznámeniach.	Dokážem pochopiť hlavné body jasnej štandardnej reči o známych veciach, s ktorými sa pravidelne stretávam v škole, práci, vo voľnom čase atď. Rozumiem zmyslu mnohých rozhlasových alebo televíznych programov o aktuálnych udalostiach a témach osobného či odborného záujmu, keď je prejav relatívne pomalý a jasný.	Dokážem porozumieť dlhšej reči a prednáškam a sledovať aj zložitú argumentačnú líniu za predpokladu, že téma mi je dostatočne známa. Dokážem pochopiť väčšinu televíznych správ a programov o aktuálnych udalostiach. Dokážem porozumieť väčšine filmov v spisovnom jazyku.	Rozumiem dlhšej reči, aj keď nie je jasne štruktúrovaná a keď vzťahy sú iba naznačené, nie explicitne signalizované. Dokážem bez väčšej námahy porozumieť televíznym programom a filmom.	Nemám žiadne ťažkosti pri porozumení akéhokoľvek druhu hovoreného jazyka, či už je to naživo alebo z vysielania, dokonca aj keď je prejav rodeného hovoriaceho veľmi rýchly za predpokladu, že mám dost času na to, aby som si zvykol na jeho výslovnosť.
	Čítanie 	Rozumiem známym menám, slovám a veľmi jednoduchým vetám, napríklad na oznámeniach a plagátoch alebo v katalógoch.	Dokážem čítať veľmi krátke jednoduché texty. Dokážem nájsť konkrétne predvídateľné informácie v jednoduchom každodennom materiáli, ako sú napríklad inzeráty, prospekty, jedálne lístky a časové harmonogramy a dokážem porozumieť krátkymi jednoduchým osobným listom.	Rozumiem textom, ktoré obsahujú každodennú slovnú zásobu alebo ktoré sa vzťahujú na moju prácu. Dokážem porozumieť opisom udalostí, pocitov a prianí v osobných listoch.	Dokážem prečítať články a správy týkajúce sa aktuálnych problémov, v ktorých pisatelia alebo autori zaujímajú konkrétne postoje alebo názory. Rozumiem súčasnej umeleckej próze.	Rozumiem dlhým a zložitým odborným a literárnym textom, pričom rozoznávam rozdiely v štýle. Rozumiem odborným článkom a dlhším návodom, dokonca aj keď sa nevzťahujú na moju oblasť.	Ľahko čítam v podstate všetky formy písaného jazyka vrátane abstraktných textov náročných svojou stavbou a jazykom, ako sú napríklad príručky, odborné články a literárne diela.
H	Ústna interakcia 	Dokážem komunikovať jednoduchým spôsobom za predpokladu, že môj partner v komunikácii je pripravený zopakovať alebo preformulovať svoju výpoveď pri pomalšej rýchlosti reči a že mi pomôže sformulovať, čo sa ja pokúšam povedať. Dokážem klásť a odpovedať na jednoduché otázky v oblasti svojich základných potrieb alebo na veľmi známe témy.	Dokážem komunikovať v jednoduchých a bežných situáciách vyžadujúcich jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych témach a činnostiach. Dokážem zvládnuť veľmi krátke spoločenské kontakty, dokonca aj keď zvyčajne nerozumiem dostatočne do takej miery, aby som sám udržiaval konverzáciu.	Dokážem zvládnuť väčšinu situácií, ktoré sa môžu vyskytnúť počas cestovania v oblasti, kde sa hovorí daným jazykom. Dokážem nepripravený vstúpiť do konverzácie na témy, ktoré sú známe, ktoré ma osobne zaujímajú alebo ktoré sa týkajú osobného každodenného života (napríklad rodina, koníčky, práca, cestovanie, súčasné udalosti).	Dokážem komunikovať na takej úrovni plynulosti a spontánnosti, ktorá mi celkom umožňuje viesť bežný rozhovor s rodenými hovoriacimi. Dokážem sa aktívne zúčastniť na diskusií na známe témy, pričom vyjadrujem a presadzujem svoje názory.	Dokážem sa vyjadrovať plynulo a spontánne bez zjavného hľadania výrazov. Dokážem využívať jazyk pružne a účinne na spoločenské a profesijné účely. Dokážem presne sformulovať svoje myšlienky a názory a dokážem vhodne nadviazať na príspevky ostatných hovoriacich.	Bez námahy sa dokážem zúčastniť na akejkolvek konverzácii alebo diskusií a dobre ovládam idiomatické a hovorové výrazy. Dokážem sa vyjadrovať plynulo a presne vyjadrovať jemné nuansy významu. Ak pri vyjadrovaní narazím na problém, dokážem sa vrátiť a preformulovať danú pasáž tak ľahko, že ostatní to ani nepostrehnú.
	Samostatný ústny prejav 	Dokážem využívať jednoduché frázy a vetami opísať miesto, kde žijem, a ľudí, ktorých poznám.	Dokážem použiť sériu fráz a viet na jednoduchý opis svojej rodiny a ostatných ľudí, životných podmienok, svojho vzdelania a svojej terajšej alebo nedávnej práce.	Dokážem spájať frázy jednoduchým spôsobom, aby som opísal skúsenosti a udalosti, svoje sny, nádeje a ambície. Stručne dokážem uviesť dôvody a vysvetlenia názorov a plánov. Dokážem vyrozprávať príbeh alebo zápletku knihy či filmu a opísať svoje reakcie.	Dokážem prezentovať jasné podrobné opisy celého radu predmetov vzťahujúcich sa na moju oblasť záujmu. Dokážem vysvetliť svoje stanovisko na aktuálne otázky s uvedením výhod a nevýhod rozličných možností.	Dokážem jasne a podrobne opísať zložité témy, rozširovať ich o vedľajšie témy, rozvíjať konkrétne body a zakončiť reč vhodným záverom.	Dokážem podať jasný a plynulý opis alebo zdôvodnenie v štýle, ktorý je vhodný pre daný kontext, a s efektívnou logickou štruktúrou, ktorá pomôže príjemcovi všimnúť si dôležité body a zapamätať si ich.
P	Písomný prejav 	Dokážem napísať krátku jednoduchú pohľadnicu, napríklad dokážem poslať pozdravy z dovolenky. Dokážem vyplniť formuláre s osobnými údajmi, napríklad uvedenie svojho mena, štátnej príslušnosti a adresy na registračnom formulári v hoteli.	Dokážem napísať krátke jednoduché oznámenia a správy vzťahujúce sa na moje bezprostredné potreby. Dokážem napísať veľmi jednoduchý osobný list, napríklad poďakovanie.	Dokážem napísať jednoduchý súvislý text na témy, ktoré sú mi známe alebo ma osobne zaujímajú. Dokážem napísať osobné listy opisujúce skúsenosti a dojmy.	Dokážem napísať podrobný text o širokom rozsahu tém vzťahujúcich sa na moje záujmy. Dokážem napísať referát alebo správu, odovzdávať informácie alebo poskytnúť dôkazy na podporu konkrétneho názoru alebo proti nemu. Dokážem napísať listy, ktoré objasňujú, prečo sú niektoré udalosti a skúsenosti pre mňa osobne dôležité.	Dokážem sa jasne vyjadriť, dobre usporiadať text a odborne vyjadriť svoje stanoviská. Dokážem písať o zložitých predmetoch v liste, referáte či správe a zdôrazniť, čo pokladám za najdôležitejšie. Dokážem zvoliť štýl podľa čitateľa, ktorému je text určený.	Dokážem napísať jasný a plynulý text v zodpovedajúcom štýle. Dokážem napísať zložité listy, správy alebo články, ktoré prezentujú prípad s efektívnou logickou štruktúrou, ktorá pomôže príjemcovi všimnúť si dôležité body a zapamätať si ich. Dokážem napísať zhrnutie a recenzie o odborných prácach alebo literárnych dielach.

Každá tabuľka obsahuje (i) **oblasť** alebo **podoblasť**, v ktorej by učiaci sa mohol chcieť alebo potreboval používať rómsky jazyk a (ii) komplex **tematických okruhov a tém** na ktoré by chcel alebo potreboval vedieť reagovať receptívne a/alebo produktívne. Pred každou tabuľkou sa nachádzajú **vzorové aktivity** a za tabuľkou je umiestnený **kontrolný zoznam** obsahujúci výroky o tom, čo **viem urobiť**, ktorý pretlmočí zoznam deskriptorov zdatnosti uvedený v tabuľke do zoznamu komunikačných úloh. Používanie deskriptorov „dokážem“ a „viem“ v SERR na vyjadrenie jeho akčne orientovaného prístupu sa dá považovať za jeden z najinovatívnejších znakov, a to z dvoch dôvodov: po prvé, omnoho výraznejšie než tomu tradične býva stmeluje vzťah medzi vzdelávacím programom, učením/učením sa a hodnotením. Ktorýkoľvek z deskriptorov sa dá zároveň použiť ako cieľ vzdelávacieho programu, môže definovať úlohu výučby/učenia sa a byť kritériom v hodnotení. Vnáša do tejto oblasti prístup založený na splnení úloh v učení sa, výučbe a hodnotení a zároveň implikuje, že používanie cieľového jazyka na skutočne komunikačné účely je základom úspechu. Po druhé, tým, že ciele a výsledky učenia definujeme v zmysle behaviorálnych prejavov, učiacim sa sprístupňujeme vzdelávacie programy a kritériá hodnotenia. Kým od raného veku vieme zhodnotiť, čo dokážeme urobiť a (často) aj ako to dokážeme urobiť, ani ako dospelí nemusíme byť schopní opísať alebo dokonca analyzovať jazykové zdroje, ktorými disponujeme. Inými slovami, akčne orientovaný prístup SERR vedie k plnej zainteresovanosti a účasti učiaceho sa na procese učenia. Podporuje ho Európske jazykové portfólio, ktoré poskytuje učiacim sa kontrolné zoznamy typu "viem" / "dokážem" umožňujúce stanoviť si cieľ štúdia, monitorovať pokroky a hodnotiť výsledky.

POUŽÍVANIE RÁMCOVÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka je presne tým, čo naznačuje jeho názov: nie je to detailne rozpracovaný viacúčelový vzdelávací program, ktorý by spĺňal potreby všetkých možných cieľových skupín, ale nástroj, ktorý je možné používať selektívne na prípravu konkrétnych vzdelávacích programov a vyučovacích materiálov, zostavovanie skúšok a tvorbu ďalších hodnotiacich nástrojov.

Predpokladajme, že sme identifikovali cieľovú skupinu – poznáme vek a sociolingvistické okolnosti. Predpokladajme, že poznáme aj inštitucionálne obmedzenia, ktoré sa budú vzťahovať na výučbu rómskeho jazyka – týždenný počet hodín, počet školských rokov. Rámcový vzdelávací program môžeme pri príprave školského vzdelávacieho programu použiť nasledujúcim spôsobom:

- Najprv použijeme prehľad kompetencií pre jednotlivé úrovne A1, A2, B1 a B2, ktorý sa nachádza v úvode a stanovíme úroveň jazykovej zdatnosti učiacich sa (ak nejakou disponujú) na začiatku programu a úroveň zdatnosti, ktorú chceme, aby dosiahli na konci programu. Je veľmi dôležité uvedomiť si, že každá zo spoločných referenčných úrovní SERR definuje komunikačný repertoár, ktorý má hodnotu v skutočnom svete, pod podmienkou, že sa podarí dosiahnuť v daných jazykových činnostiach požadovanú úroveň. Bežným nedostatkom tradičných vzdelávacích programov je, že si stanovujú nereálne ciele. Mali by sme sa vyvarovať situácie, kedy budeme vyžadovať od svojich žiakov, aby dosiahli úroveň B1, ak majú dostatočný čas iba na to, aby dosiahli úroveň A2. V tejto ranej etape sa budeme zároveň potrebovať uistiť, že naše rozhodnutia sú primerané veku žiakov. Napríklad, v programe určenom deťom v ranom školskom veku bude čítanie a písanie zohrávať iba malú úlohu. Na druhej strane, ak je naším cieľom rozvíjať u učiacich sa zručnosti súvisiace s používaním rómskeho jazyka ako vzdelávacieho prostriedku, zrejme sa zameriame skôr na zdôraznenie produktívnych činností - hovorenia a písania.

- Ďalej môžeme pristúpiť k dvanástim oblastiam/tematicky zameraným tabuľkám aktivít, ktoré nám pomôžu podrobnejšie stanoviť obsah programu. Ak pripravujeme program, ktorý bude prebiehať od začiatku až do ukončenia základného školského vzdelávania a naši žiaci nemali predtým žiadny kontakt s rómskym jazykom, môžeme sa rozhodnúť použiť všetky dvanásť tabuliek. Ved' chceme, aby naši žiaci nadobudli takú jazykovú zdatnosť, ktorá je v čo najužšom kontakte s rómskou kultúrou. Zároveň však nesmieme zabúdať, že písanie a čítanie nebude zohrávať v raných štádiách učenia takú ústrednú úlohu ako počúvanie a ústny prejav. Naopak, ak je program, ktorý tvoríme zameraný na žiakov, ktorí rómsky jazyk používajú doma, ale potrebujú si rozšíriť škálu svojej komunikačnej zdatnosti vo vzťahu k vzdelávaciemu procesu, môžeme sa rozhodnúť použiť iba niektoré z tabuliek a zamerať sa viac menej výlučne na používanie rómskeho jazyka vo vzdelávacom procese.
- V tomto momente sa môžeme už sústrediť na preskúmanie reálnosti cieľov, ktoré sme si stanovili. Využijeme pri tom kontrolné zoznamy vzťahujúce sa na zvolené oblasti (alebo ich časti)/ tematicky orientované tabuľky aktivít, ktoré sme sa rozhodli použiť. Odráža komunikačný repertoár uvedený v kontrolnom zozname zámer, ktorý chceme dosiahnuť? Ak nie, čo musíme prispôbiť?
- Učitelia poverení implementáciou nášho programu budú potrebovať podporu. Možno je naše ministerstvo alebo regionálny úrad pripravený financovať vydanie novej učebnice. Pri plánovaní učebnice sa môžeme vrátiť späť do prvej časti rámcového vzdelávacieho programu a preštudovať všeobecné škály jazykovej kompetencie. S prihliadnutím na vek žiakov, oblasti a tematické okruhy programu, môžeme rozšíriť deskriptory v tabuľke, špecifikovať slovnú zásobu a gramatiku, ktorú žiaci budú potrebovať zvládnuť, aby boli schopní dosiahnuť stanovené komunikačné ciele. Pri výbere a príprave materiálov a vyučovacích aktivít si môžeme pomôcť aj kontrolnými zoznamami.
- Môžeme sa rozhodnúť, že použijeme aj jednu z verzií Európskeho jazykového portfólia⁴, ktoré sú sprievodnými dokumentmi tohto rámcového vzdelávacieho programu, jedna verzia sa zameriava na žiakov vo veku 6-11 rokov a druhá na žiakov vo veku 11-16 rokov.⁵ Obidve čerpajú z kontrolných zoznamov, používajú zjednodušené formy deskriptorov a sú vytvorené tak, aby podporovali komunikačný prístup k vyučovaniu a učeniu sa rómskeho jazyky, ktorý stelesňuje rámcový vzdelávací program. Príručka vysvetľuje, ako sa majú tieto ELP používať.
- A nakoniec, môžeme z deskriptorov v rámcovom vzdelávacom programe čerpať pri definovaní kritérií hodnotenia a príprave hodnotiacich úloh.

⁴ Pozri www.coe.int/lang oddiel 'Menšiny a migranti' – rómsky jazyk
Pozri tiež D. Little a R. Perclová, *European Language Portfolio – Guide for teachers and teacher trainers*, Štrasburg: Rada Európy, 2001. K dispozícii na webovej stránke: www.coe.int/portfolio (dokumentácia)

⁵ Pozri www.coe.int/lang oddiel 'Menšiny a migranti' – rómsky jazyk
Pozri tiež D. Little a R. Perclová, *European Language Portfolio – Guide for teachers and teacher trainers*, Štrasburg: Rada Európy, 2001. K dispozícii na webovej stránke: www.coe.int/portfolio (dokumentácia)

RÁMCOVÝ VZDELÁVACÍ PROGRAM

PREHĽAD ÚROVNÍ SERR A1, A2, B1 A B2

Nasledujúci prehľad obsahuje podrobný opis štyroch kompetenčných úrovní, na ktorých stavia rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka je prevzatý zo SERR. Ak majú užívatelia rámcového vzdelávacieho programu pochybnosti o úrovni zdatnosti, ktorú indikujú niektoré z deskriptorov v tabuľkách alebo kontrolných zoznamoch, mali by sa vždy opäť vrátiť k tomuto prehľadu.

Žiaci na úrovni **A1** sú „*schopní jednoducho komunikovať, jednoduchým spôsobom sa pýtať a odpovedať na otázky o sebe, o svojom bydlisku, o blízkych ľuďoch a veciach, ktoré majú. V prípade okamžitej potreby dokážu reagovať na jednoduché pokyny alebo na veľmi známe témy bez toho, aby sa úplne spoliehali na memorovaný, lexikálne organizovaný repertoár fráz špecifických pre danú situáciu*“.⁶ Inými slovami, A1 je prvou identifikovateľnou úrovňou jazykovej zdatnosti, na ktorej sú žiaci schopní kombinovať prvky cieľového jazyka do osobného, i keď zatiaľ veľmi obmedzeného, komunikačného repertoáru.

Ak partner hovorí zreteľne a pomaly, sú žiaci na úrovni A1 pri **počúvaní** schopní rozoznať a porozumieť známym slovám a najzákladnejším frázam, ktoré sa týkajú ich osobnej situácie a bezprostredného konkrétneho okolia. Pri **čítaní** rozoznávajú a porozumejú známym menám, slovám a jednoduchým vetám, s rovnakým obmedzeným rozsahom ako pri počúvaní. Sú schopní veľmi jednoducho ústne komunikovať – **ústna interakcia** – pýtať sa a odpovedať na veľmi jednoduché otázky, ale ich partner musí opäť hovoriť pomaly a zreteľne a byť pripravený niekedy zopakovať alebo preformulovať, to čo povedal. V **ústnom prejave** vedia používať jednoduché frázy a vety, ktorými sú schopní povedať kde bývajú a koho poznajú. Vedia **napísať** jednoduchý krátky text (krátku pohľadnicu alebo vysvetlenie k obrázku) a vyplniť tlačivo s osobnými údajmi. V prípade, že sa jedná o deti v ranom školskom veku, písanie sa obmedzuje na prepisovanie slov a fráz z tabule a pomenúvanie predmetov na obrázkoch. V spontánnom používaní jazyka sú žiaci na úrovni A1 schopní používať iba niekoľko veľmi jednoduchých gramatických konštrukcií a vetných vzorov, ktoré používajú pri uplatňovaní svojho základného repertoáru izolovaných slov a fráz. Sú schopní spájať slová a frázy najzákladnejšími konektormi.

Na úrovni **A2** „*je možné nájsť väčšinu deskriptorov súvisiacich so spoločenskými funkciami - napríklad, žiak je schopný používať jednoduché každodenné zdvorilostné formy pozdravov a oslovení, zvítať sa a opýtať ako sa má jeho partner, reagovať na novinky, zvláda veľmi krátke zdvorilostné rozhovory, pýta sa a odpovedá na otázky týkajúce sa jeho zamestnania a záľub, pozýva a prijíma pozvania, diskutuje o tom, čo sa bude robiť, kde sa pôjde a vie si dohodnúť stretnutie, predkladá a prijíma ponuky*“. Aj na tejto úrovni nájdeme deskriptory, ktoré sa zameriavajú na zvládanie každodenných životných situácií: [...] *jednoduché transakcie v obchode, na pošte alebo v banke, získanie jednoduchých informácií o cestovaní, používanie verejnej dopravy: autobusu, vlaku, taxíka, požiadanie o základné informácie, požiadanie a poskytnutie informácií, ako sa niekam dostať, požiadanie a poskytnutie vecí a služieb každodennej potreby*“.⁷ Medzi úrovňou A2 a B1 sa žiaci začínajú aktívnejšie zúčastňovať na

⁶ Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, Council of Europe/Cambridge University Press, 2001, s.33. K dispozícii na www.coe.int/lang

⁷ Tamtiež, s.33–34.

rozhovore pod podmienku, že ich partneri im poskytnú podporu a tolerujú ich obmedzenú kompetenciu.

Žiak na úrovni A2 je pri **počúvaní** schopný porozumieť stále väčšiemu počtu každodenných fráz a slov s vysokou frekvenciou, najmä ak majú pre neho okamžitý osobný význam, je schopný tiež zachytiť pointu krátkych a zreteľných oznámení. Pri **čítaní** vie porozumieť veľmi krátkym jednoduchým textom a nájsť špecifické predvídateľné informácie aj v textoch, ktorým úplne nerozumie (napr. písomné oznamy a pokyny). Pri **ústnej interakcii** je schopný vykonávať jednoduché a rutinné úlohy, ktoré zahŕňajú priamu výmenu informácií a vie sa zúčastniť aj na veľmi krátkej spoločenskej konverzácii. V **ústnom prejave** je schopný používať série fráz a viet na jednoduchý opis svojej rodiny a iných ľudí, bydliska, školy a svojich najdôležitejších voľnočasových záľub. Vie **napísať** krátke jednoduché oznamy a veľmi jednoduchý osobný list. Pri spontánnom používaní jazyka dokáže používať základné vetné vzory a naspamäť naučené frázy na výmenu obmedzeného rozsahu informácií vo veľmi jednoduchých každodenných situáciách. Má dostatočnú slovnú zásobu na vyjadrenie základných komunikačných potrieb a vie spájať frázy pomocou jednoduchých konektorov. Vie správne používať niektoré jednoduché konštrukcie, ale zároveň sa ešte stále niekedy dopúšťa základných chýb.

Úroveň **B1** „odráža hraničnú úroveň kompetencie návštevníka zahraničnej krajiny a pravdepodobne najlepšie ju charakterizujú dve základné črty. Prvou je schopnosť udržať rozhovor a vyjadriť, čo chceme v rôznych kontextoch, napríklad: vo všeobecnosti je žiak na tejto úrovni schopný sledovať hlavné body diskusie, ktorá sa okolo neho odohráva pod podmienkou, že prejav je zreteľne artikulovaný a prebieha v štandardnom dialekte; vie vyjadriť alebo pýtať sa na osobné názory v neformálnej diskusii s priateľmi; zrozumiteľne vyjadriť hlavné body toho, čo chce povedať; flexibilne využívať širokú škálu jednoduchého jazyka na vyjadrenie čo najväčšej časti toho, čo chce povedať; udržiavať konverzáciu alebo zúčastňovať sa na diskusii, i keď niekedy môže byť zložitá ho/ju pochopiť, ak sa pokúša presne vyjadriť, čo chce povedať; hovoriť zrozumiteľne, i keď s prestávkami na gramatické alebo lexikálne plánovanie a opravy, zrejmy najmä v dlhších úsekoch ústneho prejavu. Druhou črtou je schopnosť flexibilne sa vyrovnávať s problémami každodenného života, napr. so situáciami vo verejnej doprave, ktoré sa vymykajú rutine; s väčšinou situácií, ku ktorým môže dôjsť pri príprave cesty prostredníctvom cestovnej agentúry alebo pri samotnom cestovaní; vie nadväzovať bez prípravy rozhovor o známych témach; sťažovať sa; iniciatívne sa prejaviť na pohovoroch/ pri konzultáciách (napr. nadniesť nový predmet rozhovoru) ale pri interakcii je ešte stále veľmi závislý na osobe, ktorá pohovor vedie; vie požiadať partnera v rozhovore, aby vysvetlil alebo rozvinul myšlienku.“⁸ Medzi úrovňou B1 a B2 sú žiaci schopní vymieňať si čoraz väčšie množstvo informácií.

Pri **počúvaní** sú na úrovni B1 schopní porozumieť hlavným bodom zrozumiteľnej štandardnej reči zaoberajúcej sa témami, s ktorými sa denne stretávajú. Dokážu sledovať aj viaceré rozhlasové a televízne programy, pod podmienkou, že sa v nich hovorí relatívne pomaly a zreteľne. Pri **čítaní** rozumejú textom opisujúcim situácie a udalosti v jazyku s vysokou frekvenciou; sú schopní tiež pochopiť city a želania vyjadrené v osobných listoch. V **ústnej interakcii** sa sebavedome zapájajú bez prípravy do rozhovoru, pod podmienkou, že témy rozhovoru dobre poznajú, sú pre nich osobne zaujímavé alebo dôležité; vedia tiež zvládnuť väčšinu situácií, ktoré môžu nastať pri interakcii s rodeným hovoriacim. Pri **ústnom prejave** vedia jednoduchým spôsobom spájať jednotlivé frázy a porozprávať príbeh alebo prezentovať opis, stručne vysvetliť svoje názory a plány. Sú schopní **napísať** súvislý text na známe alebo pre nich zaujímavé témy, vedia napísať osobný list, kde opíšu svoje zážitky a dojmy. Pri spontánnom používaní jazyka disponujú žiaci na úrovni B1 dostatočnými vyjadrovacími

⁸ Tamtiež, s.34
Rada Európy

prostriedkami a slovnou zásobou, ktorá im umožní uskutočňovať každodenné rutinné transakcie a komunikovať o im známých situáciách a témach. S primeranou presnosťou používajú repertoár frekventovane používaných bežných výrazov a vzorov, vedia spájať série samostatných prvkov do súvislých viet.

Úroveň **B2** „ je novou úrovňou vzdialenou od B1 smerom nahor [...] približne rovnako, ako je od B1 vzdialená úroveň A2 [...] smerom nadol. Je odrazom špecifikácií tzv. Vantage Level. Metaforicky by sme ju mohli vysvetliť ako cestu, ktorou žiak pomaly ale isto postupuje vpred po rovine stredne pokročilých vedomostí a zrazu zistí, že sa ocitol niekde, kde všetko vyzerá inak, nadobudne novú perspektívu, odrazu sa môže okolo seba pozeráť novým spôsobom. Túto koncepciu v značnom rozsahu odrážajú aj deskriptory nastavené pre túto úroveň. Čo sa týka obsahu, dajú sa v porovnaní s doterajšími témami považovať za zlomové. Napríklad na spodnej hranici pásma je badateľné zameranie na efektívnu argumentáciu: *žiak je schopný vysvetliť a obhájiť si svoje názory v diskusii s použitím relevantného vysvetlenia, argumentov a komentárov; vysvetliť svoj názor na tému zvažujúc výhody a nevýhody jednotlivých možností; zostaviť reťazec zdôvodnených argumentov; rozvinúť argument prostredníctvom prezentovania dôvodov, ktoré podporujú jednotlivé názory/ mienky alebo sú proti nim; vysvetliť problém a zreteľne dať najavo svojmu partnerovi pri jednaní, že musí urobiť ústupok; špekulovať o dôsledkoch, príčinách a hypotetických situáciách; aktívne sa zúčastňovať na neformálnej diskusii v známom kontexte, komentovať, zreteľne formulovať svoje názory, zvažovať alternatívne návrhy a predkladať a reagovať na hypotézy. Po druhé sa naprieč celou úrovňou objavujú dve nové zamerania. Prvým je byť schopný úspešne sa zúčastňovať na spoločenskom diskurze: napr. *prirodzene, plynulo a efektívne konverzovať; pochopiť podrobne čo sa hovorí v štandardnom hovorenom jazyku dokonca i keď konverzácia prebieha v hlučnom prostredí; iniciovať diskurz, vo vhodnej chvíli vstupovať do konverzácie a v prípade potreby prestať konverzovať, i keď niekedy sa to žiakovi nepodarí urobiť elegantným spôsobom, používať zaužívané frázy (napr. „Ťažko na to odpovedať.“), aby získal čas a zároveň si udržal pozornosť, kým sformuluje svoju odpoveď; reagovať tak plynulo a spontánne, že bežná interakcia s rodenými hovoriacimi bude prebiehať bez toho, aby to jednu zo strán zaťažovalo; prispôbiť sa zmenám v smerovaní, štýle a dôraze, ku ktorým pri konverzácii bežne dochádza; udržať vzťah s rodenými hovoriacimi bez toho aby ich nezámerne zabával alebo iritoval, tým že by sa museli správať iným spôsobom, ako keby bol žiak rodeným hovoriacim. Druhým je dôraz na nový stupeň jazykového povedomia: žiak si opravuje chyby, ak vedú k nedorozumeniam alebo chybnému pochopeniu; zaznačuje si „najčastejšie chyby“ a vedome sa snaží vyhnúť sa im v reči; všeobecne opravuje chyby a chybičky, ak si ich uvedomí; plánuje čo povie a prostriedky, aké na to použije, a súčasne zvažuje, ako budú na prijímateľa pôsobiť.“⁹**

Pri **počúvaní** sú žiaci na úrovni B2 schopní rozumieť rozsiahlejším úsekom reči, ktoré obsahujú zložité argumenty, pod podmienkou, že dobre poznajú danú tému; sú schopní porozumieť väčšine rozhlasových a televíznych programov v dialekte, ktorý poznajú. Pri **čítaní** rozumejú článkom a správam, ktoré vyjadrujú postoje, názory a chápu súčasnú umeleckú prózu. Do istej miery sa plynulo a spontánne angažujú v **ústnej interakcii** a sú schopní aktívne sa zúčastňovať na diskusii. Pravidelná interakcia s rodenými hovoriacimi prebieha bez väčších problémov. V **ústnom prejave** vedia podať zreteľný, podrobný opis, vyjadriť svoje stanovisko, zhrnúť názory iných a posúdiť výhody a nevýhody. Sú schopní **napísať** zreteľný, podrobný text o širokej škále tém; vedia rozvinúť argument, uviesť pre a proti; vedia podrobne oznámiť konkrétnu informáciu a zdôrazniť osobný význam udalostí. Pri spontánnom používaní jazyka disponujú žiaci na úrovni B2 dostatočnou škálou jazykových prostriedkov na prezentovanie zreteľných opisov a vyjadrovanie svojich stanovísk a názorov.

⁹ Tamtiež, s.35.
Rada Európy

Majú dostatočne širokú slovnú zásobu, ktorá im umožní vyjadrovať sa o veľmi všeobecných témach ale aj ich vlastných špecializovaných záujmoch. Gramatiku ovládajú na relatívne vysokej úrovni a sú schopní používať obmedzené množstvo prostriedkov kohézie na spájanie výrokov do zreteľného a koherentného diskurzu. Chyby, ktorých sa dopúšťajú, nemajú vplyv na kvalitu komunikácie a často sú schopní samoopravy.

ÚVOD DO TEMATICKÝCH OKRUHOV

Základným východiskovým princípom tohto rámcového vzdelávacieho programu je **Romanipe** (pozri tiež s. 27). Poskytuje spoločenské, kultúrne a duchovné perspektívy, z pozície ktorých je za každých okolností potrebné nazerať na nasledujúcich jedenásť tematických okruhov:

1. Ja a moja rodina
2. Dom/obytný prívies a jeho činnosti
3. Moje spoločenstvo
4. Rómske remeslá a povolania (deskriptory so špecifickým zameraním na Rómov)
5. Sviatky a oslavy
6. V škole
7. Cestovanie a doprava
8. Jedlo a oblečenie
9. Čas, ročné obdobia a počasie
10. Príroda a zvieratá
11. Zábavy a umelecká záujmová činnosť

Pri príprave rámcového vzdelávacieho programu sa zohľadňovala veková rôznorodosť aj skutočnosť, že existujúca úroveň jazykovej zdatnosti nie je rovnaká u všetkých rómskych žiakov. Deskriptory je možné napriek tomu používať flexibilne, čo umožní tvorcom kurzu, materiálom a učiteľom používať ich podľa potreby pre rôzne profily žiakov; napríklad, pre začiatočníkov vo veku 4–14 rokov.

Túto flexibilitu podčiarkujú vzorové aktivity, ktoré sú pri každej téme uvádzané vždy pred tabuľkou s deskriptormi. Vzorové aktivity boli volené tak, aby odrážali potreby celého širokého vekového pásma (4–14 ročných) a úrovne jazykovej zdatnosti od úplných začiatočníkov (pre ktorých je cieľom dosiahnutie úrovne A1) až po žiakov, ktorí sú schopní pri jednotlivých jazykových činnostiach používať jazyk na úrovni B2.

Rovnaké jazykové aktivity bude síce možné používať pre žiakov v rôznom veku, ale metódy, proces a výstupy učenia budú prispôbené veku žiakov.

V každom tematickom okruhu sa nachádza tabuľka obsahujúca deskriptory všetkých piatich zručností (počúvanie, čítanie, ústna interakcia, ústny prejav, písanie), ktoré odrážajú:

1. všeobecné nároky na jazykové vzdelávanie od A1 po B2,
2. jazykové vzdelávanie špecificky zamerané na rómskych žiakov na rovnakých úrovniach.

Deskriptory, ktoré sa týkajú špecificky rómskej kultúry a spôsobu života sú uvedené vo vytieňovaných rámkoch.

Vie prečítať a rozumie, čo sa skrýva pod pojmom zdravé stravovanie, na ilustráciu vie použiť potravinovú pyramídu.		
Vie prečítať a rozumie, ako sa vyrábajú potraviny pre použitie v domácnosti a ako sa pripravuje jedlo pre rodinu. Vie prečítať a chápe každodenné konkrétne činnosti spojené s jedlom a jedením v rómskom živote.		

← Všeobecný deskriptor

← Špecifický deskriptor týkajúci sa Rómov

NIEKOĽKO ÚVODNÝCH POZNÁMOK PRE UČITEĽOV A TVORCOV MATERIÁLOV

STAVIAME NA RÓMSKYCH TRADÍCIÁCH

Je veľmi dôležité, aby v procese učenia rómskeho jazyka zohrávali významnú úlohu tradičné rómske spôsoby odovzdávania vedomostí a poznatkov prostredníctvom rozprávania príbehov, piesní a hádaniek. Rovnako dôležité je zainteresovať do vzdelávania vlastných detí dospelých zástupcov rómskeho spoločenstva. Použitie ústnej tradície vo vyučovacom procese umožňuje dosiahnuť vhodné spojenie týchto dvoch kľúčových prvkov.

TYPY A NÁPADY PRE VYUČUJÚCICH - VŠEOBECNÉ

Veková skupina: 8–14

Úroveň: A2–B2

V priebehu určitého obdobia napr. školského polroka alebo roka deti poprosia rodičov alebo starších príbuzných, aby im povedali príbeh, hádanku alebo ich naučili pieseň.

Žiaci povedia svoje príbehy a hádanky ostatným spolužiakom v triede, alebo ich naučia svoju pieseň.

Potom si žiaci svoje príbehy, hádanky a piesne zapíšu.

Práce všetkých žiakov sa zozbierajú a vytvorí sa z nich „kniha“.

POSILŇOVANIE JAZYKOVÉHO POVEDOMIA ŽIAKOV

Vyučovanie rómskeho jazyka ponúka mnoho príležitostí na pozdvihnutie povedomia žiakov o jazyku vo všeobecnosti (plurilingvalizmus).

1. Keďže väčšina žiakov bude bilingválna, väčšinový jazyk je zdrojom okamžite pripraveným na využívanie. Je možné porovnať jazyky a ukázať, ako sa navzájom ovplyvňujú.
2. Je potrebné poukázať aj na existenciu rôznych variantov rómskeho jazyka. Toto sa dá dosiahnuť najmä upozorňovaním na rôzne slová/výrazy používané na označovanie jednej veci. Takéto nadstavbové aktivity žiakov upozornia na bohatstvo, akým rómsky jazyk oplýva.

TYPY A NÁPADY PRE VYUČUJÚCICH - VŠEOBECNÉ

Veková skupina: 7–14

Úroveň: všetky

Tabuľka alebo mapa v triede, ktorá zobrazuje varianty rómskeho jazyka používané v rôznych krajinách/rôznymi skupinami Rómov. Keď sa stretnete so slovom alebo výrazom, ktorý sa používa v inej podobe v inej skupine alebo krajine, vpíšte ho do tabuľky tam, kde sa tento variant používa.

TYPY A NÁPADY PRE VYUČUJÚCICH - VŠEOBECNÉ

Veková skupina: 4–11

Úroveň: všetky

Obrázkový slovník

Postupná výstavba tematického obrázkového slovníka je efektívnym prostriedkom na zainteresovanie žiakov do procesu tvorby vyučovacích materiálov na použitie v triede aj samostatné používanie.

Metóda:

1. Slovník môže byť zostavovaný na papieri alebo v počítači.
2. Každá časť slovníka je venovaná inej téme (téma sa volia podľa jednotlivých rámcových tém vzdelávacieho programu)
3. Relevantné obrázky poskytnie učiteľ alebo žiaci, môžu byť aj nakreslené.
4. Slovíčka sú vždy sprevádzané obrázkom.
5. Do slovníka je možné zaraďovať:
 - samostatné slová - pre žiakov na nižších úrovniach (úroveň A1)
 - príklady fráz/viet, ktoré používajú slová v kontexte (A2–B2)
 - Príklady jednotlivých variantov slov používaných užívateľmi rómskeho jazyka v iných krajinách (A2-B2).

TYPY A NÁPADY PRE VYUČUJÚCICH - VŠEOBECNÉ

Veková skupina: všetky

Úroveň: všetky

Používanie hracích kariet na vyučovanie nových informácií/konsolidovanie naučenej látky

Metóda:

1. Použite balíček bežných hracích kariet. Veľa žiakov ich bude poznať.
2. Nalepte na karty obrázky, slová alebo frázy. V balíčku musia byť dve sady identických hracích kariet.
3. Zahrajte sa hru. Každé z detí postupne vyloží kartu a keď po sebe nasledujú dve rovnaké karty, žiaci musia zakričať („lapni kartu“).
4. Pri hre sa môžete zamerať na:
 - Priradenie obrázku pri vyslovení slova
 - Priradenie obrázkov k jednému slovu
 - Priradenie slov
 - Priradenie kľúčových slov ku krátkym frázam, ktoré slovo obsahujú atď.

VÝSKUM AKO ŠTUDIJNÁ ČINNOSŤ

Mnohé z aktivít, ktoré rámcový vzdelávací program navrhuje na vyšších úrovniach (B1 a B2) ponúkajú žiakom vynikajúcu príležitosť venovať sa samostatnému bádaniu. Môže mať formu vyhľadávania informácií na internete, v tlači alebo získavania informácií a/alebo materiálov od starších členov rodiny alebo spoločenstva.

PRÍKLADY:

TEMATICKÝ OKRUH 2: DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

Ústna interakcia
úroveň B2

Vie sa pýtať a odpovedať na otázky, ktoré sa týkajú širokej škály známych tém súvisiacich s domovom a činnosťami v rodine. Vie požiadať rodičov a starších členov rodiny o vysvetlenie rôznych aspektov domáceho života Rómov (napr. dejín, tradícií atď.).

TEMATICKÝ OKRUH 5: RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA

Ústna interakcia
úroveň B2

Vie sa starších členov rodiny alebo spoločenstva spýtať na ich spomienky na tradičné rómske remeslá a povolania. Vie sa pýtať rodených hovoriacich rómskeho jazyka.

TEMATICKÝ OKRUH 8: CESTOVANIE A DOPRAVA

Ústna interakcia
úroveň B1

Vie klásť otázky o rómskych tradíciách týkajúcich sa cestovania. Vie sa pýtať starších členov rodiny alebo spoločenstva na ich zážitky z ciest v minulosti. Vie diskutovať o informáciách o Rómoch a cestovaní počas prípravy projektu

Ústna interakcia
úroveň B2

Vie diskutovať o historickom a súčasnom význame cestovania/kočovania pre Rómov. Vie diskutovať o výhodách a nevýhodách kočovného a usadlého spôsobu rómskych rodín a spoločenstiev. Vie diskutovať o najlepších spôsoboch výskumu a prezentácie projektu o cestovaní/kočovaní Rómov. Vie prostredníctvom diskusií so staršími členmi rodiny alebo spoločenstva preskúmať rôzne skúsenosti a tradície týkajúce sa cestovania/kočovania.

TEMATICKÝ OKRUH 9: JEDLO A OBLEČENIE

Čítanie

úroveň B1

Je schopný používať kľúčové slová na skúmanie témy kočovania Rómov prostredníctvom internetu.
Je schopný/á pochopiť hlavné body v príbehu, rozprávani alebo historickom texte o cestách Rómov.

Počúvanie

úroveň B2

Vie pochopiť diskusiu alebo prezentáciu o podobnostiach a rozdieloch v postojoch k obliekaniu.
Vie pochopiť príbeh alebo rozprávanie staršieho člena rodiny alebo rómskeho spoločenstva vrátane opisov oblečenia alebo jedál, ktoré sa nosili a jedli v minulosti.

ZAINTERESOVANIE RODIČOV A STARŠÍCH ČLENOV SPOLOČNOSTVA

Mnohé z deskriptorov špecificky odkazujúcich na Rómov v rámci tematických okruhov ponúka príležitosť zainteresovať rodičov, starších členov rodiny a ostatných členov rómskeho spoločenstva do procesu vyučovania nielen rómskeho jazyka ale i rómskeho kultúrneho dedičstva.

Motivácia detí učiť sa vzrastá, ak sa podarí aktívne ich zapojiť do nejakej činnosti. Tematický okruh **Rómske remeslá a povolania**, by napríklad mohol zahŕňať predvádzanie alebo dielne venované jednotlivým tradičným remeslám, ako košíkárstvo alebo výroba umelých kvetov.

Praktická skúsenosť s výrobou predmetu by sa dala použiť ako úvod do dejín, príbehov a tradícií súvisiacich s daným remeslom.

PRÍKLADY:

TEMATICKÝ OKRUH 2: DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

Ústna interakcia

úroveň B1

Vie požiadať rodičov a starších členov rodiny o vysvetlenie rôznych aspektov domáceho života Rómov (napr. dejín, tradícií atď.).

TEMATICKÝ OKRUH 5: RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA

Počúvanie

úroveň B1

Vie si vypočuť prezentáciu o rómskych remeslách a povolaniach a rozumie väčšine toho, čo sa povie.

Ústna interakcia

úroveň B2

Vie sa starších členov rodiny alebo spoločenstva pýtať na ich spomienky na tradičné rómske remeslá a povolania.
Vie klásť otázky používateľom rómskeho jazyka.

ODHAĽOVANIE SÚVISLOSTÍ MEDZI MINULOSŤOU A PRÍTOMNOSŤOU

V priebehu celého rámcového vzdelávacieho programu je veľa príležitostí, kedy je vhodné upozorniť na súvislosti medzi minulosťou a prítomnosťou a porovnať situácie, ktoré prináša dnešný život s minulosťou; diskutovať o tom, čo sa v priebehu času zmenilo, čo sa stratilo a čo naopak podarilo získať; a zvyšovať povedomie žiakov o potrebe vzdelávať sa a pamätať si, že veci, o ktorých sa poučíme z minulosti, môžeme zúročiť v prítomnosti.

PRÍKLADY:

TEMATICKÝ OKRUH 5: RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA

Samostatný
ústny prejav
úroveň B2

Vie v krátkom prejave porovnať život kočovných rómskych remeselníkov v minulosti s moderným životom

Písanie
úroveň B2

Vie napísať krátky príbeh, v ktorom opíše situáciu alebo udalosť z rómskych dejín alebo zážitok zo súčasnosti, kde zohráva dôležitú úlohu ročné obdobie a poveternostné podmienky.

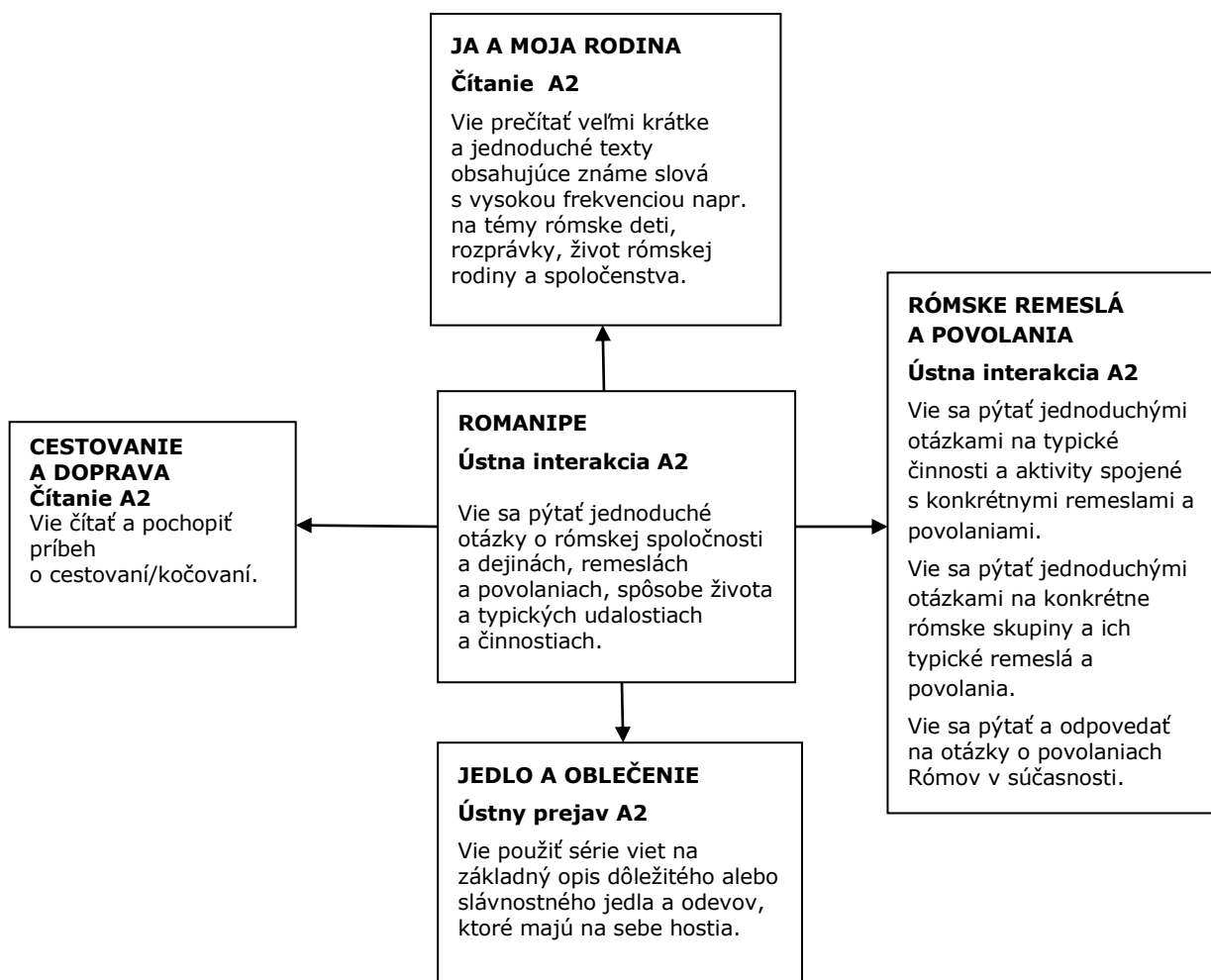
ÚSTREDNOSŤ ROMANİPE

Princíp *Romanipe* nie je prezentovaný ako tematický okruh, vzhľadom na jeho prítomnosť vo všetkých aspektoch rómskeho života a rómskych tradícií a aj kvôli tomu, že by sa ako nepretrhnutá niť mal vinúť celým procesom vyučovania a učenia sa rómskeho jazyka.

Tabuľku **Romanipe** (pozri stranu 27) by mali učitelia používať ako referenčný materiál, ktorý im pomôže odhaľovať dôležité aspekty *Romanipe* a overiť si, že tieto aspekty začlenili do svojho vyučovania.

Diagram na strane 25 ukazuje, ako *Romanipe* prirodzene figuruje v mnohých deskriptoroch špecifických pre Rómov v celom rámcovom vzdelávacom programe.

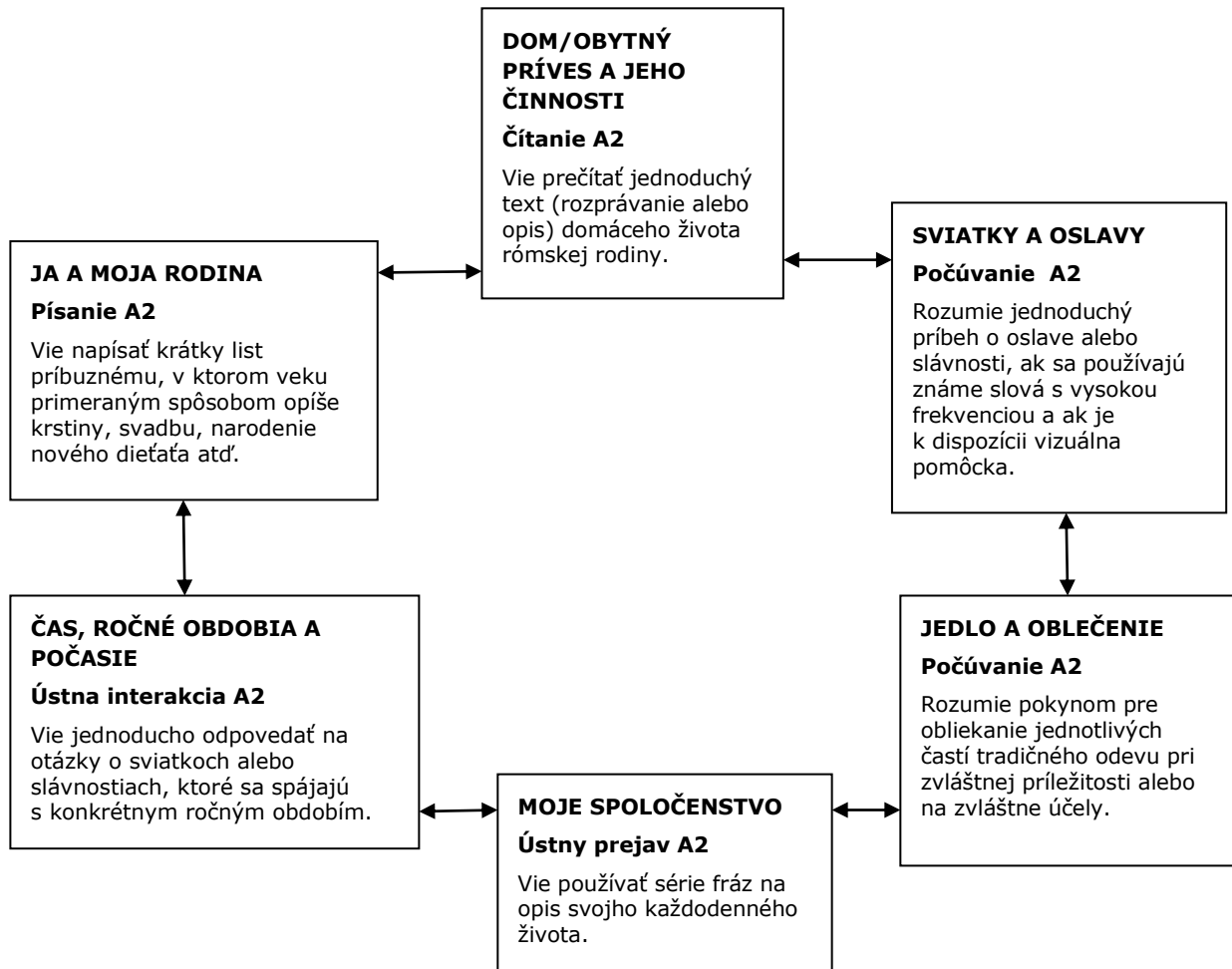
Úroveň A2

TRANSVERZÁLNOŠŤ RÁMCOVÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Okrem priameho vzťahu medzi *Romanipe* a ostatnými tematickými okruhmi, existuje medzi jednotlivými témami mnoho vzájomných prepojení. Pre učiteľa to znamená, že aktivita uskutočňovaná v rámci jedného tematického okruhu môže čiastočne alebo úplne zahŕňať aj aktivitu z iného okruhu. V dôsledku toho sa pokrok v učení iba zriedkavo obmedzuje na jeden tematický okruh, a naopak, často zasahuje do viacerých.

Príklad:

Návrhy týkajúce sa nadväzovania jednej témy na ďalšiu sa uvádzajú v podobe odkazov na konci jednotlivých tém.

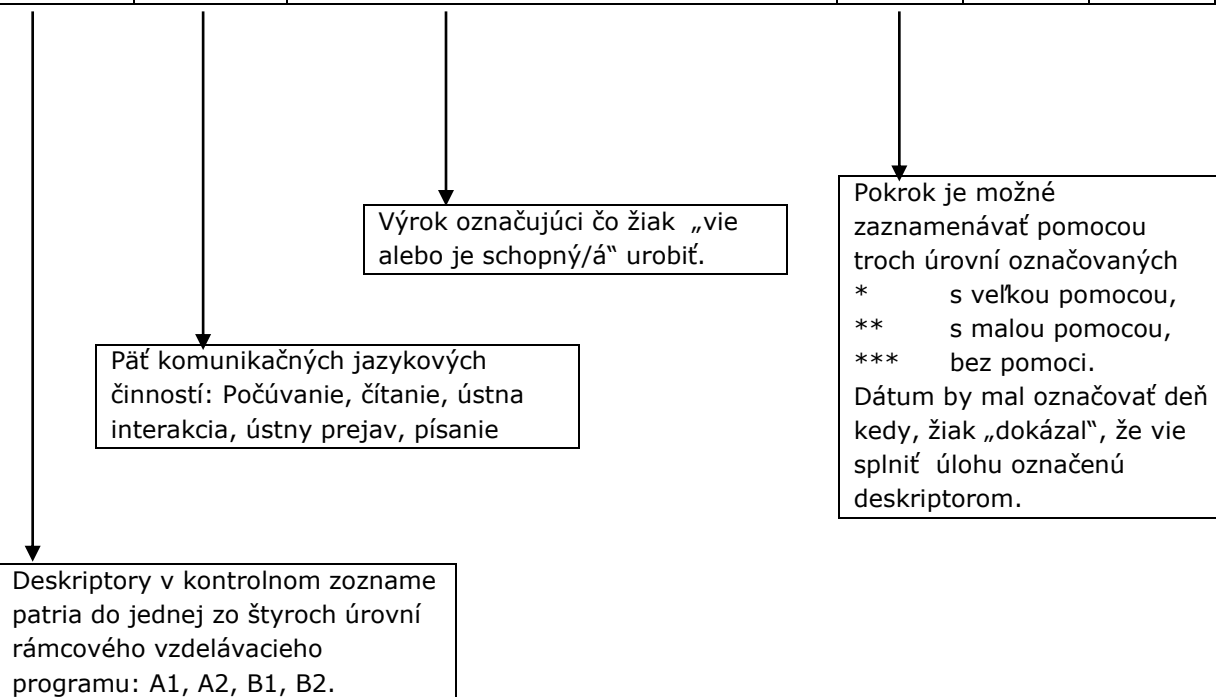
KONTROLNÝ ZOZNAM

Každý súbor deskriptorov typu „vie/je schopný/á“ dopĺňa kontrolný zoznam s deskriptormi typu „viem/som schopný/á“. Kontrolný zoznam uvádza komunikačné úlohy súvisiace s danou témou. Učiteľ ho môže použiť na plánovanie vyučovacích aktivít a žiaci zas na zaznamenávanie svojich pokrokov v učení.

U žiakov by kontrolné zoznamy mohli tvoriť súčasť portfólia predmetu alebo Európskeho jazykového portfólia (© Rada Európy).

PRÍKLAD:

JA A MOJA RODINA					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Viem / som schopný/schopná ...			

ROMANİPE

Tabuľka deskriptorov pre *Romanipe* v sebe spája aspekty života, dejín a tradícií, ktoré sú svojou podstatou rómske. Tvorcovia vzdelávacieho programu a materiálov spolu s učiteľmi by mali používať túto tabuľku ako prostriedok na overenie si, či boli do učebných plánov, materiálov a vyučovacích aktivít zaradené dôležité aspekty rómskej kultúry, tradícií, dejín a životného štýlu, predovšetkým:

- rómska spoločenská štruktúra
- kultúrne a rodinné normy
- princípy, správanie a spravodlivosť
- ústna tradícia a dejiny
- hodnoty, etika a čistota

ROMANİPE

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim rodinných príslušníkov, činnosti doma, oblečenie a jedlo, pravidlá rodiny/spoločenstva, hlavné slávnosti a oslavy, piesne, tance, rozprávky a iné voľnočasové/športové aktivity.	Rozumie jednoduchým pokynom o správaní doma a v spoločenstve. Rozumie jednoduché vysvetlenie pravidiel týkajúcich sa každodenného života. Rozumie hlavným bodom a myšlienkou jednoduchej rozprávky.	Rozumie príbehu alebo opisu svojej rodiny alebo spoločenstva. Vie si vypočuť rozprávanie o rómskych dejinách, tradíciách alebo spôsobe života a rozumie hlavným bodom.	Rozumie podrobne dlhšiemu rozprávaniu o živote, dejinách a kultúre Rómov, v ktorom sa porovnáva minulosť so súčasnosťou a prezentujú otázky nastolené modernou dobou.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a rozumie základné slová označujúce členov rodiny a spoločenstva, a ich činnosti, veci v domácnosti, jedlo a oblečenie, názvy známych príbehov a piesní atď. keď ich vidí na plagáte, kartičke alebo na zozname.	Vie prečítať a porozumieť jednoduchým textom, napr. rozprávkam, ktoré obsahujú známe slová s vysokou frekvenciou. Vie prečítať a porozumieť jednoduchým textom o živote, dejinách a tradíciách Rómov, pod podmienkou, že obsahujú známe slová s vysokou frekvenciou.	Vie prečítať a porozumieť veku primeraným príbehom o Rómoch a ich zážitkoch a skúsenostiach v minulosti a súčasnosti.	Vie prečítať a porozumieť podrobnému opisu spôsobu aký, životný štýl Rómov ovplyvňuje normy každodenného života. Vie prečítať a porozumieť príbehu Róma alebo rómskej skupiny. Vie prečítať a porozumieť životopisnému textu o známej rómskej osobnosti.

ROMANIPE

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie požiadať o základné veci v domácnosti. Vie reagovať neverbálne, jednoslovné alebo veľmi stručne na otázky o svojej rodine, domove, o tom, čo robí, má alebo nemá rád/a a o svojich skúsenostiach a zážitkoch. Vie zdraviť a vhodne odpovedať na pozdrav.	Vie sa pýtať jednoduché otázky o rómskej spoločnosti a dejinách, remeslách a povolaniach, spôsobe života a typických udalostiach a činnostiach.	Vie sa pýtať a odpovedať na škálu otázok o rôznych aspektoch rómskeho života a kultúry. Vie diskutovať o dôležitých pravidlách v živote Rómov. Vie odpovedať na otázky o svojom živote a o svojom pohľade na tradície rómskych rodín. Vie odpovedať na otázky o význame vzdelania pre Rómov v dnešnej dobe.	Vie podrobne diskutovať o tradíciách rómskych spoločenstiev a ich vplyve na každodenný život. Vie podrobne diskutovať o dôležitých názoroch rómskych rodín a spoločenstiev na správanie a morálku. Vie diskutovať a vysvetliť význam vzdelania a príležitosti, ktoré sa jeho prostredníctvom ponúkajú mladým ľuďom.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie používať kľúčové slová alebo frázy pri opise rodiny, domova, činností, toho, čo má alebo nemá rád/a.	Vie používať série jednoduchých fráz a viet na opísanie konkrétneho aspektu rómskeho života alebo tradície. Vie použiť bábkú alebo plagát a s ich pomocou jednoducho vysvetliť konkrétnu tému súvisiacu s rómskymi dejinami alebo tradíciami (napr. cesta z Indie, remeslá v konkrétnych oblastiach atď.). Vie jednoduchými frázami alebo vetami zreprodukovať známu rozprávku.	Vie vekovo primeraným spôsobom rozprávať o životnom štýle a povinnostiach mladých ľudí v rómskej rodine. Vie stručne porozprávať o konkrétnom aspekte rómskeho života, dejín alebo kultúry.	Vie predniesť podrobnú prezentáciu o rómskych dejinách alebo kultúre, v ktorej vyzdvihne najvýznamnejšie body. Vie predniesť podrobný prejav o učení sa rómskeho jazyka a ilustrovať ho príkladmi vybranými z rôznych variantov jazyka.
P Í S A N I E		Vie odpísať alebo napísať slová alebo zoznamy slov označujúcich členov rodiny, denné činnosti, predmety doma, jedlo a oblečenie a dôležité udalosti.	Vie napísať krátky text a pomocou známej slovnej zásoby opísať konkrétny aspekt rómskych dejín alebo tradície alebo napísať stručné zhrnutie známej rozprávky.	Vie napísať krátky text o jednom dni v živote rómskej rodiny; dôležitých činnostiach rómskej domácnosti; dejinách Rómov v danej oblasti alebo regióne.	Vie napísať zrozumiteľný, podrobný text o rómskych dejinách a kultúre a ich význame pre súčasnosť, s odkazom na danú oblasť alebo región. Vie napísať zrozumiteľný, podrobný text o dôvodoch prečo sa učiť rómsky jazyk a význame jednotlivých charakteristických črt jazyka v iných oblastiach.

TEMATICKÝ OKRUH 1: JA A MOJA RODINA

Tento tematický okruh obsahuje nasledujúce témy:

- Opis **seba** – črty tváre, vlasy, ruky, ramená, nohy.
- Predstavenie sa rómskym spôsobom s uvedením mena, priezviska a skupiny, z ktorej žiak pochádza (ak sa to hodí).
- Význam skupiny a názvu skupiny a rodinného priezviska vo vzťahu k remeslám a povolaniam tejto skupiny.
- Súvislosť medzi identitou skupiny, rodiny a *Romanipe*.
- Typická existencia dvoch mien – úradného mena a rómskeho mena.

Pozri tiež: **Rómske remeslá a povolania** (strana 46)

Sviatky a oslavy (strana 51)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Predstaviť koncepciu názvu rómskej skupiny a priezvisk rómskych rodín a ich súvislosť s remeslami alebo povolaniami, ktoré vykonávajú.

Veková skupina: všetky

Úroveň: A1

Metóda:

1. Učiteľ prediskutuje so žiakmi koncepciu osobných mien a ich význam.
2. Vyzve žiakov, aby mu rýchlo povedali všetky rómske mená, na ktoré si v tej chvíli spomenú.
3. Rozpráva sa so žiakmi o tom, ako volajú svojich rodičov, starých rodičov a ďalších členov rodiny.
4. Starším žiakom prideliť úlohu zozbierať informácie o ich rodine/skupine u seba doma alebo v spoločenstve, na internete, z tlačných zdrojov atď.
5. Žiaci pracujú v malých skupinách a spoločne vyrobia plagáty, ktoré
 - a. vysvetľujú význam rómskych mien,
 - b. odhaľujú súvislosti medzi názvami skupín a priezviskami rodín a remeslami/povolaniami,
 - c. súborne prezentujú informácie získané od ich rodín.
6. Žiaci ústne prezentujú svoje plagáty a informácie, ktoré nazbierali.

Pozn.: Žiaci rôznych vekových pripravujú plagáty/kresby veku primeraným spôsobom.

JA A MOJA RODINA

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Chápe základné otázky, ktoré sa pýta učiteľ, iný dospelý alebo žiak (napr. <i>Ako sa voláš? Koľko máš rokov? Toto je tvoj brat? atď.</i>). Rozumie jednoduchým pokynom pri každodenných činnostiach, ak sa vyslovujú pomaly a zreteľne a sprevádzajú ich vhodnými gestami.	Vie sledovať dôležité body v kontextualizovaných pokynoch alebo rady učiteľa alebo iného dospelého v škole alebo na mieste, ktoré súvisí s činnosťou v škole.	Chápe čo v typickom a známom kontexte hovoria učiteľia, iní dospelí a rovesníci, bez toho, aby potreboval/a časté opakovanie alebo výrazné sprievodné gestá.	Rozumie väčšine filmov alebo rozhlasových programov o témach kultúra mládeže, život rodiny, rodinné tradície alebo oblastiach osobných záujmov, ak je reč zreteľná a používa sa známy jazykový variant.
		Zaznamená svoje meno alebo mená či oslovenia najbližšej rodiny, ak ich vysloví iná osoba. Chápe, ak staršia osoba dáva požehnanie.	Rozumie hlavným bodom konverzácie o známych témach medzi dospelými v rodine. Vie sledovať rozhovor medzi deťmi počas hry. Vo všeobecnosti rozumie, čo hovorí staršia osoba, keď žehná dieťaťu.	Chápe, čo v typickom a známom kontexte hovoria dospelí a rovesníci, bez toho, aby potreboval/a časté opakovanie alebo výrazné sprievodné gestá. Vie pochopiť podrobnosti požehnania, ktoré staršia osoba udeľuje dieťaťu.	Bez problémov rozumie pokyny, opisy, diskusie a rozhovory v kontexte rodiny alebo spoločenstva. Podrobne rozumie niekoľkým druhom typického požehnania, ktoré udeľuje staršia osoba deťom.
	Č Í T A N I E	Vie nájsť svoje meno na zozname žiakov v triede alebo hráčov v tíme.	Vie podľa abecedy nájsť svoje meno na zozname v škole. Vie prečítať a rozumie veku primeraným príbehom o deťoch a ich živote v rôznych prostrediach (napr. dedina, mesto, zahraničie atď.).	Vie prečítať a rozumie článkom a iných textom o modernom spôsobe života a výzvach, ktoré stavia pred jednotlivcov.	Vie bez problémov prečítať podrobný historický opis života detí a rodiny a chápe názory a stanoviská, ktoré spisovateľ vyjadril.
		Vie nájsť svoje meno alebo meno svojej rodiny/spoločenstva na zozname, predmete alebo nábytku alebo na náhrobnom kameni.	Vie prečítať a chápe veľmi krátke a jednoduché texty obsahujúce známe slová s vysokou frekvenciou napr. na tému rómske deti, rozprávky, život rómskej rodiny a spoločenstva.	Vie prečítať a porozumie textom o rodine a výzvach, ktorým čelia národnostné skupiny.	Vie prečítať a porozumie podrobnému historickému rozprávaniu o živote detí a mladých ľudí v rómskom spoločenstve. Vie prečítať a porozumie textom o výzvach, ktorým čelia mladí príslušníci rómskeho spoločenstva a vie rozlišovať jednotlivé názory a postoje.

JA A MOJA RODINA

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie odpovedať neverbálne (napr. prikývnutím, pokývaním hlavou atď.) jednoslovne alebo veľmi krátkymi vetami na základné otázky o tom čo má alebo nemá rád/a (napr. <i>Máš rád ...?</i>). Vie správne pozdraviť učiteľa, iných dospelých a žiakov a rozlúčiť sa s nimi. Vie oznámiť svoje okamžité osobné potreby (napr. ak potrebuje ísť na záchod).	Vie sebavedome odpovedať na známe otázky o tom, ako sa volá, koľko má rokov, koľko má súrodencov atď. Vie iniciovať rozhovor na známu tému (napr. o tom čo robil/a cez víkend).	Vie povedať učiteľovi o tom čo robil/a doma, na prázdninách, cez víkend atď. V prípade potreby vie požiadať o vysvetlenie.	Vie pred učiteľom, iným dospelým alebo zodpovednou osobou vyjadriť starosti alebo obavy. Rozumie a vie sa v plnej miere zúčastňovať na rozhovore o každodennom živote, činnostiach v rodine, záujmoch, aktuálnych udalostiach, kde je schopný/á zreteľne vysloviť svoje názory a mienku.
		Vie odpovedať na základné otázky o svojej skupine, priezvisku rodiny, veku a členoch rodiny, keď ho/ju k tomu niekto pobáda a mu/jej pomáha. Vie sa pozdraviť a rozlúčiť, poďakovať druhým rómskym deťom a dospelým vhodnými a primeranými zdvorilostnými frázami.	Vie sebavedome odpovedať členom rodiny alebo spoločenstva na známe otázky o tom, ako sa volá, koľko má rokov, koľko má súrodencov, povedať mená členov rodiny atď. Vie prirodzene a vhodne používať rôzne pozdravy.	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o širokej škále známych tém (rodina, domov, aktivity rodičov, záujmy atď.). Vie povedať rodičom alebo iným členom rodiny o tom, čo robil/a v škole. Vie rozprávať o tom, čo sa naučil/a od rodičov a ďalších starších členov rodiny.	Vie rodičom podrobne porozprávať o tom, čo sa dialo v škole a opísať svoje školské úspechy a výsledky. Pri interakcii s rodenými hovoriacimi vie spontánne a plynulo klásť a odpovedať na otázky.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie krátkymi alebo neúplnými vetami povedať niečo o sebe alebo o zložení svojej rodiny (napr. <i>volám sa ****, mám bratov</i>). Vie jednoduchými frázami a vetami opísať svoj výzor(farbu očí a vlasov, výšku, veľkosť).	Vie sledom fráz a jednoduchých viet veku primeraným spôsobom porozprávať o svojich záujmoch, každodenných činnostiach alebo živote rodiny. Vie frázami alebo jednoduchými vetami vyjadriť, ako sa cíti (unavený/á, smutný/á, chorý/á atď.).	Vie predniesť primerane podrobný opis každodenného života, osobných alebo rodinných udalostí alebo udalosti v škole a svojich skúseností.	Vie vysvetliť osobné pocity alebo názory na aktuálne udalosti alebo na danú tému, vysvetliť výhody a nevýhody jednotlivých možností.
		Vie jednoduchými frázami opísať sám/samu seba: <i>Moja rodina je ..., som dievča/chlapec, Mám dlhé/krátke vlasy atď.</i>	Vie sledom fráz a krátkych viet opísať svoju rodinu, každodenné činnosti, plány (napr. na prázdniny/cestovanie) čo má alebo nemá rád/a, člena rodiny alebo spoločenstva. Vie používať série fráz a jednoduché vety na vysvetlenie svojich názorov a postojov spôsobom primeraným veku (napr. rodinné hodnoty, národnostné alebo náboženské rozdiely). Vie používať série fráz a jednoduché vety na vyjadrenie pocitov v kontexte rodiny alebo spoločenstva.	Vie jednoduchým spôsobom spájať frázy a vety, aby sa vyjadril/a o slávnostiach alebo sviatkoch rodiny/spoločenstva, používa opisné vyjadrovacie prostriedky (najmä vhodné prídavné mená) a zdôrazňuje najvýznamnejšie prvky. Vie opísať, ako sa v rodinách predávali z generácie na generáciu remeslá.	Vie členovi rodiny alebo spoločenstva podrobne vysvetliť výzvy, akým čelia mladí ľudia, dopady diskriminácie, podobnosti a rozdiely v spôsobe života.

JA A MOJA RODINA

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo napísať svoje meno, adresu, názov školy. Vie z tabule odpísať slová o sebe (napr. <i>volám sa...</i>, <i>bývam v...</i>)	Vie napísať krátke jednoduché texty opisujúce jeho/jej rodinu každodenné činnosti atď. Vie napísať jednoduchý krátky text, kde opíše svoje osobné záujmy, čo má a nemá rád/a (jedlo, televízne programy atď.) Vie napísať krátky jednoduchý veku primeraný opis udalostí alebo osobných zážitkov (narodenie súrodenca, cestovanie, oslavy, pomoc rodičom atď.)	Vie napísať jednoduchý súvislý text, v ktorom porovná svoj život v súčasnosti a v minulosti (napr. pred nástupom do školy, pred sťahovaním atď.). Vie napísať jednoduchý súvislý text o osobných záujmoch, o tom čo má alebo nemá rád/a atď.	Vie napísať zreteľný a podrobný text (rozprávanie, list, e-mail atď.) o veciach týkajúcich sa jeho/jej každodenného života, školy, záujmov alebo záľub, zážitkov atď.
	Vie odpísať alebo napísať priezvisko, svoje meno a mená ostatných členov rodiny.	Vie napísať krátky jednoduchý list príbuznému, v ktorom veku primeraným spôsobom opíše významnú udalosť, krstiny, svadbu, narodenie dieťaťa atď.	Vie napísať jednoduchý súvislý text o živote rómskeho spoločenstva a jeho/jej pocitoch a reakciách na udalosti. Vie napísať krátky list alebo e-mail, v ktorom opíše svoje zážitky a pocity.	Vie vyjadriť svoje názory alebo osobný význam udalostí v zreteľne formulovanom podrobnom texte (listy, e-maily, slohové práce, referáty).

JA A MOJA RODINA					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem, keď sa ma učiteľ spýta ako sa volám, koľko mám rokov alebo ako sa volajú a koľko majú rokov moji súrodenci alebo priatelia. Rozumiem, keď mi učiteľ alebo niekto iný káže niečo urobiť. Rozumiem, keď mi niekto dáva požehnanie.			
		Viem nájsť svoje meno v zozname. Viem nájsť mená ďalších členov mojej rodiny.			
		Keď sa ma niekto opýta, viem povedať, ako sa volám a koľko mám rokov. Viem odpovedať na otázku, čo mám alebo nemám rád/a. Viem sa pozdraviť a rozlúčiť. Viem povedať, ako sa volajú ostatní členovia mojej rodiny. Viem klásť jednoduché otázky.			
		Viem povedať niečo o svojej rodine. Viem opísať svoj výzor.			
		Viem napísať svoje meno, adresu a názov mojej školy. Viem napísať mená ďalších členov mojej rodiny. Viem napísať názov miesta, kde bývam.			
A2		Rozumiem, keď mi môj učiteľ povie niečo nové. Rozumiem, čo hovoria moji priatelia, keď spolu niečo robíme. Sčasti rozumiem, keď sa doma rozprávajú dospelí. Rozumiem niektoré slová v požehnaní.			
		Viem pomocou abecedy vyhľadať svoje meno alebo mená svojich príbuzných v zoznamoch. Viem prečítať príbeh pre deti, ktorý už poznám. Viem prečítať rómsku rozprávku, ktorú už poznám.			
		Viem odpovedať na otázky o členoch mojej rodiny. Viem odpovedať na otázky o tom, čo som robil včera, cez víkend alebo cez prázdniny. Viem odpovedať na otázky o tom, ako sa cítim. Viem klásť otázky iným ľuďom. Viem sa pozdraviť rôznym ľuďom na rozličných miestach a rozlúčiť sa s nimi. Viem povedať učiteľovi alebo inému dospelému, že ma niečo trápi alebo že sa necítim dobre. Viem povedať rodičom čo som robil/a v škole. Ak niečomu nerozumiem, viem sa opýtať.			
		Viem ostatným povedať o sebe, o tom aký som vysoký/á, akej farby mám oči vlasy atď. Viem rozprávať o veciach, ktoré rád/a robím. Viem rozprávať o tom, čo robím každý deň. Viem rozprávať o tom, čo robíme doma. Viem vysvetliť, ako sa cítim v škole alebo doma.			
		Viem písať o tom, čo robím každý deň. Viem písať o veciach, ktoré rád/a robím. Viem napísať o tom, čo som videl/a alebo robil/a.			

JA A MOJA RODINA					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem, keď sa ostatní rozprávajú v škole, doma aj mimo domova. Rozumiem, čo hovoria dospelí doma. Rozumiem všetky slová požehnaní, ktoré dostávam ja alebo iné dieťa.			
		Viem čítať o veciach, ktoré iní ľudia robia každý deň. Rozumiem čo spisovatelia hovoria o každodennom živote a spôsoboch života. Viem si prečítať o tom, ako ľudia žijú inde. Viem čítať o problémoch ľudí z menšinových skupín. Viem čítať o zmenách a výzvach dnešného života Rómov.			
		Viem porozprávať učiteľovi o tom, čo som robil doma alebo mimo školy. Keď úplne nerozumiem, viem druhého požiadať o vysvetlenie. Viem povedať rodičom čo som robil/a v škole a čo sa mi páčilo. Viem odpovedať na otázky o mojom každodennom živote a živote mojej rodiny. Viem povedať môjmu učiteľovi alebo rodičom o veciach, ktoré ma trápia a o tom, prečo sa trápim.			
		Viem pred triedou krátko povedať o tom, čo každý deň robím. Viem pred triedou krátko porozprávať o významnej udalosti v mojej rodine. Viem rozprávať o tom, ako sa v rodinách z generácie na generáciu predávajú remeslá. Viem hovoriť o tom, čo som sa doma naučil/a alebo dozvedel/a. Viem vysvetliť, čo je v mojom živote dôležité.			
		Viem písať o rozdieloch v živote detí teraz a v minulosti. Viem napísať list alebo e-mail o udalosti v mojej rodine. Viem porovnať svoj život dnes so životom, keď som bol/a menší/a. Vie napísať o tom, ako sa cítim.			
B2		Rozumiem filmu alebo rozhlasovému vysielaniu o téme, ktorá ma zaujíma. Rozumiem diskusii v mojej triede, rodine alebo medzi priateľmi. Rozumiem diskusii o rómskom živote a činnostiach. Rozumiem rôznym druhom požehnaní, ktoré dávajú starší ľudia deťom.			
		Viem čítať o deťoch v minulosti. Viem čítať o rodinnom živote odohrávajúcim sa na rôznych miestach. Viem čítať rozprávanie niekoho iného o jeho/jej zážitkoch a skúsenostiach. Viem čítať o životoch a zážitkoch rómskych detí v minulosti. Viem čítať o problémoch života dnešných mladých ľudí.			
		Viem rozprávať o veciach, ktoré mi spôsobujú starosti. Viem diskutovať o mnohých veciach súvisiacich s mojim každodenným životom a životom mojej rodiny. Viem porozprávať mojej rodine o zážitkoch zo školy. Viem sa spýtať iných ľudí na ich každodenný život alebo ich názory. Viem sa rozprávať s rodeným hovoriacim.			
		Viem vyjadriť svoje osobné názory. Viem vysvetliť členom svojej rodiny problémy, ktorým čelia mladí ľudia. Viem prezentovať svoje vlastné názory a stanoviská k problémom a zdôvodniť ich.			
		Viem napísať list alebo e-mail, ktorý podrobnejšie opisuje a vysvetľuje moje skúsenosti a zážitky alebo záujmy. Viem napísať podrobný text na tému súvisiacu s mojim životom alebo životom členov mojej rodiny. Viem podrobne napísať o svojich záujmoch alebo záľubách a text upraviť do logického poradia. Viem vyjadriť a vysvetliť svoj názor na konkrétnu situáciu alebo udalosť.			

TEMATICKÝ OKRUH 2: DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

Tento tematický okruh obsahuje nasledujúce témy:

- Úlohy jednotlivých členov rodiny
- Dôležité každodenné činnosti v domácnosti – napr. príprava jedla, pranie bielizne atď.
- Postavenie a činnosti detí a mladších členov rodiny
- Proces učenia sa od rodičov alebo starších členov rodiny

Na nižších úrovniach, a predovšetkým pri mladších deťoch, nebudú rozdiely v normách rodinného života veľmi výrazné. Starší žiaci s vyššou jazykovou kompetenciou v rómskom jazyku budú schopní vnímavejšie rozoznávať dôležité aspekty domáceho života a porovnať normy Rómov a gádžov.

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa slová označujúce predmety alebo nábytok v domácnosti.

Veková skupina: všetky

Úroveň A1

Metóda:

1. Vyzvite žiakov, aby si v rýchlosti skúsili spomenúť na všetky slová označujúce predmety alebo nábytok v domácnosti, ktoré už poznajú. V prípade potreby použite obrázky.
2. Žiaci nakreslia pôdorys svojho domu alebo obytného prívěsu.
3. Označia izby alebo časti domu.
4. Doplnia nábytok a ďalšie predmety a označia ich.
5. Žiaci označia dôležité/významné miesta alebo predmety, ktoré sa u nich doma nachádzajú.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Rozprávanie o domove.

Veková skupina: všetky

Úroveň A2

Metóda:

1. Každý žiak prinesie z domu nejaký predmet – mohlo by to byť niečo zaujímavé, nezvyčajné (napr. niečo staré, pochádzajúce odinakaľ atď.).
2. Každý žiak svoj predmet ukáže ostatným a tí hádajú, čo to je.
3. Ak niekto uhádne správnu odpoveď, žiak, ktorému predmet patrí, vysvetlí, kde ho majú doma uložený a načo sa používa.
4. Ak nikto z detí neuhádne správnu odpoveď, žiak porozpráva o predmete, vysvetlí čo to je, odkiaľ pochádza, kde ho doma majú uložený a načo sa používa.

DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Rozumie kľúčovým slovám označujúcim predmety v domácnosti. Rozumie kľúčovým slovám označujúcim činnosti vykonávané doma (napr. jedenie, pranie, spánok atď.)	Rozumie hlavným bodom príbehu o domove, ak obsahuje známe slová s vysokou frekvenciou. Rozumie hlavným bodom rozprávania o každodenných činnostiach, ak sa používajú známe slová.	Rozumie príbehu alebo rozprávaniu o každodennom živote. Rozumie príbehu o živote v minulosti a vie zistiť, kde nastala zmena.	Rozumie podrobne rozprávaniu o rodinnom živote v minulosti v miestnom okolí alebo krajine a vie ho porovnať so životom v súčasnosti. Rozumie podrobne obrazový alebo zvukový záznam, v ktorom sa hovorí o detstve v inej krajine.
		Rozumie kľúčovým slovám označujúcim predmety v rómskej domácnosti. Rozumie kľúčovým slovám označujúcim činnosti rómskej domácnosti, vie ich správne rozdeliť do kategórií podľa toho, kto ich má na starosti (napr. práce, ktoré vykonáva matka, tie, ktoré ma na starosti otec atď.)	Rozumie hlavným bodom príbehu odohrávajúcemu sa v dome / obytnom prívесе, ak obsahuje známe slová s vysokou frekvenciou. Rozumie základným pokynom, ktoré doma dostáva.	Chápe príbeh alebo krátke rozprávanie o každodennom živote Rómov v minulosti a v súčasnosti. Rozumie a je schopný/á identifikovať rozdiely medzi spôsobom života Rómov a gádžov v súčasnosti.	Rozumie podrobné rozprávanie alebo vysvetlenie rómskeho života podané rodeným hovoriacim. Rozumie podrobným informáciám z dejín a tradícií vysvetľujúcich aspekty života rómskej rodiny.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a rozumie označeniam obrázkov typického domu alebo izby. Vie rozoznať a rozumie číslam a slovám na uliciach alebo v adresách.	Vie prečítať jednoduchý text, ktorý opisuje činnosti alebo každodenné domáce povinnosti.	Vie prečítať príbehy o deťoch a ich živote v minulosti alebo súčasnosti z rôznych miest a prostredí (napríklad z rôznych miest alebo krajín atď.)	Je schopný/á čítať podrobné rozprávanie, internetový text, príbehy a historky o živote detí a mládeže. Číta a rozumie argumentom, ktoré sa nachádzajú v textoch o rodinnom živote v minulosti a v súčasnosti v rôznych častiach sveta.
		Vie rozoznať a porozumieť slovám označujúcim domov a jeho okolie a predmety, ktoré sa v dome alebo v obytnom prívесе nachádzajú. Vie rozoznať a rozumie číslam a slovám na uliciach alebo v adresách.	Vie prečítať jednoduchý text (rozprávanie alebo opis) domáceho života rómskej rodiny.	Vie čítať príbehy o živote detí v rôznych rómskych skupinách, v minulosti a v súčasnosti, a o tom, čo sa u nich doma robí.	Je schopný/á prečítať a pochopiť podrobné rozprávanie, internetový text, príbehy a historky o živote detí a mládeže v rómskych rodinách. Číta a rozumie argumentom, ktoré sa nachádzajú v textoch o rodinnom živote Rómov v minulosti a v súčasnosti v rôznych častiach sveta.

DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

		A1	A2	A3	A4
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie jednoslovne alebo veľmi stručne odpovedať na základné otázky o jeho/jej domove. Vie uviesť telefónne číslo.	Vie udržať jednoduchý rozhovor s učiteľom alebo iným žiakom o každodenných povinnostiach rôznych členov jeho/jej rodiny. Vie odpovedať na jednoduché otázky o svojom každodennom živote a to tom čo má alebo nemá rád/a.	Je schopný pýtať sa a odpovedať na otázky, ktoré sa týkajú širokej škály známych tém súvisiacich s domovom a činnosťami v rodine.	Vie sa zapojiť do podrobnej diskusie o rodinnom živote, identifikovať podobné a rozdielne prvky. Vie diskutovať o tlakoch moderného sveta na rodinu. Vie diskutovať o význame rodinných hodnôt. Vie diskutovať o význame učenia sa od rodičov a ďalších členov rodiny.
		Vie jednoslovne alebo veľmi stručne odpovedať na základné otázky o jeho/jej domove. Vie uviesť telefónne číslo.	Vie udržať jednoduchý rozhovor s učiteľom alebo iným žiakom o každodenných povinnostiach rôznych členov jeho/jej rodiny. Vie odpovedať na jednoduché otázky o svojom každodennom živote a o tom, čo má alebo nemá rád/a v rómskom kontexte.	Je schopný pýtať sa a odpovedať na otázky, ktoré sa týkajú širokej škály známych tém súvisiacich s domovom a činnosťami v rodine. Vie požiadať rodičov a starších členov rodiny o vysvetlenie rôznych aspektov domáceho života Rómov (napr. dejín, tradícií atď.).	Vie diskutovať o tlaku moderného sveta na život rómskej rodiny. Vie diskutovať a vysvetliť význam učenia sa a vzdelávania v rómskej rodine (napr. rozdiel medzi učením sa v rámci rodiny a vzdelávaním sa v škole). Vie diskutovať o významných aspektoch rómskeho rodinného života a vysvetliť rozdiel medzi tradíciami Rómov a miestnych gádžov.
	Ú S T N Ý P R E J A V	Pomocou kľúčových slov alebo krátkych fráz/viet vie opísať svoj domov. Pomocou kľúčových slov alebo krátkych fráz/viet vie opísať, čo rád/ale alebo nerád/a doma robí. Pomocou kľúčových slov alebo krátkych fráz/viet vie opísať, čo sa od neho/nej doma očakáva, že urobí.	Vie s použitím sérií fráz alebo viet porozprávať, čo robí počas bežného dňa, čo robil/a včera, po škole atď. Vie pomocou bábok porozprávať o svojom každodennom živote.	Vie veku primeraným spôsobom krátko porozprávať o svojom domove a dôležitých pravidlách a činnostiach rodiny. Vie porozprávať o činnosti rodiny alebo udalosti v správnom poradí a použiť opisné jazykové prostriedky.	Vie podrobne a zoširoka povedať o živote rodiny, o tom, čo doma robí a čo má na starosti.
		Pomocou kľúčových slov alebo krátkych viet vie opísať svoj domov. Pomocou kľúčových slov alebo krátkych fráz/viet vie opísať, čo sa od neho/nej doma očakáva, že urobí.	Vie s použitím sérií fráz alebo viet porozprávať, čo robí počas bežného dňa, čo robil/a včera, po škole atď. Vie pomocou série fráz alebo viet porozprávať o tom, čo členovia rodiny robia počas bežného dňa. Vie pomocou bábok porozprávať o svojom každodennom živote.	Vie veku primeraným spôsobom krátko porozprávať o svojom domove a dôležitých pravidlách a činnostiach rodiny. Vie porozprávať o činnosti rodiny alebo udalosti v správnom poradí a vhodne použiť opisné jazykové prostriedky. Vie zreprodukovať rozprávku alebo legendu o živote rodiny.	Vie podrobne a zoširoka hovoriť o živote rómskej rodiny, o svojich povinnostiach doma a povinnostiach mužov/žien, starých/mladých ľudí.

DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

	A1	A2	A3	A4
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo napísať slová a jednoduché frázy alebo vety označujúce časti domu a predmety, ktoré sa tam nachádzajú.	Vie napísať krátku pohľadnicu alebo krátky text s opisom svojho domova. Vie napísať krátky list na tému „môj deň“, „môj domov“ a „moja rodina“.	Vie napísať jednoduchý, súvislý vekovo primeraný text (list, e-mail atď.), v ktorom opíše osobné zážitky a skúsenosti, bežné činnosti rodiny alebo fungovanie domácnosti.	Vie napísať zrozumiteľný, podrobný text, v ktorom podrobne opíše svoj život doma.
	Vie odpísať alebo napísať slová a jednoduché frázy alebo vety označujúce časti domu/obytného prívesu a predmety, ktoré sa tam nachádzajú.	Vie napísať krátku pohľadnicu alebo krátky text s opisom svojho domu/obytného prívesu. Vie napísať krátky list na tému „môj deň“, „môj domov“ a „moja rodina“.	Vie napísať jednoduchý, súvislý vekovo primeraný text (list, e-mail atď.), v ktorom opíše svoj rodinný život s odkazom na aspekty, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu v rómskej tradícii.	Vie napísať zrozumiteľný, podrobný text, v ktorom podrobne opíše svoj život doma.

DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI

Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem slovám, ktoré označujú nábytok a predmety doma. Rozumiem slovám, ktoré označujú činnosti v domácnosti. Chápem význam rôznych činností u nás doma a to, kto ich má na starosti.			
		Poznám slová označujúce izby a jednotlivé priestory v dome. Viem rozoznať slová, ktoré označujú nábytok a predmety doma. Viem rozoznať a rozumiem číslam a slovám na uliciach alebo v adresách.			
		Viem odpovedať na niektoré otázky o mojom domove. Viem povedať naše telefónne číslo.			
		Viem povedať niečo o svojom domove. Viem povedať čo rád/a alebo nerád/a doma robím. Viem povedať čo chcú moji rodičia, aby som doma robil/a.			
		Viem napísať slová označujúce rôzne časti môjho domova. Viem napísať slová, ktoré označujú nábytok a predmety doma.			
A2		Rozumiem príbehu o rodine a jej domove. Rozumiem príbehu o každodenných činnostiach detí. Rozumiem, keď mi niekto káže doma niečo urobiť.			
		Viem prečítať príbeh o každodennom živote iného človeka. Viem prečítať príbeh o rómskej rodine a jej každodennom živote.			
		Viem odpovedať na niektoré otázky o tom, čo doma robím. Viem odpovedať na niektoré otázky o tom, čo doma robia ďalší členovia mojej rodiny. Viem odpovedať na otázky o tom, čo doma rád/a alebo nerád/a robím.			
		Viem porozprávať o tom, čo cez deň obvykle robím. Viem porozprávať o tom, čo sa ráno deje u nás doma a ako to vyzerá, keď prídem domov po škole. Viem porozprávať o tom čo každý deň robí moja mama, otec, brat alebo sestra.			
		Viem napísať krátku pohľadnicu alebo list, kde opíšem svoj domov. Viem napísať list o tom, čo doma robím.			

DOM/OBYTNÝ PRÍVES A JEHO ČINNOSTI					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem príbehu alebo konkrétnemu rozprávaniu o každodennom živote v mojej vlastnej alebo inej krajine. Rozumiem príbehu alebo konkrétnemu rozprávaniu o každodennom živote v minulosti. Rozumiem rozprávaniu o rozdieli medzi životom v minulosti a v súčasnosti.			
		Viem si prečítať príbeh o deťoch a ich živote. Viem si prečítať príbeh o živote a domovoch rómskych detí v rôznych dobách. Viem si prečítať príbeh o každodennom živote iných ľudí.			
		Viem odpovedať na otázky o tom, čo robili členovia mojej rodiny cez víkend. Viem opísať, čo mám doma na starosti. Viem opísať naše domáce zvyky a tradície.			
		Viem jednoducho porozprávať o dôležitých pravidlách, ktoré v našej rodine dodržiavame. Viem opísať činnosti rodiny, ktoré sú pre mňa dôležité alebo vzácne. Viem povedať jednoduchý príbeh, ktorý som počul doma.			
		Viem napísať krátky text o činnostiach u nás doma a o význame dodržiavania konkrétnych pravidiel. Viem napísať list alebo e-mail o nedávnej udalosti v mojej rodine. Viem napísať krátky text o dôležitých zvykoch a tradíciách našej rodiny.			
B2		Rozumiem podrobnému rozprávaniu o rodinnom živote v minulosti. Rozumiem podrobným informáciám o živote a tradíciách rómskej rodiny.			
		Rozumiem dlhším príbehom, internetovým článkom a historickým textom o domovoch a živote ľudí v minulosti a súčasnosti.			
		Viem sa zapojiť do podrobnej diskusie o rodinnom živote a tradíciách a porovnať môj život doma so životom ostatných žiakov. Viem diskutovať o význame rodinných hodnôt, vyjadrovať názory a postoje jednak svoje a jednak mojich rodinných príslušníkov. Viem diskutovať o význame učenia sa a vzdelávania doma a v škole a o ich význame pre dnešných mladých ľudí.			
		Viem podrobne porozprávať o dnešnom typickom domácom živote a vysvetliť, ako sa líši v porovnaní s minulosťou. Viem podrobne porozprávať o každodenných činnostiach a tradíciách u nás doma.			
		Viem podrobne opísať svoj život doma.			

TEMATICKÝ OKRUH 3: MOJE SPOLOČENSTVO

Prvý súbor deskriptorov tohto tematického okruhu (ktoré nie sú špecificky zamerané na Rómov) opisuje mesto, dedinu alebo predmestie, kde žiaci bývajú.

Špecificky rómske deskriptory sa zameriavajú na rómske spoločenstvo, kde žiak žije usadlým alebo kočovným spôsobom života. Väčšmi sa sústreďa na normy života a správania v rámci rómskeho spoločenstva než na fyzické predmety a okolie a môžu zahŕňať aj činnosti súvisiace s rómskymi systémami správania, spravodlivosti, pohostinnosti a presvedčenia (*Romanipe*).

Ústredným bodom vyučovania/učenia sa by mali byť rozdiely medzi jednotlivými rómskymi skupinami. Žiaci by mali získať informácie o týchto rozdieloch, najmä v kontexte miestnych dejín a činnosti, miestnych rodín a skupín a významných osobností spoločenstva.

Porovnanie medzi miestnymi dejinami a dejinami rómskych skupín v oblasti je ďalším významným ústredným bodom vyučovania. Mali by hovoriť o rómskych rodinách, ktoré v oblasti žili a ich remeslách alebo povolaniach v minulosti.

Koncepcia „spoločenstva“ môže byť rozšírená aj na rómske spoločenstvo na globálnej úrovni. Tento prístup umožňuje odhaliť a prijať za svoje významné osobnosti dejín, umenia, športu atď. rómskeho pôvodu. Nemalo by sa zabudnúť ani na zmienku o „Gelem Gelem“ (rómskej hymne) a rómskej zástave.

Pozri tiež: **Záľuby a umelecká záujmová činnosť** (strana 87)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa slová označujúce miesta v rámci spoločenstva a činnosti, ktoré sa tam odohrávajú

Veková skupina: 8–14

Úroveň A1

Metóda:

1. Požiadajte žiakov, aby rýchlo a bez dlhého uvažovania povedali slová označujúce miesta, ktoré poznajú, ak je to potrebné, použite fotografie alebo obrázky (banka, policajná stanica, kino, obchod atď.).
2. Žiaci rozdelení do dvojíc nakreslia mapu okolia a umiestnia na ňu čo najviac dôležitých miest.
3. Rozprávajú sa spolu o týchto miestach a na zvláštny list papiera si robia poznámky o tom, čo sa na nich deje – mladší žiaci si zapisujú kľúčové slová, starší krátke frázy alebo jednoduché vety.
4. Všetky mapy po dokončení vystavíte v triede.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Naučiť sa slová označujúce základné potraviny a používanie vhodných pozdravov, pýtanie si a ďakovanie.

Veková skupina: 6–14

Úroveň A1/A2

Metóda:

1. Urobte si v triede niekoľko „stánkov“ (ako tovar môžete použiť ovocie, zeleninu, iné potraviny atď.).
2. Žiaci sa potom naučia názvy rôznych potravín, ako si ich vypýtať a ako sa za ne poďakovať.
3. Žiaci si napíšu „nákupný zoznam“ s názvami potravín, ktoré chcú kúpiť.
4. Do jednotlivých stánkov určíte predavačov. Ich úlohou je pozdraviť zákazníkov, povedať im cenu tovaru a poďakovať sa.
5. Žiaci postupne pristupujú k jednotlivým stánkom a kupujú potraviny, ktoré si zapísali na svoj zoznam.

Pozn.: Výbornou pomôckou pri tejto aktivite sú prázdne vrecká alebo obaly z potravín, plastové ovocie a zelenina.

MOJE SPOLOČENSTVO

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O C Ú V A N I E	Vie rozoznať a rozumie menám/pomenovaniám ľudí, ktorí žijú a pracujú v okolí, keď ich niekto vysloví alebo nahlas prečíta. Vie počúvať a ukazovať na obrázkoch alebo mape kde jednotliví ľudia pracujú (napr. v knižnici, lekárni, obchode, na policajnej stanici, na plavárni).	Chápe hlavné body toho, čo sa v triede hovorí, vrátane príbehov, ktoré učiteľ číta nahlas, o ľuďoch pracujúcich v konkrétnych situáciách (napr. učiteľ, poľnohospodár atď.).	Vie používať známu slovnú zásobu a koncepcie na pochopenie učiteľovho výkladu k témam súvisiacim s miestnym spoločenstvom. Vie používať známu slovnú zásobu a koncepcie na porozumenie vizuálnej alebo zvukovej nahrávke o miestnych dejinách, typických povolaniach atď. Rozumie hlavným bodom rozprávania o významnej osobnosti pochádzajúcej z miestneho okolia alebo regiónu.	Podrobne rozumie dlhšiemu rozprávaniu o okolí alebo regióne. Podrobne rozumie dlhšiemu rozprávaniu alebo nahrávke o významných miestnych osobnostiach z minulosti alebo zo súčasnosti.
		Rozumie slovám označujúcim úlohy a činnosti jednotlivých osôb v rámci jeho/jej rómskeho spoločenstva. Rozumie keď starší človek dáva stručný pokyn alebo príkaz. Rozumie kľúčovým slovám označujúcim správanie a spoločenské normy dodržiavané v rámci spoločenstva.	Rozumie hlavným bodom, keď mu/jej niekto hovorí o význame alebo hodnote určitej činnosti alebo správania typického pre rómsku kultúru.	Rozumie čo sa hovorí v známom kontexte o tom, ako sa treba správať a čo je podľa rómskych zvykov potrebné robiť. Rozumie hlavným bodom rozprávania o miestne alebo regionálne významnej rómskej osobnosti.	Rozumie podrobnému vysvetleniu spoločenského a názorového systému rómskeho života od staršieho člena spoločenstva. Podrobne rozumie rozprávaniu, záznamu alebo vizuálnej prezentácii o slávnej rómskej osobnosti, miestne alebo medzinárodne známej.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a rozumie názvom významných budov, značiek alebo miest v rámci danej oblasti. Vie rozoznať a porozumieť názvom budov/miest na mape danej oblasti.	Vie prečítať a rozumie verejným oznamom a upozorneniam (napr. úradné dni a hodiny), a súčasne vie identifikovať podstatné informácie – o akom mieste sa hovorí, čo sa tam deje atď.	Vie používať známu slovnú zásobu na porozumenie informačného letáka (napr. stručne informujúceho o dejinách určitého miesta, čo sa tam dá vidieť atď.).	Vie prečítať a pochopiť rozsiahlejšie texty o miestnych dejinách. Vie prečítať a pochopiť novinové články o veciach týkajúcich sa o miestnych dejín alebo súčasnosti.
		Vie rozoznať a pochopiť slová označujúce hlavné činnosti spoločenstva. Vie rozoznať a pochopiť kľúčové slová označujúce významné aspekty morálneho správania členov spoločenstva.	Vie prečítať a pochopiť jednoduché príbehy /rozprávky obsahujúce známu slovnú zásobu s vysokou frekvenciou, ktoré odrážajú alebo súvisia s nejakým aspektom/mi rómskeho spôsobu života.	Rozumie hlavným bodom krátkeho textu o rómskom živote alebo činnostiach, napr. novinovému článku, v ktorom sa používa známa slovná zásoba s vysokou frekvenciou.	Vie prečítať a pochopiť rozsiahly článok alebo internetový text obsahujúci informácie o aspektoch rómskeho života. Vie prečítať a pochopiť rozsiahly článok alebo internetový text o významnej rómskej osobnosti.

MOJE SPOLOČENSTVO

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie odpovedať na jednoduché otázky, uviesť názvy budov a miest, kde ľudia bývajú a pracujú v rámci danej oblasti. Vie používať kľúčové slová a jednoduché frázy/vety pri odpovedi na základné otázky o miestach ktoré navštívil/a v rámci danej oblasti. Vie sa zapojiť do diskusie v triede pomenovaním svojho najobľúbenejšieho miesta v okolí (napr. futbalové ihrisko, park, obchod).	Vie sa pýtať a jednoducho odpovedať na otázky o tom, čo sa deje v najvýznamnejších verejných budovách v okolí. Vie sa pýtať a jednoducho odpovedať na otázky o ľuďoch, ktorí v týchto budovách pracujú.	Vie diskutovať o miestach, ktoré navštívil/a v rámci danej oblasti vysvetliť prečo by ich ne/chcel/a navštíviť opäť. Vie sa pýtať a jednoducho odpovedať na otázky o význame rôznych budov a činností pre spoločenstvo.	Vie podrobne porozprávať o povolaniach a činnostiach typických pre miestnu oblasť, a zároveň vyjadriť svoje postoje a názory. Vie podrobne diskutovať o tom, čo sa deje v mieste, kde žije, v oblasti zamestnanosti, služieb, zmien, športu atď. Vie podrobne reagovať na otázky o tom, čo sa deje v mieste bydliska a v miestnom spoločenstve.
		Vie sa pozdraviť a vhodne odpovedať na jednoduché otázky starších členov spoločenstva. Vie používať kľúčové slová pri odpovediach na otázky o jeho/jej každodenných činnostiach.	Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o najdôležitejších činnostiach jeho/jej spoločenstva. Vie poriadne pozdraviť návštevu a odpovedať na jednoduché otázky o jeho/jej živote a o tom, čo robí.	Vie diskutovať o zážitkoch a skúsenostiach jeho/jej spoločenstva, vyjadriť osobné názory a reakcie.	Vie podrobne diskutovať o povolaniach a činnostiach v rámci jeho/jej spoločenstva a vysvetliť veci, ktoré sa špecificky týkajú rómskeho života.
	Ú S T N Y P R E J A V	Kľúčovými slovami, jednoduchými frázami alebo vetami vie opísať svoje najobľúbenejšie miesto v mieste bydliska/v spoločenstve.	Vie sledom fráz a jednoduchých viet vysvetliť prečo má alebo nemá rád/a niektoré miesto alebo oblasť. Vie pomocou fráz alebo jednoduchých viet porozprávať o slávnej osobnosti miestneho regiónu.	Vie jednoduchým spôsobom spájať frázy a vety a porozprávať o mieste, ktoré navštívil/a. Vie jednoduchým spôsobom spájať frázy a vety a hovoriť o tom, čo robia ľudia na konkrétnych miestach v danej oblasti (napr. ľudia pracujúci v knižnici, obchode, zdravotnom stredisku, banke).	Vie ostatným spolužiakom podrobne porozprávať o miestnej oblasti, činnostiach a aktivitách, ktoré sa tam odohrávajú alebo inom mieste, ktoré niekedy navštívil/a.
		Pomocou kľúčových slov a jednoduchých fráz vie opísať svoje spoločenstvo.	Vie použiť sled fráz a jednoduchých viet na rozprávanie o svojom každodennom živote. Vie pomocou sledu fráz alebo jednoduchých viet porozprávať o miestne známej rómskej osobnosti.	Vie jednoducho porozprávať o bežnom dni jeho/jej spoločenstva a stručne vysvetliť neznáme body. Vie povedať jednoduchý príbeh alebo hádanku o známej osobnosti miestneho rómskeho spoločenstva.	Vie podrobne porozprávať o dôležitých aspektoch života rómskeho spoločenstva, a kde je to vhodné, porovnať ho so životným štýlom gádžov. Vie podrobne a obšírne porozprávať o výhodách a výzvach života rómskeho spoločenstva. Vie podrobne a obšírne porozprávať o Rómoch a ich príspevku k životu miestnej oblasti.

MOJE SPOLOČENSTVO

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie opísať alebo napísať miestne názvy. Vie z tabule odpísať krátke vety o činnostiach, ktoré sa odohrávajú na rôznych miestach v rámci danej oblasti.	Vie napísať jednoduché vety, ktorými opíše svoje obľúbené miesto v rámci danej oblasti a vysvetlí prečo ho má rád/a. Vie napísať jednoduché vety o mieste v rámci danej oblasti, ktorú navštívil/a.	Vie napísať jednoduchý súvislý text, v ktorom opíše najobľúbenejšie miesto a čo sa tam deje. Vie napísať krátky súvislý text, list alebo e-mail, v ktorom opíše polohu konkrétnej budovy a dôvod prečo je považovaná za významnú. Vie napísať pohľadnicu alebo e-mail, kde v krátkosti opíše miesto v danej oblasti.	Vie napísať zrozumiteľný podrobný text, kde opíše oblasť, kde býva a napíše pokyny, podľa ktorých sa dá dostať na nejaké miesto v rámci danej oblasti. Vie napísať zrozumiteľný popis oblasti, kde uvedie informácie o povolaniach, aktivitách a službách.
	Vie odpísať alebo napísať kľúčové slová súvisiace so životom a činnosťami rómskeho spoločenstva. Vie odpísať alebo napísať krátke vety opisujúce činnosti v rámci jeho/jej spoločenstva.	Vie napísať jednoduché vety, ktorými opíše život vo svojom spoločenstve a jeho každodenné činnosti.	Vie napísať list alebo e-mail, v ktorom opíše niektorý z významných aspektov rómskeho života. Vie napísať jednoduchý súvislý text, v ktorom opíše niektorý z aspektov štruktúry a/alebo systémov rómskeho spoločenstva.	Vie napísať zrozumiteľný opis štruktúry rómskeho spoločenstva. Vie napísať zrozumiteľný opis dôležitých štruktúr a systémov, ktorými sa riadi život rómskeho spoločenstva.

MOJE SPOLOČENSTVO					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem názvom povolání ľudí, ktorí pracujú v mojom meste a spoločenstve. Viem ukázať na mape, kde jednotliví ľudia pracujú. Rozumiem, keď mi niekto starší káže niečo urobiť. Rozumiem pravidlám, ktoré platia u nás doma alebo v našom spoločenstve.			
		Viem prečítať názvy budov a dôležitých miest, kde bývam. Viem prečítať značky a označenia v oblasti, kde bývam. Viem prečítať slová označujúce dôležité pravidlá života v mojom spoločenstve.			
		Viem povedať „dobrý deň“, „prosím“ a „ďakujem“ ľuďom, s ktorými sa stretnem. Viem odpovedať na niektoré otázky o miestach v oblasti, kde žijem a to tom, čo sa na týchto miestach deje. Viem odpovedať na niektoré otázky o to, čo na rôznych miestach robím ja. Viem odpovedať na niektoré otázky o tom, ako sa cítim.			
		Viem povedať, ktoré miesto je moje najobľúbenejšie. Viem povedať niečo o svojom spoločenstve.			
		Viem napísať miestne názvy. Viem napísať niektoré vety o tom, čo sa deje v mieste môjho bydliska alebo v mojom spoločenstve. Viem napísať niekoľko viet, o to tom, čo robím na rôznych miestach.			
A2		Rozumiem jednoduchým príbehom o tom, čo ľudia robia v každodennom živote. Rozumiem jednoduchému príbehu o dôležitom chovaní alebo činnostiach v mojom spoločenstve.			
		Viem prečítať oznam o tom, čo sa uskutoční v mojom meste alebo spoločenstve. Viem prečítať jednoduchý príbeh o každodennom živote v mojom spoločenstve.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o tom, čo sa deje na jednotlivých miestach v mojom meste alebo v spoločenstve. Viem vysvetliť prečo mám/nemám rád/a niektoré miesta alebo činnosti v mieste svojho bydliska. Viem rozprávať o tom, čo sa mi páči na mieste kde bývam.			
		Viem porozprávať o mojom najobľúbenejšom mieste. Viem rozprávať o mieste, ktoré nemám rád /alebo sa mi nepáči. Viem porozprávať o slávnych alebo významných osobách pochádzajúcich z miesta, kde žijem.			
		Viem stručne opísať miesta, ktoré mám/nemám rád/a alebo ktoré sa mi páčia/nepáčia. Viem stručne opísať miesto, ktoré som navštívil/a. Viem stručne opísať každodenné činnosti ľudí v spoločenstve. Viem napísať stručne o tom, čo sa stalo v mieste môjho bydliska alebo v mojom spoločenstve.			

MOJE SPOLOČENSTVO					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem, keď učiteľ rozpráva o tunajších miestach alebo udalostiach. Rozumiem filmu alebo nahrávke o miestnej udalosti/podujatí alebo situácii. Rozumiem, keď mi niekto povie, ako sa mám správať a čo mám vrobiť v istej situácii.			
		Rozumiem letáku alebo brožúrke o mieste, kde žijem alebo o niečom, čo sa tam stalo. Rozumiem článku v novinách o ľuďoch z miesta, kde žijem.			
		Viem sa porozprávať o miestach, ktoré som navštívil/a v blízkom okolí a odpovedať na otázky o mojej návšteve. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o tom, čo robia ľudia v rôznych povolaniach. Viem sa porozprávať o významných budovách a miestach v našom spoločenstve.			
		Viem krátko porozprávať o mieste, ktoré som navštívil/a a o tom, čo sa tam stalo. Viem krátko porozprávať o tom, čo ľudia robia na rozličných miestach a o význame ich práce pre spoločenstvo. Viem krátko porozprávať o bežnom dni v spoločenstve.			
		Viem napísať list alebo e-mail o niečom, čo som robil v mieste, kde bývam. Viem písať o práci konkrétnych ľudí z môjho okolia. Viem napísať pohľadnicu o mieste, ktoré som navštívil/a. Viem napísať stručný opis rómskeho spoločenstva a jeho organizácie.			
B2		Podrobne rozumiem rozprávaniu o miestnom okolí alebo spoločenstve. Podrobne rozumiem, keď učiteľ opisuje niečo, čo sa stalo v okolí. Rozumiem podrobnému vysvetleniu zloženia rómskeho spoločenstva. Rozumiem verejnému prejavu alebo filmu o významnej osobnosti z miestneho okolia.			
		Viem čítať knihy a články o dejinách blízkeho okolia. Viem čítať knihy a články o spôsobe života ľudí, ktorí žili v blízkom okolí v minulosti. Viem čítať články v novinách, ktoré informujú o najnovších udalostiach v blízkom okolí alebo v mojom spoločenstve. Viem čítať novinové alebo internetové články o udalostiach, aktivitách alebo situácii súvisiacej s Rómami v mojom okolí.			
		Viem sa rozprávať o aktivitách v mojom okolí, vyjadrovať svoje názory a postoje aj názory a postoje druhých ľudí. Viem sa pýtať otázky a vypracovať projekt o niektorom z aspektov alebo o činnosti súvisiacej s mojím blízkym okolím. Viem sa porozprávať o činnostiach a aktivitách môjho spoločenstva a vysvetliť záležitosti týkajúce sa Rómov, ktorí tam žijú.			
		Viem zoširoka porozprávať o miestnom okolí alebo o konkrétnej činnosti, ktorá sa tam uskutočnila alebo uskutočňuje. Viem zoširoka porozprávať o návšteve zaujímavého alebo významného miesta. Viem zoširoka porozprávať o živote ľudí v rómskom spoločenstve a uviesť významné kultúrne rozdiely medzi Rómami a gádžami. Viem zoširoka porozprávať o výzvach, ktorým Rómovia čelia vo svojich spoločenstvách. Viem zoširoka porozprávať o významnej osobnosti pochádzajúcej z blízkeho okolia.			
		Viem napísať list so zrozumiteľnými pokynmi, ako sa dostať na nejaké miesto v mojom okolí spolu s vysvetlením. Viem opísať významné štruktúry v mojom blízkom okolí alebo mojom spoločenstve.			

TEMATICKÝ OKRUH 4: RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA

Tento tematický okruh sa zaoberá tradičnými remeslami a povolaniami asociovanými s jednotlivými skupinami Rómov. Je možné použiť ho na odhaľovanie dôkazov o existencii a pretrvaní remesiel a povolanií v miestnom okolí.

Tematický okruh sa však zároveň venuje skúmaniu oblastí, v ktorých sú Rómovia aktívni dnes, ako napr. učiteľstvo, sociálne služby, poradenstvo atď.

Tradičné remeslá, ktorými sa v triede môžete zaoberať zahŕňajú:

cvičenie zvierat	košíkárstvo	cvičenie medved'ov
kováčstvo	tehliarstvo	kefárstvo
hrebenárstvo	šitie	zábava (cirkus)
veštenie	predávanie kvetín	zlatníctvo
bylinkárstvo	obchodovanie s koňmi	brúsenie nožov
práca s kovem	hudba	výroba sietí
hrnčiarstvo a oprava hrncov	spev	rozprávačstvo
obchodovanie	práca s drevom	

V rámci tohto okruhu sa navyše môžete zaoberať hľadaním a skúmaním príbehov ľudí rómskeho pôvodu, ktorí sa stali známymi alebo slávnymi v rôznych z týchto oblastí.

Pozri tiež: **Ja a moja rodina** (strana 29)
Príroda a zvieratá (strana 81)
Záľuby a umelecká záujmová činnosť (strana 87)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa slová označujúce miesta v rámci spoločenstva a činnosti, ktoré sa tam odohrávajú

Veková skupina: 6–14

Úroveň A1/A2

Metóda:

1. Pripravte si súbor kartičiek s názvami rôznych rómskych remesiel a povolanií (predovšetkým tými, ktoré sa spájajú s miestnym okolím).
2. Slová vysvetlite a vopred ich žiakov naučte. Porozprávajte sa o jednotlivých činnostiach.
3. Mladší žiaci nakreslia obrázky predstavujúce jednotlivé činnosti.
4. Starší žiaci vyhľadajú informácie na internete alebo doma a nájdu alebo nakreslia obrázky, ku ktorým napíšu niekoľko viet.
5. Žiaci popripínajú svoje obrázky so sprievodným textom k pripraveným kartičkám na nástenku (tabuľu).

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Odhaľovanie rómskych remesiel a povolání typických pre miestne okolie alebo jednotlivé rodiny žiakov.

Veková skupina: 10–14

Úroveň B1 / B2

Metóda:

1. Stručne predstavte tému – povolania v miestnom okolí. Zamerajte sa na povolania Rómov v minulosti a v súčasnosti.
2. Žiaci vo dvojiciach si zvolia a preskúmajú jedno z povolání. Použijú pri tom všetky dostupné prostriedky (napr. knihy, internet, rodinu atď.).
3. Každá dvojica pripraví prezentáciu, pri ktorej použije obrázky, plagáty atď. so sprievodným textom.
4. Každá dvojica svoju prezentáciu prednesie triede.
5. Obrázky s textom sa potom vystavia buď na nástenku alebo sa z nich urobí „kniha“.

RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Vie rozoznať a rozumie základným výrazom označujúcim tradičné a súčasné remeslá a povolania Rómov, keď ich niekto vysloví alebo nahlas prečíta. Vie rozoznať slová označujúce produkty rôznych remesiel (napr. podkova, šperky, hudobné vystúpenie atď.)	Rozumie jednoduchým bodom všetkého, čo sa hovorí v triede, vrátane príbehov o činnostiach jednotlivých rómskych skupín, pod podmienkou, že sa používa známa slovná zásoba.	Vie počúvať alebo sa pýtať otázky pri prezentácii o rómskych remeslách a povolaniach a rozumie väčšine toho, čo sa povie. Porozumie takmer celému zvukovému alebo vizuálnemu záznamu rozprávania o práci Rómov (v minulosti alebo v súčasnosti)	Podrobne porozumie rozsiahlemu rozprávaniu alebo prednáške o životnom štýle a činnostiach súvisiacich s konkrétnym remeslom alebo činnosťou. Vie podrobne porozumieť prednáške v kontexte voľby zamestnania, opisujúcej povolania, v ktorých sú Rómovia v súčasnosti mimoriadne úspešní.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a pochopiť slová označujúce jednotlivé remeslá a povolania Rómov (v minulosti aj v súčasnosti), keď ich vidí na kartičke, plagáte alebo v jednoduchých textoch. Vie rozoznať slová označujúce produkty rôznych remesiel (napr. podkova, šperky, hudobné vystúpenie atď.), keď ich vidí na kartičke, plagáte alebo v jednoduchých textoch.	Vie prečítať a pochopiť krátke jednoduché texty, vrátane rozprávok alebo legend, ktoré obsahujú opisy remesiel alebo činností Rómov, pod podmienkou, že sa v nich vyskytujú najmä známe slová s vysokou frekvenciou.	Vie prečítať a pochopiť rozmanité texty o rôznych remeslách a povolaniach (príbehy, internetové texty, historické opisy atď.). Vie prečítať a porozumie textom o významných osobnostiach rómskeho pôvodu.	Vie prečítať a porozumie podrobným opisom tradičných remesiel a činností Rómov v minulosti. Vie prečítať a porozumie podrobnému vysvetleniu významu remesla alebo povolania v príbehu alebo legende. Vie prečítať a chápe podmienky pre vstup do rôznych povolání alebo aktivít v súčasnosti. Vie prečítať a rozumie životopisu slávnej osobnosti rómskeho pôvodu.

RÓMSKE REMESLÁ A POVOLANIA

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie pomocou gest, kľúčových slov a jednoduchých fráz/viet odpovedať na základné otázky o tradičných a moderných povolaniach Rómov.	Vie sa pýtať jednoduchými otázkami na typické činnosti a aktivity spojené s konkrétnymi remeslami a povolaniami. Vie sa pýtať jednoduchými otázkami na konkrétne rómske skupiny a ich typické remeslá a povolania. Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o povolaniach Rómov v súčasnosti.	Vie sa pýtať a odpovedať na zložitejšie otázky o významných historických aspektoch rôznych rómskych remesiel a povolání. Vie sa pýtať a odpovedať na zložitejšie otázky o aktivitách Rómov v súčasnosti. Vie sa pýtať a odpovedať na zložitejšie otázky o významných ľuďoch rómskeho pôvodu.	Vie sa pýtať zložité a podrobné otázky starších členov rodiny alebo spoločenstva o ich spomienkach na tradičné rómske remeslá a povolania. Vie sa plynule zapojiť do diskusie o tradičných rómskych remeslách a povolaniach.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie používať jednoduché frázy a vety, ktorými sa vie krátko, niekedy neúplne, vyjadriť o remeslách alebo povolaniach členov jeho rodiny alebo skupiny. Vie jednoduchými frázami alebo vetami krátko povedať o typických remeslách alebo povolaniach Rómov v jeho/jej blízkom okolí alebo krajine.	Vie použiť sled fráz a viet na krátky opis historických remesiel a povolání Rómov v miestnom okolí alebo regióne. Vie používať sled fráz alebo viet na stručný opis osobného zážitku, keď videl rómskeho remeselníka/čku pri práci.	Vie jednoducho spájať vety a veku primeraným spôsobom rozprávať o rôznych rómskych remeslách a povolaniach. Vie jednoducho spájať vety a stručne porozprávať o známej alebo slávnej osobnosti rómskeho pôvodu.	Vie s vhodnými podrobnosťami a v náležitom poradí porozprávať o činnostiach Rómov v minulosti a o tom, aký mali tieto remeslá a činnosti vplyv na ich život. Vie porozprávať o povolaniach Rómov v súčasnosti. Vie v krátkom prejave porovnať životy kočovných rómskych remeselníkov v minulosti s moderným životom. Vie porozprávať o slávnej osobnosti alebo známych ľuďoch rómskeho pôvodu.
P Í S A N I E		Vie opísať základné slová označujúce alebo súvisiace s remeslami a povolaniami Rómov. Vie odpísať alebo napísať základné vety o rómskych remeslách alebo povolaniach.	Vie s použitím známej slovnej zásoby napísať krátke texty, v ktorých opíše čím sa Rómovia v miestnom okolí v minulosti zaoberali. Vie s použitím známej slovnej zásoby napísať krátke texty, kde opíše remeslá Rómov žijúcich v rôznych oblastiach alebo krajinách.	Vie stručne napísať o životnom štýle rómskych remeselníkov. Vie stručne napísať o živote známej rómskej osobnosti. Vie stručne napísať o tom, aké remeslá alebo povolania sa tradične spájajú s jednotlivými rómskymi skupinami.	Vie napísať podrobný logicky usporiadaný kontextualizovaný opis tradičných rómskych remesiel a povolání vykonávaných v miestnom alebo všeobecnom kontexte. Vie napísať o slávnych osobnostiach rómskeho pôvodu s dôrazom na význam rómskej kultúry v ich živote.

Rómske remeslá a povolania					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátu m	*** Dátu m
A1		Rozumiem slovám, ktoré označujú rôzne remeslá a povolania. Rozumiem slovám, ktoré označujú veci vyrobené rôznymi remeselníkmi.			
		Viem rozoznať slová, ktoré označujú rôzne remeslá a povolania. Viem rozoznať slová, ktoré označujú veci vyrobené rôznymi remeselníkmi.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o tom, čo ľudia robia dnes.			
		Viem pomenovať remeslá a povolania ľudí z môjho okolia, ktorým sa venovali v minulosti a ktoré robia teraz.			
		Viem napísať slová označujúce typické rómske remeslá a povolania v minulosti a v súčasnosti. Viem napísať niekoľko viet o týchto remeslách a povolaniach.			
A2		Rozumiem jednoduchému príbehu o rómskych remeselníkoch a o tom, čo robili.			
		Viem prečítať jednoduchý príbeh, ktorý opisuje, čo Rómovia robili vo svojom každodennom živote.			
		Viem sa jednoducho porozprávať o typických činnostiach určitých remeselníkov. Viem odpovedať na jednoduché otázky o rôznych rómskych remeselníkoch a o tom čo robia. Viem odpovedať na jednoduché otázky o tom, čomu sa venujú Rómovia v mojom spoločenstve dnes.			
		Viem jednoducho opísať konkrétne remeslo alebo povolanie, o ktoré sa zaujímam. Viem stručne opísať remeselníka pri práci.			
		Viem napísať krátky list o remeslách a povolaniach Rómov, ktorým sa v mojom okolí venovali v minulosti a v súčasnosti. Viem stručne napísať o rómskych remeslách a povolaniach v iných oblastiach.			
B1		Rozumiem, keď sa hovorí o tradičných rómskych remeslách. Rozumiem filmu alebo rozhlasovému vysielaniu, v ktorom sa opisuje práca rómskej skupiny alebo osoby.			
		Viem prečítať príbeh alebo iný text o typickom rómskom remesle v minulosti alebo súčasnosti. Viem si prečítať o Rómovi, ktorého preslávila nejaká činnosť alebo remeslo.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o hlavných remeslách a povolaniach Rómov v minulosti a v súčasnosti. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o význame rómskych remesiel a povolání. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o aktivitách Rómov v súčasnosti.			
		Viem stručne povedať o známej rómskej osobnosti. Viem stručne povedať o rôznych remeslách a povolaniach jednotlivých rómskych skupín.			
		Viem napísať o životnom štýle rómskych remeselníkov. Viem napísať o známom rómskom remeselníkovi. Viem napísať o rôznych rómskych skupinách a ich remeslách a povolaniach.			

Rómske remeslá a povolania					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B2		Rozumiem podrobnému rozprávaniu alebo prednáške o rómskych remeslách a spôsobe života. Rozumiem keď sa rozpráva o možných oblastiach činnosti v súvislosti s voľbou môjho dnešného povolania.			
		Viem si prečítať príbehy o rómskych remeslách a činnostiach v minulosti. Viem si prečítať úvahu o význame konkrétneho rómskeho remesla alebo povolania pre danú oblasť alebo región. Viem si prečítať podrobné informácie o tom, ako sa dnes môžem vyučiť rómskeho remeslu alebo povolaniu. Viem si prečítať životopis významného rómskeho remeselníka.			
		V rámci prípravy projektu viem diskutovať o význame remesiel a povolání v rómskych dejinách. Viem klásť otázky prednášajúcemu, ktorý navštívi moju školu a hovorí o rómskych remeslách a povolaniach.			
		Viem porozprávať o činnostiach, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti a vysvetliť význam, aký mali ich remeslá a povolania pre rôzne oblasti. Viem podrobne porozprávať o povolaniach Rómov v súčasnosti. Viem vo svojej krátkej prednáške porovnať život rómskych remeselníkov v minulosti s prítomnosťou a vysvetliť výhody a nevýhody. Viem podrobne porozprávať o slávnej rómskej osobnosti a jej vplyve na miestny alebo medzinárodný život.			
		Viem napísať podrobnú úvahu o rómskych remeselných tradíciách a ich význame. Viem napísať o význame príspevku Rómov k hospodárskemu a spoločenskému životu.			

TEMATICKÝ OKRUH 5: SVIATKY A OSLAVY

Tento tematický okruh obsahuje nasledujúce témy:

1. Oslavy súvisiace s behom života:

Narodenie, krstiny (pozornosť treba venovať aj významu postavenia krstných rodičov)

Zásnuby a uzavretie manželstva

Zvyky súvisiace s úmrtím, oplakávaním a pripomínaním si pamiatky zosnulých

2. Sviatky obvykle slávené v miestnom regióne, vrátane náboženských sviatkov

3. Príležitosti, pri ktorých sa stretnú jednotlivé spoločenstvá Rómov, ako napr.:

Medzinárodný deň Rómov (8. apríl)

Sv. Sára (púť do Les Saintes-Maries de la Mer v Camargue)

Konské trhy

Rómske kultúrne festivaly

4. Spomienkové slávnosti vrátane *Samurdaripe* (*Murdaripen*), deň spomienky na obeť Holokaustu.

Keďže sviatky a oslavy sú príležitosťou, pri ktorej sa schádza mnoho ľudí, poskytuje tento tematický okruh možnosť objavovať piesne, básne, príbehy a hádanky odrážajúce históriu a rozmanité skúsenosti či zážitky, ktoré sú udržiavané a šírené ústnou tradíciou.

Pozri tiež: **Ja a moja rodina** (strana 29)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa kedy sa konajú významné oslavy a sviatky, ich dôvod a účel a dozvedieť sa čo žiaci počas nich robia.

Veková skupina: 4–14

Úroveň A1 / A2

Metóda:

1. Spýtajte sa žiakov na významné oslavy v ich živote.
2. Porozprávajte sa o tom, kedy sa tieto oslavy konajú – mesiac, ročné obdobie.
3. Žiaci hovoria o tom, čo sa počas osláv alebo sviatkov deje (napr. o sviatočnom jedle, návšteve rodiny, pracovnom voľne atď.).
4. Na tabuľu napíšte zoznam rôznych osláv a sviatkov rozdelených na osobné (napr. narodeniny), miestne, štátne a špecifické pre Rómov.
5. Urobte veľkú nástennú tabuľku rozdelenú na mesiace a pripíšte sviatky k príslušnému mesiacu s poznámkou vysvetľujúcou, o aký sviatok sa jedná.

SVIATKY A OSLAVY

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Vie rozoznať a pochopiť slová označujúce sviatky a oslavy, keď o nich niekto hovorí alebo ich nahlas prečíta. Vie sledovať jednoduché ústne pokyny a nájsť obrázky alebo predmety v triede, ktoré súvisia so sviatkami alebo oslavami.	Vie rozoznať a pochopiť bežné slová súvisiace so sviatkami a oslavami, keď učiteľ rozpráva triede o tejto téme. Vie na všeobecnej úrovni sledovať príbehy alebo rozprávania v triede o oslavách a sviatkoch. Rozumie pokynom na prípravu oslavy, ak sa používajú známe slová s vysokou frekvenciou.	Rozumie hlavným bodom výkladu o oslavách a sviatkoch s použitím vizuálnych pomôcok (napr. ilustrácií v učebnici) na uistenie sa o tom, čo učiteľ hovorí. Rozumie hlavným bodom vizuálneho záznamu, ktorý ukazuje typické činnosti počas miestnych alebo štátnych sviatkov.	Podrobne rozumie rozprávaniu o dôvodoch konania sviatkov, osláv alebo spomienkových slávností. Rozumie podrobným pokynom na prípravu oslavy.
		Vie rozoznať a pochopiť slová označujúce sviatky, oslavy a výnimočné udalosti v rómskom spoločenstve.	Rozumie jednoduchému príbehu o oslave alebo slávnosti, ak sa používajú známe slová s vysokou frekvenciou a ak je k dispozícii vizuálna pomôcka. Vie pochopiť jednoduchý príbeh o konkrétnej situácii alebo skúsenosti, ktoré sa stali počas zhromaždenia na oslavu alebo spomienkovú slávnosť.	Vie pochopiť hlavné body opisu sviatkov a osláv, ktoré slávia rómske spoločenstvá. Vie pochopiť hlavné body príbehu alebo piesne súvisiacej s oslavou, sviatkom alebo spomienkovou slávnosťou.	Vie podrobne pochopiť rozprávanie alebo diskusiu o rómskom sviatku, oslave alebo spomienkovej slávnosti, spolu s účelom podujatia a jeho prípravou. Rozumie podrobne významu príbehov alebo piesní spojených s konkrétnym sviatkom, oslavou alebo spomienkovou slávnosťou.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a pochopiť slová označujúce sviatky a oslavy na plagátoch alebo kartičkách a vo veľmi jednoduchých textoch.	Vie prečítať a porozumie jednoduchému opisu sviatku alebo udalosti spojenej s oslavou, ak sa ako opora používajú obrázky. Vie prečítať a porozumieť jednoduchým príbehom, ktoré obsahujú známu slovnú zásobu s vysokou frekvenciou, o typických sviatkoch alebo oslavách (napr. o prípravách v rodine, hlavných účastníkoch atď.).	Vie prečítať a pochopí hlavné body súčasného alebo historického textu, ktorý opisuje sviatky a oslavy.	Vie prečítať články o sviatkoch a oslavách, rozumie pozadiu, súvislostiam s minulosťou a tradíciám, ktoré sú s nimi spojené.
		Vie rozoznať a pochopiť slová označujúce sviatky, oslavy a výnimočné udalosti, ktoré sa pravidelne konajú v spoločenstve a v rodine.	Vie prečítať jednoduchú rozprávku o oslave alebo významnej udalosti, ktorá obsahuje známe slová s vysokou frekvenciou.	Vie prečítať a chápe hlavné body textu opisujúceho sviatok alebo oslavu typickú pre rómsku rodinu alebo život spoločenstva.	Vie prečítať podrobné opisy typických rómskych sviatkov alebo zhromaždení, chápe ich históriu, účel a tradície, ktoré sa s nimi spájajú.

SVIATKY A OSLAVY

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N Y I N T E R A K C I A	Vie kľúčovými slovami alebo jednoduchými frázami/vetami odpovedať na otázky o tom, kedy sa konajú najvýznamnejšie miestne alebo štátne sviatky.	Vie sa pýtať jednoduché otázky o sviatkoch, ktoré nepozná. Vie sa jednoducho porozprávať so spolužiakmi o tom, akým spôsobom sa tieto sviatky oslavujú u neho/nej doma.	Vie porozprávať o rodinných/ náboženských oslavách a porovnať ich navzájom s ostatnými žiakmi. Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o typických sviatkoch na iných miestach.	Vie spontánne a plynulo diskutovať o zážitkoch z účasti na oslave alebo sviatočnom podujatí a vyjadriť svoje osobné názory na nich.
		Vie kľúčovými slovami, jednoduchými frázami alebo vetami odpovedať na otázky o slávnostných udalostiach v rodine alebo spoločenstve, na ktorých sa zúčastnil/a.	Vie jednoducho odpovedať na otázky o sviatkoch alebo príležitostiach, ktoré sú pre jeho/jej rodinu alebo spoločenstvo významné alebo o slávnosti, ktorá sa konala prednedávnom.	Vie opísať a odpovedať na otázky o tom, čo sa deje počas sviatku alebo oslavy v jeho/jej rodine/spoločenstve.	Vie podrobne porozprávať o plánovaní a skúsenostiach so sviatkami alebo oslavami v rodine alebo spoločenstve.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie vymenovať najvýznamnejšie sviatky roka.	Vie sledom fráz alebo viet jednoducho opísať účasť na oslave miestneho alebo národného sviatku.	Vie triede opísať zážitky z účasti na oslave.	Vie podrobne porozprávať o účasti na oslave sviatku, usporiadať jednotlivé informácie do vhodného poradia a poskytnúť doplňujúce informácie spolu s osobnou reakciou.
		Vie vymenovať udalosti, ktoré sú významné pre rómsku rodinu alebo spoločenstvo.	Vie sledom fráz a viet opísať výnimočnú oslavu doma. Vie sledom fráz a viet opísať hlavné body konkrétnej oslavy alebo udalosti. Vie sledom fráz a viet povedať hlavné body príbehu súvisiaceho s konkrétnou oslavou alebo udalosťou.	Vie triede opísať výnimočnú udalosť alebo oslavu u seba doma (napr. náboženský sviatok, narodenie dieťaťa atď.). Vie triede opísať zážitky z účasti na oslavách alebo udalostiach akými je svadba alebo pohreb. Vie povedať príbeh súvisiaci s konkrétnou udalosťou, oslavou alebo spomienkovou slávnosťou.	Vie podrobne a zoširoka porozprávať o významných sviatkoch a oslavách v rómskom živote a ich kultúrnom význame pre členov rómskeho spoločenstva. Vie zarecitovať dlhý príbeh alebo zaspievať pieseň, typickú pre sviatok, oslavu alebo spomienkovú slávnosť.

SVIATKY A OSLAVY

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo napísať názvy najvýznamnejších sviatkov. Vie odpísať z tabule krátke vety o sviatkoch alebo oslavách.	Vie jednoduchými vetami opísať oslavu usporiadanú pri príležitosti sviatku (napr. jedlo, oblečenie, zábavu atď.).	Vie napísať krátky text/list s opisom sviatku alebo oslavy spolu s opisom svojich pocitov (napr. nervozita, vzrušenie, šťastie, únava atď.).	Vie napísať podrobný opis sviatku alebo oslavy, vysvetliť účel podujatia, miesto konania a vyjadriť osobné reakcie.
	Vie odpísať alebo napísať názvy významných udalostí alebo osláv. Vie odpísať alebo napísať krátke vety o významnej udalosti alebo oslave.	Vie jednoduchými vetami opísať udalosť v rodine (napr. narodenie dieťaťa v rodine alebo v spoločenstve). Vie jednoduchými vetami opísať hlavné črty udalosti alebo oslavy v rodine alebo spoločenstve na základe vlastných skúseností alebo vlastnými slovami prerozprávať ich opis alebo príbeh o nich.	Vie napísať krátky text, list alebo e-mail s opisom oslavy alebo udalosti, ktorú zažil/a v rodine alebo spoločenstve.	Vie napísať podrobný opis jednotlivých osláv v rómskych dejinách alebo spoločenstve. Vie podrobne porovnať rómske sviatky a oslavy s podujatiami a sviatkami na národnej úrovni.

Sviatky a oslavy					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem názvom významných sviatkov a osláv v mojom okolí. Rozumiem názvom významných sviatkov a osláv v mojej rodine a spoločensťve.			
		Rozoznám slová označujúce významné sviatky alebo oslavy, keď ich vidím v tabuľke, kalendári alebo na plagáte.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o najvýznamnejších sviatkoch a oslavách v mojom okolí. Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o významných udalostiach v mojej rodine a spoločensťve.			
		Viem povedať názvy hlavných sviatkov a osláv, ktoré sa konajú počas roka. Viem povedať názvy sviatkov a osláv, ktoré sú významné pre moju rodinu a spoločensťvo a to, kedy sa počas roka konajú.			
		Viem odpísať alebo napísať názvy významných sviatkov alebo osláv v mojom okolí. Viem odpísať alebo napísať niekoľko viet o významných udalostiach v mojom okolí, rodine alebo spoločensťve.			
A2		Rozoznám, ak sa v rámci príbehu rozpráva o významnom sviatku alebo oslave. Rozoznám, keď učiteľ hovorí o konkrétnom sviatku, oslave alebo udalosti. Viem pochopiť jednoduché pokyny na prípravu významnej udalosti.			
		Viem prečítať jednoduchý príbeh o významnom sviatku alebo oslave. Viem prečítať jednoduchý text o tom, ako sa rodina pripravuje na oslavy.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o sviatkoch a oslavách, ktoré sa spomínali v príbehoch. Viem sa spýtať môjho kamaráta, ako oslavujú u nich doma. Viem sa pýtať na sviatky a oslavy, ktoré sú veľmi dôležité pre moju rodinu alebo spoločensťvo.			
		Viem jednoduchým spôsobom opísať sviatok alebo oslavu u nás doma. Viem jednoduchým spôsobom opísať dôležité časti sviatku alebo oslavy u nás doma. Viem jednoducho opísať významnú udalosť, ktorú som zažil/a.			
		Viem napísať niekoľko viet o sviatku alebo oslave, ktorej som sa zúčastnil. Viem napísať niekoľko viet o dôvodoch, pre ktoré sa konkrétna oslava koná.			

Sviatky a oslavy					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem informáciám o sviatku alebo oslave alebo o príprave a plánoch na podujatie. Rozumiem hlavným bodom filmu o konkrétnom sviatku alebo oslave. Viem pochopiť hlavné body príbehu alebo piesne o konkrétnej oslave, sviatku alebo spomienkovej slávnosti.			
		Viem prečítať a rozumiem napísanému opisu toho, čo sa deje počas sviatku alebo oslavy. Rozumiem hlavným bodom novinového alebo internetového článku o sviatku alebo oslave.			
		Viem diskutovať a porovnať spôsob slávania udalostí v jednotlivých spoločnostiach a rodinách. Viem klásť otázky o sviatkoch alebo oslavách, ktoré sa slávajú inde a ktoré nepoznám. Viem vysvetliť, ako sa istá udalosť oslavuje u nás doma alebo v našom spoločenstve.			
		Viem opísať zážitok z účasti na oslave alebo sviatočnej udalosti u nás doma alebo v našom spoločenstve. Viem opísať čo sa počas oslavy dialo a aké som mal/a pocity. Viem povedať príbeh súvisiaci s konkrétnou udalosťou.			
		Viem napísať list o sviatku alebo oslave v mojej rodine alebo miestnom okolí, vyjadriť svoje pocity počas priebehu osláv.			
B2		Rozumiem rozprávaniu o histórii a účele konkrétneho sviatku alebo oslavy. Rozumiem jednotlivým podrobnostiam súvisiacim s činnosťami vykonávanými počas sviatku alebo oslavy (napr. výber jedla, pozývanie významných ľudí atď.).			
		Viem si prečítať o sviatkoch a oslavách a rozumiem ich kultúrnym a historickým tradíciám.			
		Viem diskutovať o zážitkoch z účasti na oslave alebo sviatku a vyjadriť svoj názor a pocity súvisiace s týmito udalosťami. Viem diskutovať o plánoch pri príprave na sviatok alebo oslavu, stanoviť a vysvetliť ich významné stránky.			
		Viem podrobne porozprávať o jednotlivých sviatkoch a oslavách, spomenúť dejiny a tradície, ktoré sa k nim viažu. Viem podrobne porozprávať o význame osláv v našom spoločenstve a v našom živote. Viem recitovať slová piesne významnej pre konkrétny sviatok, oslavu alebo spomienkovú slávnosť. Viem povedať príbeh, ktorý sa obvykle rozpráva počas oslavy alebo spomienkovej slávnosti.			
		Viem podrobne opísať významné sviatky a oslavy, spomenúť dôvody, účel a špecifické skutočnosti súvisiace s udalosťou. Viem napísať podrobné porovnanie typických sviatkov a osláv.			

TEMATICKÝ OKRUH 6: V ŠKOLE

Cieľom niektorých deskriptorov v tomto tematickom okruhu je posilniť v domácom prostredí chápanie činností vykonávaných v škole. Napr. úlohou deskriptorov *Rozumie základným informáciám o skrátenom vyučovaní, zatvorení školy, návšteve lekára, zmene rozvrhu atď.* (počúvanie – úroveň A2) je vytvoriť spojenie s domovom, predovšetkým v prípade, ak je prvým jazykom žiaka a jeho rodiny rómčina.

Rómsky život a Romanipe je možné vtiahnuť aj do kontextu bežnej školskej dochádzky.

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa o sídlach rómskych skupín (zemepisné zameranie)

Veková skupina: 8–14 **Úroveň:** A1–B2

Metóda:

1. Učiteľ sa žiakov spýta, kde v súčasnosti žijú rómske skupiny.
2. Žiaci po krátkom čase na rozmyslenie odpovedajú.
3. Žiaci dopĺňajú informácie o rôznych krajinách – *Je to blízko odtiaľto, Je to na severe, kde býva veľmi chladno* atď.
4. Žiaci hľadajú jednotlivé krajiny na mape a pripevňujú na ňu symboly alebo názvy rómskych skupín, ktoré tam žijú.
5. Žiaci nájdu informácie o týchto krajinách a napíšu krátky text s opisom každej z nich.
6. Texty budú vystavené spolu s mapou.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Úvod k rómskym dejinám (historické zameranie)

Veková skupina: 7–14 **Úroveň:** A1–B2

Metóda:

1. Každý žiak pripraví časovú os svojho života a poznačí na nej významné udalosti.
2. V krátkosti si spolu so žiakmi overte, čo chápu pod pojmom „dejiny“ alebo „história“ vo všeobecnosti.
3. Učiteľ stručne načrtne hlavné body rómskych dejín.
4. Žiaci pomocou máp sledujú cestu Rómov z Indie a zaznačia do máp významné dátumy.
5. Učiteľ porozpráva príbeh súvisiaci s rómskymi dejinami.
6. Žiaci sa naučia fakty o ceste a v úlohe postavy, ktorá sa cesty zúčastnila, porozprávajú „svoj príbeh“.
7. Žiaci svoje príbehy o ceste napíšu a prečítajú ich triede, alebo ich zahrajú pomocou bábok.

Nadstavbová aktivita:

Veková skupina: 10–14 **Úroveň:** A2+ – B2

Žiaci počúvajú/čítajú príbeh (legendu alebo rozprávku) opisujúci skúsenosti alebo určitý aspekt života Rómov v minulosti.

V ŠKOLE

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Rozumie základným pravidlám a každodenným činnostiam v škole a triede, ak ich mu/jej vysvetlia veľmi jednoducho za sprievodu vhodných gest. Rozozná a rozumie názvom školského nábytku a vybavenia, pomôcok atď. ak ich začuje v pokynoch. Rozumie a vie splniť veľmi jednoduché pokyny pri hre na ihrisku alebo v športovom areáli.	Rozumie pokynom vydaným v triede, na ihrisku atď. Rozumie základným informáciám o skrátenom vyučovaní, zatvorení školy, návšteve lekára, zmene rozvrhu atď. Rozumie na všeobecnej úrovni témam, ktorými sa v triede zaoberajú, ak ich učiteľ zreteľne vysvetlí.	Chápe podrobné pokyny v triede a v škole všeobecne. Porozumie vekovo primeranej prezentácii, ktorú prednesie iný žiak na známu tému (<i>Moje záujmy, Moja rodina, Moje zážitky atď.</i>).	Rozumie rozsiahlemu rozprávaniu, ako je prednáška alebo prezentácia, na tému súvisiacu s školou a vie v ňom identifikovať jednotlivé argumenty. Podrobne rozumie filmu alebo zvukovej nahrávke v známom jazykovom variante o téme alebo predmete súvisiacom so školou.
		Chápe kľúčové slová v pokynoch rodičov, ktoré sa týkajú školy alebo jej opisu.	Chápe informácie, ktoré musí povedať rodičom.	Chápe pokyny učiteľa alebo opisy súvisiace so záležitosťami, ktoré sa týkajú rómskych žiakov.	Podrobne rozumie rozprávaniu alebo prezentácii člena rómskeho spoločenstva alebo odborníka na rómske otázky, ktorej sa zúčastní v škole.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a rozumie označeniam alebo základným pomôckam, v triede alebo škole (napr. plagátu so základnými druhmi opytovacích viet). Vie rozoznať a rozumie označeniam v škole (napr. <i>Východ, Zákaz behania</i> atď.). Vie rozoznať a rozumie slovám a číslam na plagátoch a kresbách v triede (dni v týždni, počet dní v mesiaci atď.). Vie nájsť svoje meno na zozname. Vie rozoznať a rozumie kľúčovým slovám v rozvrhu vyučovania.	Vie prečítať a rozumie textom o škole obsahujúcim slová s vysokou frekvenciou, ktoré žiak už poznal alebo sa ich nedávno naučil.	Vie prečítať a rozumie textom o predmetoch v škole, pod podmienkou, že sa s komplikovanejšími slovami zoznámí vopred.	Vie prečítať články, referáty alebo texty v novinách súvisiace so školou alebo problémami, s ktorými sa žiaci stretávajú v škole a chápe v nich vyjadrené postoje a názory.
			Vie prečítať jednoduché príbehy o rómskych deťoch v škole, pod podmienkou, že sú primerané jeho/jej veku a obsahujú slová s vysokou frekvenciou alebo známe slová.	Vie si prečítať príbehy detí, ktoré zažili počas návštevy školy tlak zapríčinený ich odlišnosťou.	Vie prečítať články alebo správy o výzvach, ktorým v školách čelia žiaci pochádzajúci z rómskej menšiny alebo iných menšín.

V ŠKOLE

		A1	A2	B1	B2
H O R O V E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie v triede požiadať o dovolenie alebo vhodným spôsobom upútať učiteľovu pozornosť. Vie odpovedať neverbálne (napr. prikývnutím, pokývaním hlavou atď.) jednoslovné alebo veľmi krátkymi odpoveďami na základné otázky o škole alebo témach súvisiacich s triedou. Vie vhodne používať výrazy <i>ďakujem</i> a <i>prosím</i>. Vie si v triede vypýtať známe predmety (knihu, ceruzku, papier, atď.)	Vie triedu požiadať o pozornosť. Vie odovzdať učiteľovi jednoduchú správu od druhého učiteľa. Vo všeobecnosti je schopný/á udržať rozhovor s iným žiakom, keď spoločne na niečom pracujú v triede (napr. maľujú obrázok, vyrábajú model, robia spoločne cvičenie atď.). S vhodnou podporou učiteľa vie vysvetliť vzniknutú situáciu (napr. hádku s iným žiakom).	Vie spontánne spolupracovať s ostatným žiakmi na ihrisku alebo inom športovisku, zúčastňovať sa na hre a aktivitách spolu s ostatnými žiakmi. Vie sa pýtať a odpovedať na všeobecné otázky o špecifických témach spojených s triedou alebo vo všeobecnej konverzácii.	Vie sa v plnom rozsahu zúčastniť na diskusií o známych témach spojených so školou, zreteľne vie vyjadriť svoje názory. Vie podrobne diskutovať o význame vzdelávania pre mládež v súčasnosti.
		Vie rodičom povedať nové slová, ktoré sa naučil/a v škole a ukázať im svoje učebnice a zošity.	Vie rodičom veľmi jednoducho opísať udalosti alebo situácie, ktoré sa v škole vyskytli. Vie odpovedať na jednoduché otázky a povedať rodičom prečo má rád/a školu a čo sa tam učí.	Vie s rodičmi alebo inými členmi rodiny diskutovať o tom, čo sa v škole deje. Vie sa pýtať a odpovedať na podrobné otázky o živote v škole a o zážitkoch a skúsenostiach zo školy.	Vie spontánne a plynulo diskutovať s rodeným hovoriacim o témach súvisiacich so školou a osobných skúsenostiach so školou a učením. Vie podrobne diskutovať o význame vzdelávania pre rómske deti.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie kľúčovými slovami a jednoduchými frázami/vetami opísať každodenné činnosti v škole alebo hru na ihrisku.	Vie sledom fráz a viet opísať na čo sa pozerá v televízii, či si rád/a po škole robí domáce úlohy a čo robí doma.	Vie vysvetliť ostatným žiakom rôzne zážitky zo školy (napr. keď navštevoval/a inú školu atď.).	Vie predniesť zrozumiteľnú a podrobnú prezentáciu na tému súvisiacu so školou (napr. súťaž, futbalový zápas, návšteva atď.). Vie podrobne vyjadriť svoje názory na tému alebo problematiku.
		Kľúčovými slovami vie povedať rodine o tom, čo robí v škole.	Vie sledom fráz a viet opísať rodine alebo členom spoločenstva čo robil/a v škole, čo sa mu/jej v škole najviac páči, čo musí robiť na domácu úlohu a aké športy má rád/a.	Vie jednoducho porozprávať o svojej škole a vymenovať dôvody prečo by mali deti chodiť do školy.	Vie vyjadriť názor na význam vzdelávania a zrozumiteľne svoj pohľad prezentovať.

V ŠKOLE

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať písmená a odpísať alebo napísať kľúčové slová z tabule, vrátane fráz alebo jednoduchých viet súvisiacich s témou trieda. Vie odpísať alebo napísať kľúčové slová v rozvrhu vyučovania alebo študijnom programe.	Vie napísať veľmi krátky text s opisom triedy a ostatných žiakov v triede. Vie napísať veľmi krátky text, ktorý vychádza z témy nedávno preberanej v triede. Vie, ako súčasť projektu, napísať veľmi krátke texty o nejakom z aspektov rómskeho života alebo dejín.	Vie opísať každodenné činnosti v škole. Vie napísať o svojich priateľoch v škole a o tom, čo spolu radi robia (napr. vo forme listu). Vie zozbierať podklady a prezentovať projekt o rómskom živote alebo tradíciách. Podrobnosti zisťuje v rómskom spoločenstve.	Vie napísať zrozumiteľný a podrobný text (napr. úvahu alebo list) o širokom spektre tém súvisiacich so školou, zážitkami, jeho/jej záľubami, konkrétnymi témami a školskými podujatiami. Vie vypracovať komplexný projekt o jednom alebo viacerých aspektoch rómskeho života alebo kultúry a to buď sám alebo v spolupráci s inými.
	Vie ukázať rodičom, ako sa píše kľúčové slová, ktoré sa v škole naučil/a.	Vie napísať krátky list členovi rodiny alebo priateľovi, v ktorom opíše svoju triedu alebo svojich spolužiakov.	Vie napísať list, e-mail alebo krátky opis každodenných činností v škole a častí školského života, ktoré považuje za príjemné.	Vie napísať zrozumiteľný a podrobný opis zážitkov zo školy a dôvodov pre získanie formálneho vzdelania.

V ŠKOLE					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Chápem pravidlá v mojej škole a triede. Rozumiem názvom jednotlivých predmetov v triede. Rozumiem, keď nám učiteľ káže niečo urobiť.			
		Viem čítať názvy a pomenovania na plagátoch a v mojich knihách. Viem čítať slová a výrazy, ktoré mi pomáhajú používať rómsky jazyk. Viem čítať oznamy a upozornenia. Viem nájsť svoje meno v zozname žiakov. Viem prečítať rozvrh vyučovania. Viem prečítať názvy dní v týždni a mesiacov.			
		Viem v triede poprosiť o dovolenie. Viem poprosiť učiteľa o pomoc. Viem odpovedať na otázky slovom „áno“, „nie“ alebo niekoľkými slovami. Viem si vypýtať veci v triede.			
		Viem opísať niečo, čo robievam v triede.			
		Viem odpísať alebo napísať slová alebo frázy o téme, ktorú preberáme. Viem odpísať alebo napísať slová z/do tabuľky.			
A2		Chápem pokyny učiteľa. Rozumiem informáciám o škole. Rozumiem niektorým informáciám týkajúcim sa témy, ktorú preberáme.			
		Viem si prečítať o veciach, ktoré preberáme v triede, keď som sa naučil/a slová dopredu.			
		Viem odovzdať správu učiteľovi. Viem sa s druhým žiakom porozprávať o tom, čo v triede robíme. Viem vysvetliť učiteľovi problém.			
		Viem povedať, čo som mal na domácu úlohu. Viem porozprávať o filme alebo televíznom programe, ktorý som videl. Viem opísať čo doma robievam.			
		Viem napísať krátku slohovú prácu o mojej škole, triede alebo o tom, čo robím v triede. Viem napísať niekoľkými vetami o tom, čo preberáme.			

V ŠKOLE					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Všeobecne rozumiem pokynom a informáciám, ktoré dostávame v triede alebo škole. Rozumiem prezentácii, ktorú prednáša niekto druhý, ak som si tému vopred naštudoval. Rozumiem filmu alebo konkrétnej téme vo filme, ktorú poznám.			
		Viem prečítať a rozumiem textom v učebniciach alebo príbehom, ak si zložité slová alebo myšlienky naštudujem dopredu.			
		Viem sa s ostatnými spolužiakmi rozprávať o tom, čo robíme. Viem sa porozprávať s rodičmi o tom, čo robíme v škole. Viem odpovedať na otázky učiteľa a mojich rodičov.			
		Viem vysvetliť svoje nápady na projekt alebo nejakú aktivitu. Viem krátko porozprávať o niečom, čo sa učím alebo robím mimo školy.			
		Viem napísať krátku slohovú prácu, list alebo e-mail o mojich každodenných školských povinnostiach s podrobným opisom jednotlivých činností. Viem napísať list alebo e-mail o ľuďoch, ktorých poznám. Viem napísať o tom, čo rád/a robievam s kamarátmi.			
B2		Rozumiem prezentácii alebo prednáške o škole, vzdelávaní alebo o zážitkoch a skúsenostiach z návštevy školy v minulosti. Rozumiem filmu alebo rozhlasovému vysielaniu o škole v súčasnosti a v minulosti.			
		Viem prečítať článok alebo správu o škole alebo vzdelávaní a rozumiem rôznym vyjadreným názorom a stanoviskám. Viem prečítať článok o výzvach stojacich pred mladými ľuďmi počas ich školskej dochádzky a rozumiem vysloveným názorom a mienkam.			
		Viem sa porozprávať s rodeným hovoriacim o veciach súvisiacich so školou, každodenných činnostiach a osobných zážitkoch a skúsenostiach. Viem sa spontánne a plynulo zapojiť do diskusií a debát v škole.			
		Viem porozprávať o známych školských činnostiach a vyjadriť svoj názor a postoj. Viem zoširoka porozprávať o školskom podujatí alebo činnosti. Viem vyjadriť svoj názor na záležitosti súvisiace so školou a vzdelávaním a podporiť ho argumentmi.			
		Viem napísať zrozumiteľný a podrobný opis triednej alebo inej aktivity, ktorá sa odohráva v škole. Viem napísať slohovú prácu na tému, ktorá ma mimoriadne zaujíma. Viem podrobne opísať skúsenosti alebo zážitky zo školy alebo s učením sa konkrétneho predmetu. Viem podrobne napísať o téme, ktorou sa zaoberám v rámci projektu.			

TEMATICKÝ OKRUH 7: CESTOVANIE A DOPRAVA

Tento tematický okruh je príležitosťou naučiť žiakov niečo o ceste Rómov z Indie (napr. o spôsobe, akým cestovali, kam cestovali atď.) a spôsobe života dnešných kočujúcich Rómov (napr. kam smerujú na svojich cestách, prečo kočujú a prečo sa niekde zastavia atď.).

Zároveň poskytuje priestor pre objavovanie tradícií súvisiacich so životom v táboriskách (napr. o rozhodnutiach, kde sa utáboriť, kedy sa vydať na cestu, spôsob zostavenia tábora, jedlo, voda atď.).

Aktivity v triede by sa zároveň mali sústrediť aj na odhaľovanie rozdielov v spôsobe života usadlých a polokočovných Rómov.

Na kočovanie sa môžeme pozrieť aj z pohľadu povolání, ktoré sa s ním spájajú (napr. práca v cirkuse, predaj tovaru na rôznych miestach atď.).

Pozri tiež: **Moje spoločenstvo** (strana 40)

Rómske remeslá a povolania (strana 46)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa základné pomenovania spôsobov dopravy.

Veková skupina: 4–8

Úroveň: A1

Metóda:

1. Požiadajte žiakov, aby vám stručne a rýchlo vymenovali spôsoby, akými ľudia zvyknú cestovať (napr. peši, bicyklom, autom, na somárovi, vlakom atď.).
2. Napíšte každý návrh do tabuľky spolu s menom žiaka, ktorý ho povedal.
3. Tabuľku zavesíte na stenu. Bude ďalej slúžiť ako pomôcka.
4. Mladší žiaci nakreslia obrázok na tému „ako som cestoval“ a označia na ňom názvami všetko, čo s cestovaním súvisí.
5. Starší žiaci napíšu krátky text (napr. 5 viet) o ceste, ktorú zažili.

Nadstavbová aktivita:

Prečítajte so žiakmi príbeh o ceste/cestovaní, v ktorom sa používa známa slovná zásoba.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Projekt zameraný na odhaľovanie významu cestovania/kočovania v rómskych dejinách a tradíciách.

Veková skupina: 11–14

Úroveň: B1–B2

Metóda:

1. Porozprávajte sa o rómskych dejinách a tradíciách spojených s cestovaním / kočovaním.
2. Porovnajte túto tradíciu so súčasnou situáciou vo viacerých krajinách.
3. Rozdeľte žiakov do trojíc.
4. Každá skupina prediskutuje, akým spôsobom pripraví projekt o cestovaní/kočovaní Rómov.
5. Skupiny uskutočnia prieskum (rozhovory s Rómami, prečítajú si príslušné texty, vyhľadajú informácie na internete atď.) a zozbierané informácie zoradia do jednotlivých hlavných okruhov.
6. Skupiny vyrobia plagáty, na ktorých budú obrázky so sprievodným textom. Môžu pripojiť aj zvukové nahrávky.
7. Skupiny predstavia svoje projekty triede.

CESTOVANIE A DOPRAVA

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Vie rozoznať a rozumie základným slovám označujúcim spôsoby dopravy (<i>vlak, auto, lietadlo/ železničná, automobilová, letecká</i>), keď ich niekto povie alebo nahlas prečíta.	Rozumie, keď sa v triede rozpráva o jednotlivých druhoch dopravy, výrazom pre dopravu, ktoré sa nachádzajú v príbehoch a iných textoch čítaných nahlas v triede.	Rozumie hlavným bodom opisu cesty/výletu. Rozumie hlavným bodom tém súvisiacich s cestovaním a dopravou prezentovaným v bežnej zmiešanej triede. Vie rozoznať a rozumie všetkým často sa vyskytujúcim slovám súvisiacim s cestovaním a dopravou. Chápe, keď sa hovorí o mobilite ľudí, o dôvodoch emigrácie alebo sťahovania sa do iných krajín.	Rozumie rozprávaníu alebo opisu cestovania vrátane podrobností o spôsoboch dopravy a skúsenostiach.
		Vie rozoznať a rozumie základným slovám označujúcim cestovanie a dopravu v rómskej kultúre.	Rozumie zmienkam v legendách a príbehoch o spôsoboch dopravy, ktoré požívali Rómovia.	Rozumie hlavným bodom živého alebo vysielaného rozprávania opisujúceho cestovanie/cestu. Rozumie zmienkam o spôsoboch cestovania, ktoré Rómovia používali v minulosti, ale ktoré sú už v súčasnosti zastarané. Rozumie zmienkam o tradíciách typických pre zvyky v táboriskách. Rozumie zmienkam o dôvodoch sťahovania rodín alebo celých skupín sa z miesta na miesto.	Rozumie príbehu alebo legende o kočovaní Rómov obsahujúceho zmienky o tradíciách a presvedčení spojených s kočovaním a táborením. Rozumie podrobnostiam o kočovaní v rozprávaní starších členov rodiny alebo spoločenstva. Rozumie rozprávaníu o migrácii a dôvodoch prečo sa Rómovia sťahovali, aby žili na inom mieste.
	Č Í T A N I E	Rozozná a rozumie označeniam na obrázkoch a plagátoch zobrazujúcich rôzne spôsoby dopravy. V jednoduchom texte vie identifikovať a rozumie základným slovám, ktoré majú niečo spoločné s dopravou.	Vie prečítať a rozumie kľúčovým bodom jednoduchého textu o cestovaní alebo doprave. Vie prečítať a rozumie kľúčovým bodom krátkeho textu o migrácii a jej vplyvoch na deti.	Vie používať kľúčové slová a obrázky/nákresy na pochopenie podrobného textu o cestovaní a doprave. Vie používať kľúčové slová na kategorizovanie informácií uvedených v texte (napr. <i>Kde sa to stalo? Kto tam bol?</i>).	Vie bez ťažkostí prečítať príbeh alebo opis vychádzajúci z cesty/cestovania. Vie bez ťažkostí prečítať príbeh o tom, ako sa ľudia sťahujú do iných krajín.
		Vie rozoznať slová označujúce spôsoby dopravy typicky používané rómskymi skupinami pri kočovaní (napr. <i>karavan, voz, maringotka, obytný prívies atď.</i>).	Vie prečítať a rozumie kľúčovým bodom legendy alebo príbehu o kočovaní. Vie prečítať a rozumie hlavným bodom krátkeho opisu druhov prác, ktoré boli príčinou kočovania Rómov z miesta na miesto.	Je schopný používať kľúčové slová na vyhľadávanie informácií o kočovaní Rómov na internete. Je schopný/á pochopiť hlavné body príbehu, rozprávania alebo historického textu o cestách Rómov. Rozumie hlavným bodom rozprávania o mobilite dnešných Rómov.	Vie prečítať opis, príbeh, legendu alebo historický text o cestách Rómov v minulosti alebo súčasnosti. Chápe význam informácií o zážitkoch a skúsenostiach Rómov s kočovaním. Chápe opis alebo text na internete na tému mobilita dnešných Rómov.

CESTOVANIE A DOPRAVA

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie stručne odpovedať, prípadne gestom naznačiť, ak sa ho/jej niekto opýta „ako si dnes prišiel/prišla do školy“? S pomocou učiteľa a obrázkov vie základnými slovami (vrátane slovnej zásoby pre farby, tvary a veľkosti) a jednoduchými frázami opísať rôzne druhy dopravy.	Vie odpovedať na základné otázky o tom, akým spôsobom rád/a cestuje. Vie porozprávať o svojich zážitkoch z cestovania. Vie sa ostatných žiakov spýtať na ich skúsenosti a zážitky.	Vie sa zapojiť do diskusie o rôznych spôsoboch cestovania a vyjadriť svoje osobné preferencie. Vie použiť ilustrácie v učebnici a pomocou nich diskutovať napr. o rozdieloch alebo podobnostiach v cestovaní v minulosti a dnes. Vie zistiť, čo si ostatní žiaci myslia o jednotlivých spôsoboch cestovania.	Vie diskutovať o skúsenostiach s cestovaním, prínosoch a nevýhodách cestovania. Vie diskutovať o najlepších spôsoboch zisťovania informácií a prezentácie projektu o cestovaní.
		Vie neverbálne, jednoslovne alebo veľmi jednoducho odpovedať na otázky o tom, ako niekedy cestoval/a a či so svojou rodinou podnikol/a nejakú dlhú cestu.	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o tom, ako cestoval/a so svojou rodinou. Vie sa spolužiakov spýtať na ich skúsenosti s cestovaním a odpovedať na ich otázky o jeho/jej skúsenostiach.	Vie klásť otázky o rómskych tradíciách týkajúcich sa cestovania. Vie sa pýtať starších členov rodiny alebo spoločenstva na ich zážitky z ciest v minulosti. Vie diskutovať o informáciách o Rómoch a cestovaní počas prípravy projektu.	Vie podrobne diskutovať o historickom a súčasnom význame kočovania/cestovania pre Rómov. Vie diskutovať o výhodách a nevýhodách kočovného a usadlého spôsobu rómskych rodín a spoločenstiev. Vie podrobne diskutovať o najlepších spôsoboch zisťovania informácií a prezentácie projektu o kočovných Rómoch. Vie prostredníctvom diskusií so staršími členmi rodiny alebo spoločenstva preskúmať rôzne skúsenosti a tradície súvisiace s kočovaním/cestovaním.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie používať kľúčové slová a jednoduché frázy na pomenovanie rôznych druhov dopravy zobrazených na plagátoch a obrázkoch.	Vie sledom fráz alebo viet opísať akým spôsobom chodí každý deň do školy. Vie pomenovať a stručne opísať dopravné prostriedky, ktoré vidí mimo školy (napr. autá, nákladné autá, autobusy, bicykle atď.).	Vie stručne porozprávať o jednotlivých dopravných prostriedkoch a spôsoboch dopravy, ktoré vidí mimo školy. Vie veku primeraným spôsobom porozprávať o svojich zážitkoch a skúsenostiach z veľmi dlhej cesty do zahraničia.	Vie zoširoka porozprávať o svojich skúsenostiach s cestovaním, buď v rámci svojho okolia alebo na väčšie vzdialenosti. Vie podrobne a dlhšie porozprávať o vplyve cestovania na mladých ľudí.
		Vie kľúčovými slovami a jednoduchými frázami pomenovať jednotlivé spôsoby dopravy zobrazené na tradičných alebo moderných obrázkoch kočujúcich rómskych skupín.	Vie sledom fráz alebo viet opísať význam kočovania/cestovania pre rómske rodiny (v minulosti/súčasnosti). Vie pomocou bábok povedať jednoduchý opis cesty.	Vie krátko porozprávať o svojich skúsenostiach/zážitkoch z cestovania alebo o zážitkoch a skúsenostiach Rómov v minulosti a v súčasnosti.	Vie zoširoka porozprávať o vplyve kočovania alebo usadenia sa na rómsky život a tradície a zároveň zauvažovať nad výhodami a nevýhodami takéhoto výberu. Vie zoširoka porozprávať o významných aspektoch kočovného života a tradíciách, ktoré sa s ním spájajú.

CESTOVANIE A DOPRAVA

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo napísať kľúčové slová súvisiace s dopravou alebo cestovaním. Vie slovom označiť obrázok alebo plagát, ktorý zobrazuje rôzne druhy dopravných prostriedkov/spôsoby dopravy. Vie odpísať z tabule krátke vety súvisiace s dopravou (napr. <i>Každý deň cestujem do školy autobusom.</i>)	Vie s pomocou učebnice, ak pomoc potrebuje, napísať veľmi krátky text o jednotlivých druhoch dopravy. Vie krátkymi vetami opísať známu cestu (napr. zo školy domou).	Vie napísať krátky list, v ktorom druhej osobe opíše, ako cestuje do školy. Vie napísať „správu“ o nehode, ktorej bol/a svedkom počas cesty do školy.	Vie napísať podrobný opis cestovania v miestnom okolí, uviesť informácie o výške cestovného, dostupnosti, informácie pre starších cestujúcich atď. Vie napísať podrobný list alebo e-mail, v ktorom opíše svoje skúsenosti s cestovaním.
	Vie odpísať alebo napísať kľúčové slová označujúce tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania Rómov.	Vie napísať krátky text (pohľadnicu, e-mail atď.), v ktorom opíše zážitky z cestovania so svojou rodinou.	Vie napísať opis cesty, ktorú podnikol/a.	Vie napísať podrobný list o ceste, ktorú zažil v kontexte rómskeho života. Vie podrobne opísať význam a tradície spojené s kočovaním jednotlivých rómskych skupín v minulosti a v súčasnosti.

CESTOVANIE A DOPRAVA

Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem slovám, ktoré označujú jednotlivé druhy dopravy. Rozumiem hlavným slovám súvisiacim s cestovaním.			
		Viem na plagáte alebo v knihe rozoznať slová označujúce rôzne druhy dopravy.			
		Viem odpovedať na jednoduché otázky o tom, ako som dnes prišiel do školy. Viem odpovedať na jednoduché otázky o cestách mojej rodiny.			
		Viem vymenovať rôzne spôsoby cestovania. Viem povedať ako cestujeme na rôzne miesta (napr. vlakom, lietadlom atď.) Keď sa pozriem na obrázok, viem povedať, akým spôsobom jednotliví ľudia cestujú.			
		Viem napísať slová, ktoré hovoria, ako cestujeme. Viem napísať slová, ktoré hovoria, ako cestovali ľudia v minulosti.			
A2		Chápem, keď je cestovanie súčasťou príbehu.			
		Viem prečítať hlavné body krátkeho príbehu o cestovaní. Viem prečítať hlavné body krátkeho príbehu o tom, ako sa ľudia sťahovali za životom na inom mieste. Viem prečítať hlavné body príbehu o ľuďoch, ktorí musia cestovať za prácou.			
		Viem povedať, akým spôsobom rád/a cestujem. Viem odpovedať na otázky o mojich zážitkoch a skúsenostiach s cestovaním. Viem sa druhých spýtať, kam cestovali a čo zažili.			
		Viem opísať, ako chodím každý deň do školy. Viem opísať, ako Rómovia cestovali v minulosti a ako cestujú teraz. Viem porozprávať o tom, kde by som rád/a cestoval/a v budúcnosti.			
		Viem napísať pohľadnicu o ceste, ktorú som zažil.			

CESTOVANIE A DOPRAVA

Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem hlavným bodom príbehu alebo opisu cesty/výletu. Chápem hlavné body filmu alebo rozhlasového vysielania o cestovaní a doprave.			
		Viem prečítať opis cesty a použiť pri tom mapy a nákresy. Viem pomocou kľúčových slov zistiť informácie o ľuďoch, ktorí v minulosti alebo v súčasnosti cestovali/jú. Viem použiť kľúčové slová na usporiadanie informácií v texte o cestovaní alebo ceste. Viem použiť kľúčové slová na pochopenie textu o migrácii Rómov v súčasnosti.			
		Viem diskutovať a rozprávať o cestovaní a povedať, čo mám/alebo nemám rád. Viem diskutovať o rozdieloch v cestovaní v minulosti a dnes. Viem sa spýtať na skúsenosti druhých s cestovaním.			
		Viem stručne porozprávať o cestovaní. Viem stručne porozprávať o mobilitě ľudí v súčasnosti. Viem stručne porozprávať o mojich osobných zážitkoch a skúsenostiach s cestovaním. Viem stručne porozprávať o skúsenostiach Rómov s cestovaním v minulosti.			
		Viem napísať list, v ktorom opíšem moje zážitky a skúsenosti s cestovaním. Viem napísať o udalosti alebo nehode, ktorá sa stala mne alebo niekomu inému počas cestovania.			
B2		Podrobne rozumiem rozprávaniu o cestovaní v historickom aj modernom kontexte. Rozumiem rozprávaniu o skúsenostiach a tradíciách Rómov súvisiacich s cestovaním.			
		Viem prečítať príbeh o ceste. Viem prečítať historický text, ktorý opisuje skúsenosti a výzvy spojené s cestovaním v minulosti. Rozumiem príbehu alebo rozprávaniu o sťahovaní a o jeho vplyvoch na rodiny.			
		Viem diskutovať o skúsenostiach s cestovaním, súvisiacich výhodách a nevýhodách. Viem diskutovať o spôsobe najlepšej prezentácie projektu o cestovaní. Viem diskutovať o význame mobility pre Rómov v minulosti a v súčasnosti. Viem klásť podrobné otázky a zisťovať skúsenosti druhých s cestovaním.			
		Viem zoširoka porozprávať o mojich osobných zážitkoch a skúsenostiach s cestovaním. Viem zoširoka porozprávať o tom, aký vplyv má cestovanie na dnešných mladých ľudí. Viem zoširoka porozprávať o rozdieloch vyplývajúcich pre Rómov z usadlého a kočovného života. Viem zoširoka porozprávať o rómskych tradíciách spojených s cestovaním/kočovaním.			
		Viem napísať o cestovaní v miestnom okolí. Viem napísať podrobný list, v ktorom opíšem moje zážitky a skúsenosti s cestovaním a vyjadrím svoje pocity. Viem napísať úvahu o význame kočovania/cestovania v rómskych dejinách a tradícii.			

TEMATICKÝ OKRUH 8: JEDLO A OBLEČENIE

Tento tematický okruh sa zaoberá významom tradičného oblečenia a pohostinnosti.

Aktivity v triede by sa mali sústrediť na odhaľovanie koncepcie čistoty v tradíciách súvisiacich s oblečením a jedlom.

Pozri tiež: **Sviatky a oslavy** (strana 51)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa slovnú zásobu označujúcu jednotlivé časti rómskeho oblečenia.

Veková skupina: všetky

Úroveň: A1

Metóda:

1. Vopred žiakov naučte výrazy pre jednotlivé súčasti oblečenia, topánok, klobúkov, šperkov atď.
2. Napíšte slová na tabuľu.
3. Mladší žiaci môžu nakresliť obrázok ženy a muža v tradičnom oblečení a označiť jednotlivé súčasti oblečenia výrazmi odpísanými z tabule.
4. Starší žiaci si môžu odpísať alebo napísať niekoľko viet o oblečení.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Naučiť sa základné rómske pozdravy.

Veková skupina: 6–14

Úroveň: A1–A2

Metóda:

1. Zopakujte si pozdravy pri stretnutí a lúčení.
2. Naučte sa frázy súvisiace s pohostinnosťou - *Sadnite si, prosím...nedáte si niečo na pitie?* atď.
3. Žiaci vo dvojiciach pripravujú krátky rozhovor, v ktorom jeden privíta druhého u seba doma, použije základné frázy súvisiace s pohostinnosťou a rozlúči sa s ním.
4. Žiaci svoj rozhovor predvedú triede.
5. Učiteľ ho zhodnotí a poradí im, čo treba zlepšiť.

Vyučovacia aktivita 3

Cieľ: Odhaľovať tradície súvisiace s pohostinnosťou a zabávaním hostí a návštev.

Veková skupina: 10–14

Úroveň: B1–B2

Metóda:

1. Stručne si zopakujte, čo si žiaci predstavujú pod pojmom pohostinnosť a aké majú s ňou skúsenosti.
2. Porozprávajte sa, ako sa dáva hosťom najavo, že sú vítaní (alebo nevítaní) vo väčšinovej kultúre.
3. Žiaci napíšu o tradíciách súvisiacich s pohostinnosťou u nich doma.
4. Učiteľ prečíta príbeh alebo iný text zdôrazňujúci význam pohostinnosti v rómskom spoločenstve.
5. Žiaci napíšu
 - porovnanie noriem pohostinnosti väčšinovej a menšinovej (ich) kultúry,
 - opis typickej rómskej pohostinnosti,
 - úvahu o význame pohostinnosti v spoločenstve a v spoločnosti ako takej.

JEDLO A OBLEČENIE

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Rozozná a rozumie slovám označujúcim kľúčové súčasti oblečenia (kabát, topánky atď.). Rozozná a rozumie slovám označujúcim kľúčové súčasti oblečenia do školy. Rozozná a rozumie slovám, označujúcim základné jedlo, ktoré si žiaci prinášajú do školy (napr. obložený chlieb, jablko). Rozumie bežným pokynom v triede, ktoré sa týkajú jedla alebo oblečenia (napr. <i>Vyzuj si topánky, ak sú mokré!</i>).	Chápe jednoduché pokyny alebo informácie o oblečení určenom na konkrétny účel (oblečenie na školský výlet, oblečenie do chladného počasia atď.). Rozumie základným informáciám o pozitívnych a negatívnych stránkach niektorých potravín (napr. zdravé alebo nezdravé potraviny).	Rozumie rozprávaniu v triede, vrátane príbehov, ktoré obsahuje širokú škálu výrazov súvisiacich s jedlom a oblečením.	Podrobne rozumie prezentáciám, televíznym programom, nahrávkam, rozhlasovému vysielaniu v známom jazykovom variante o témach, ako sú obliekanie, móda, jedlo a varenie.
		Vie rozoznať slová označujúce tradičné oblečenie Rómov. Vie rozoznať slová označujúce kľúčové potraviny a jedlá, ktoré sa jedia v rómskych domácnostiach a počas osláv.	Rozumie pokynom pre obliekanie jednotlivých častí tradičného odevu pri zvláštnej príležitosti alebo na zvláštne účely. Rozumie pokynom týkajúcim sa dodržiavania čistoty v obliekaní a pri príprave jedla. Rozumie základným pokynom na prípravu jedla doma. Rozumie vysvetleniu úctivého zaobchádzania a pohostinnosti v súvislosti s jedlom.	Rozumie rozprávaniu v rodine alebo v spoločenstve, vrátane príbehov, ktoré obsahujú slovnú zásobu a myšlienky súvisiacu s typickým alebo tradičným jedlom a oblečením určeným na zvláštne príležitosti. Rozumie rozprávaniu o tradíciách spojených s úctivosťou a pohostinnosťou doma. Rozumie hlavným bodom príbehu/rozprávky, ktorá obsahuje zmienky o význame úctivosti a dobrého správania.	Vie pochopiť diskusiu alebo prezentáciu o podobnostiach a rozdieloch v postojoch k obliekaniu. Vie pochopiť podrobný opis rómskeho oblečenia a jedla v minulosti vyrozprávaný starším členom spoločenstva. Vie podrobne pochopiť rozprávku/ príbeh o význame úctivosti a dobrého správania.
	Č Í T A N I E	Rozozná a rozumie názvom základných potravín. Rozozná a rozumie názvom základných častí oblečenia.	Vie prečítať rozumie názvom potravín, ktoré sa bežne predávajú v obchodoch alebo supermarketoch alebo ich pozná v podobe rastlín alebo semien. Vie prečítať a rozumie jednoduchým opisom jedla a oblečenia v príbehu.	Vie prečítať a rozumie textom o zdravom stravovaní, na ilustráciu vie použiť potravinovú pyramídu.	Vie prečítať články, správy alebo formálne letáky o výžive, domácom hospodárení a opierať sa o grafy, nákresy atď. Vie prečítať a chápe názory vyjadrené v článkoch alebo správach o otázkach, akými sú napr. značkové oblečenie, detská práca, módnny priemysel atď.
		Vie rozoznať a rozumie kľúčovým slovám označujúcim doma používané potraviny. Vie rozoznať a rozumie významu kľúčových prvkov tradičného oblečenia, keď sú opísané v príbehu alebo inom písomnom texte.	Vie prečítať názvy a základný opis potravín používaných doma (napr. v rodinnom recepte). Vie v príbehu alebo inom písomnom texte prečítať frázy a jednoduché vety opisujúce tradičné oblečenie.	Vie prečítať a rozumie textom o výrobe potravín pre použitie v domácnosti a príprave jedla pre rodinu. Vie prečítať a chápe texty opisujúce bežné činnosti spojené s jedlom a jedením v rómskom živote.	Vie prečítať a rozumie podrobným pokynom na výrobu a prípravu jedla. Vie prečítať opis udalostí, pri ktorých zohráva významnú úlohu tradičné jedlo a oblečenie.

JEDLO A OBLEČENIE

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie si vypýtať základné potraviny/jedlo/pitie v školskej jedálni, na trhu alebo v obchode. Vie sa spýtať, koľko daná vec stojí. Vie odpovedať neverbálne (napr. prikývnutím, pokývaním hlavou atď.) jednoslovne alebo veľmi krátkymi odpoveďami na základné otázky o jedle/nápojoch a oblečení, ktoré má alebo nemá rád/a.	Vie sa pýtať a odpovedať na základné otázky o jedle/nápojoch a oblečení, ktoré má alebo nemá rád/a a krátko povedať o tom, čo majú alebo nemajú radi ostatní. Vie veľmi jednoducho diskutovať o menu alebo jedlách určených na výnimočnú oslavu a vybrať si, na čo by mal/a chuť. Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o oblečení, napr. čo je vhodné obliecť si v rôznom počasi.	Vie sa zúčastniť na diskusii o oblečení/móde a jedle/nápojoch a vyjadriť svoje osobné preferencie.	Vie plynulo diskutovať s rodeným hovoriacim o záležitostiach súvisiacich s výberom alebo prípravou jedla na určitý účel. Vie sa aktívne zúčastňovať diskusie o obliekaní, móde, cene a dostupnosti oblečenia.
		Vie si doma alebo v spoločenstve úctivo vypýtať jedlo alebo nápoj. V rodine alebo v spoločenskom kontexte vie jednoslovne alebo neverbálne naznačiť, ktoré jedlo má rád/a.	Vie jednoduchými vetami diskutovať o výbere jedla pre rodinnú alebo inú výnimočnú udalosť. Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o obliekaní Rómov, o tom, čo Rómovia radi alebo neradi nosia.	Vie spolupracovať pri plánovaní jedla na sviatky/oslavy. Vie diskutovať o tradičných odevoch a o tom, kde sa dajú získať. Vie diskutovať o význame pohostinnosti v rómskom spoločenstve.	Vie diskutovať o výbere a rozhodnutiach súvisiacich s výberom jedla a oblečenia na rodinnú udalosť alebo udalosť v rámci spoločenstva, vie svoj výber zrozumiteľne odôvodniť.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie použiť kľúčové slová a jednoduché frázy/vety na vyjadrenie svojich preferencií (napr. <i>Nemám rád zelené jablká. Páči sa mi môj nový kabát.</i> atď.).	Vie sledom fráz a viet opísať druh jedla, ktoré má najradšej. Vie sledom fráz a viet opísať udalosti súvisiace s významným jedlom v rodine (napr. náboženský sviatok, rodinná oslava atď.).	Vie opakovat' podrobné pokyny učiteľa súvisiace s jedlom alebo oblečením. Vie opísať svoje najobľúbenejšie oblečenie a vysvetliť, prečo sa mu/jej najviac páči. Vie vysvetliť význam jednotlivých jedál a oblečenia v jeho/jej rodine alebo kultúre.	Vie predniesť zrozumiteľnú a podrobnú prezentáciu o význame istého druhu oblečenia alebo jedla pre mladých ľudí v modernom svete.
		Vie kľúčovými slovami, jednoduchými frázami a vetami vyjadriť, čo má alebo nemá rád/a vo vzťahu k jedlu a obliekaniu v rodine alebo v spoločenstve.	Vie použiť sled viet na základný opis dôležitého alebo slávnostného jedla a odevov, ktoré majú na sebe hostia.	Vie krátko porozprávať o tradičnom rómskom oblečení a vysvetliť jeho význam pre rómsku identitu. Vie krátko porozprávať o slede udalostí alebo slávnostnom jedle/udalosti. Vie vysvetliť, ako sa u nich doma prijímajú hostia a návštevy.	Vie predniesť zrozumiteľnú a podrobnú prezentáciu o tradičných jedlách a oblečení Rómov, spomenúť ich význam pre rómsku identitu a výzvy, ktorým tradície musia čeliť v súčasnosti.

JEDLO A OBLEČENIE

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo napísať zoznamy rôznych potravín a rozdeliť ich do skupín (napr. zelenina, mäso atď.). Vie odpísať alebo napísať zoznamy oblečenia podľa toho, kde sa nosí (napr. vonkajšie, domáce, do školy, na športovanie).	Vie napísať krátky text s opisom udalosti, v ktorej zohráva jedlo ústrednú úlohu (napr. rodinná, náboženská alebo národnostná oslava). Vie napísať krátke texty, v ktorých opíše svoje obľúbené oblečenie.	Vie napísať veku primeraným spôsobom o odevoch/móde a jedle/nápojoch. Vie napísať postup práce pri príprave jedla, ktoré má rád/a alebo ktoré je nejakým spôsobom významné.	Vie napísať zrozumiteľný, podrobný text, v ktorom uvedie informácie, argumenty a vyjadrí osobné názory na záležitosti týkajúce sa jedla a oblečenia.
	Vie napísať alebo odpísať jednotlivé kľúčové slová v zozname jedla a odevov používaných doma.	Vie základnými vetami napísať krátky text, v ktorom opíše postup prípravy jedla u seba doma. Vie krátkymi základnými vetami opísať tradičné kroje alebo oblečenie, ktoré sa nosia pri nejakej zvláštnej udalosti. Vie základnými vetami napísať text opisujúci príležitosť, keď u seba doma privítali návštevu.	Vie napísať podrobný recept na jedlo pripravované u nich doma, ktoré mu/jej (prípadne) nadiktoval jeden z rodičov alebo iný člen rodiny. Vie napísať opis tradičného oblečenia s vhodnými podrobnosťami, vysvetliť dôvody pre nosenie jednotlivých súčastí odevu. Vie opísať, akým spôsobom sa u nich doma alebo v spoločenstve vítajú a hostia návštevy.	Vie napísať zrozumiteľný podrobný text o význame jedla na rodinnej slávnosti alebo slávnosti spoločenstva, opísať, ako sa jedlo pripravuje a servíruje a vyrozprávať jeho pôvod v rómskych tradíciách. Vie napísať zrozumiteľný a podrobný opis tradičného oblečenia a diskutovať o dodržiavaní tradícií v súčasnosti. Vie podrobne napísať o priateľstve a pohostinnosti a ich význame.

JEDLO A OBLEČENIE					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem výrazom pre jednotlivé kusy oblečenia, ktoré mám na sebe. Rozumiem výrazom pre jednotlivé kusy oblečenia, ktoré majú na sebe iní ľudia. Rozumiem slovám označujúcim jedlo, ktoré jem doma a v škole. Rozumiem, ak učiteľ povie niečo o jedle alebo oblečení.			
		Viem prečítať slová označujúce jednotlivé druhy jedál. Viem prečítať slová označujúce rôzne oblečenie.			
		Viem si vypýtať jedlo alebo nápoj v obchode, na trhu alebo keď sa hráme v triede na obchod. Viem si vypýtať oblečenie v obchode, na trhu alebo keď sa hráme v triede na obchod. Viem sa spýtať, koľko nejaká vec stojí. Viem povedať, či mám rád/a nejaké konkrétne jedlo. Viem povedať, akú farbu šiat nosím najradšej.			
		Viem povedať, aké jedlo nemám rád/a. Viem povedať, akú farbu šiat alebo oblečenie nerád/a nosím.			
		Viem napísať zoznam rôznych potravín rozdelených do niekoľkých kategórií. Viem napísať zoznam oblečenia, ktoré sa nosí z rôznych dôvodov.			
A2		Rozumiem informáciám o type oblečenia vhodného na školský výlet alebo športovanie. Rozumiem informáciám o rôznych druhoch potravín a jedál, ktoré mi prospievajú/neprospievajú.			
		Viem prečítať menu a rozumiem, aké jedlá sú v ponuke. Viem prečítať názvy potravín, ktoré vídam v supermarkete. Viem prečítať názvy jednotlivých druhov oblečenia, ktoré vídam na trhu alebo v obchode. Viem prečítať a rozumiem, ak je súčasťou príbehu rozprávanie o jedle alebo oblečení.			
		Viem sa ostatných opýtať, aké jedlo alebo nápoj majú radi a čo jedli/pili počas sviatkov alebo osláv. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o najobľúbenejšom jedle a nápojoch. Viem diskutovať o jedle, ktoré by som si chcel/a pri sviatočnej príležitosti alebo na oslave. Viem diskutovať o oblečení, ktoré sa mi najviac páči a o tom, kedy ho rád/a nosím. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o oblečení určenom na nejakú príležitosť.			
		Viem opísať jedlo, ktoré som nedávno jedol. Viem opísať moje najobľúbenejšie jedlo a nápoj. Viem opísať, čo sa deje pri slávnostnom jedle alebo oslave v mojej rodine. Viem opísať, čo si ľudia obliekajú na slávnostné príležitosti.			
		Viem napísať krátky opis udalosti, počas ktorej som jedol zvláštne jedlo. Viem napísať krátky opis mojich najobľúbenejších šiat, ktoré si obliekam iba na zvláštne príležitosti.			

JEDLO A OBLEČENIE					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem, keď sa v triede alebo doma rozpráva o konkrétnych jedlách. Rozumiem, keď sa ľudia rozprávajú o oblečení, ktoré by si chceli kúpiť alebo ktoré musíme nosiť pri nejakej príležitosti. Rozumiem príbehu o význame slušného správania, zdvorilosti a pohostinnosti.			
		Viem si prečítať o zdravom stravovaní a potravinách, ktoré by sme mali jesť, ak chceme byť zdraví. Viem si prečítať o oblečení, ktoré nosia iní ľudia, o štýloch a móde v obliekaní. Rozumiem opisu oblečenia osoby v príbehu alebo rozprávaní.			
		Viem opakovať pokyny, ktoré dá učiteľ ohľadne oblečenia. Viem druhému podrobne povedať o jedle/potravinách. Viem sa s kamarátmi porozprávať o móde v obliekaní. Viem diskutovať o tom, čo sa má nosiť oblečené pri určitej príležitosti alebo na konkrétny účel. Viem porozprávať o jedle, ktoré mám rád/a.			
		Viem podrobne opísať, ako sa robí konkrétne jedlo. Viem povedať kamarátovi, ako má urobiť nejaké jedlo. Viem povedať kamarátovi, aké oblečenie je vhodné pre konkrétny účel. Viem povedať o štýle obliekania, ktorý je dôležitý v mojej rodine alebo kultúre.			
		Viem napísať opis jedla, ktoré bolo servírované počas oslavy alebo pri slávnostnej príležitosti. Viem opísať, čo si ľudia pri slávnostnej príležitosti zvyknú obliecť. Viem napísať postup práce pri varení jedla. Viem napísať o tom, aké jedlo mám alebo nemám rád/a a uviesť dôvody prečo je tomu tak.			
B2		Rozumiem podrobne televíznemu alebo rozhlasovému programu o jedle. Rozumiem podrobne televíznemu alebo rozhlasovému programu o obliekaní a móde. Rozumiem podrobným pokynom na prípravu jedla. Rozumiem podrobne príbehu alebo rozprávke o význame tradícií spojených s úctivosťou a pohostinnosťou.			
		Viem si prečítať články v novinách a časopisoch o oblečení a veciach súvisiacich s jeho výrobou. Viem si prečítať články o jedle a móde. Viem si prečítať informačné letáky o výžive. Viem so prečítať správy o výžive a zdraví.			
		Viem diskutovať s rodeným hovoriacim o veciach spojených s jedlom alebo plánmi na prípravu/volbu nejakého jedla. Viem sa spontánne a plynulo zapojiť do rozhovoru o obliekaní a móde.			
		Viem podrobne povedať o význame jednotlivých štýlov obliekania v mojej kultúre a rodine. Viem podrobne povedať o historickom význame štýlov obliekania. Viem podrobne porozprávať o tradičnom význame konkrétneho jedla servírovaného počas oslavy alebo pri inej zvláštnej príležitosti.			
		Viem napísať podrobný opis jedla a oblečenia súvisiaceho s konkrétnou príležitosťou. Viem podrobne opísať oblečenie a vysvetliť jeho kultúrny význam. Viem vyjadriť svoj osobný názor na štýly obliekania a záležitosti súvisiace s výrobou a predajom odevov.			

TEMATICKÝ OKRUH 9: ČAS, ROČNÉ OBDOBIA A POČASIE

Tento tematický okruh by mal byť zameraný na odhaľovanie významu poveternostných podmienok (akými sú búrky, blesky a hromy, dážď či vietor) v rómskych príbehoch, rozprávkach a básňach.

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa názvy mesiacov a ročných období

Veková skupina: 4–10

Úroveň: A1

Metóda:

1. Urobte veľkú nástennú tabuľku rozdelenú na mesiace.
2. Naučte sa názvy mesiacov, potom zoskupte jednotlivé mesiace podľa ročných období a ku každému z nich sa naučte výrazy charakteristické pre toto ročné obdobie.
3. Rozprávajte sa o tom, čo sa v jednotlivých ročných obdobiach deje – o počasí, prázdninách, návštevách, sviatkoch atď.
4. Dôležité udalosti vpište do tabuľky – prázdniny, sviatky, narodeniny žiakov atď.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Naučiť sa výrazy označujúce jednotlivé druhy počasia.

Veková skupina: 4–10

Úroveň: A1

Metóda:

1. Urobte tabuľku, na ktorej budú dni, kedy sú žiaci v škole.
2. Vytlačte symboly počasia (z internetu) – slnko, dážď, vietor, sneh atď.
3. Na začiatku vyučovania určený žiak vyberie symbol počasia, povie nahlas názov dňa a mesiaca, opíše počasie a umiestni symbol do správneho políčka v tabuľke.

Vyučovacia aktivita 3

Cieľ: Opísať činnosti spojené s určitým typom poveternostných podmienok a/alebo ročným obdobím.

Veková skupina: 10–14

Úroveň: B1

Metóda:

1. Napíšte názvy štyroch ročných období na tabuľu.
2. Požiadajte žiakov, aby vymenovali činnosti súvisiace s jednotlivými obdobiami, ktoré ich hneď napadnú.
3. Rozdeľte informácie na pracovné činnosti, športy, odpočinok, školu atď.
4. Žiaci napíšu krátky text o svojom najobľúbenejšom ročnom období spolu s dôvodmi, prečo ho majú radi. Mali by napísať aj o činnostiach súvisiacich s týmto ročným obdobím, na ktorých sa zúčastňujú.

ČAS, ROČNÉ OBDOBIA A POČASIE

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Vie rozoznať a rozumie základným slovám označujúcim počasie (napr. <i>snežno, dážď, sneženie, horúco, chladno</i> atď.), keď ich niekto povie alebo nahlas prečíta. Vie rozoznať a rozumie názvom ročných období a mesiacov, keď ich niekto povie alebo nahlas prečíta. Vie podľa jednoduchých pokynov nájsť obrázky alebo predmety v knihách o počasí alebo ročných obdobiach. Rozozná a rozumie výrazom pre dni v týždni a hodiny, keď ich niekto povie alebo prečíta.	Vie všeobecne sledovať jednoduché rozprávanie o počasí a ročných obdobiach, pod podmienkou, že si vopred naštudoval/a kľúčové slovíčka a koncepcie a pri výklade sa používajú vhodné vizuálne pomôcky. Vie na všeobecnej úrovni sledovať príbehy a rozprávanie v triede na tému počasie a činnosti v rôznych ročných obdobiach.	Vie sledovať predpoveď počasia v televízii a chápe hlavné body. Rozumie hlavným bodom výkladu o ročných obdobiach a sviatkoch s použitím vizuálnych pomôcok (napr. ilustrácií v učebnici) na uistenie sa o tom, čo učiteľ hovorí. Rozumie hlavným bodom vizuálneho záznamu, ktorý ukazuje činnosti typické pre jednotlivé ročné obdobia. Rozumie pokynom alebo výkladu o projekte súvisiacom s ročnými obdobiami a s nimi spojenými činnosťami.	Podrobne rozumie rozprávaním, v ktorom zohrávajú významnú úlohu ročné obdobia a/alebo počasie. Podrobne rozumie vysielaniu v televízii alebo rozhlase o počasí (napr. varovanie pred nepriaznivými podmienkami, rady na cestu atď.). Rozumie podrobnosti v prípade, že počasie zohráva výnimočne dôležitú úlohu v príbehu, divadelnej hre alebo televíznom programe.
		Rozumie slovám alebo frázam užívaným v rodine alebo spoločenstve na pomenovanie dňa/noci, ročných období a typov počasia.	Rozumie pokynom súvisiacim s počasím (napr. zabezpečiť dom, ukryť zvieratá atď.). Vie na všeobecnej úrovni sledovať, keď sa hovorí o počasí a jeho dôsledkoch pre rodinu. Rozumie vekovo primeranému príbehu o počasí, dni a noci alebo konkrétnom úseku dňa, ak sa v ňom používa veľa známych slov.	Vie sledovať a rozumie hlavným bodom rozhovoru alebo diskusie obsahujúcej mnoho slov súvisiacich s časom, zmenami počasia alebo ročného obdobia, ktoré súvisia s rómskou kultúrou. Chápe, čo so sebou prinášajú jednotlivé ročné obdobia alebo počasie pre rodinu.	Bez problémov rozumie diskusií, výkladu alebo prezentácii o význame záležitostí spojených s ročnými obdobiami alebo počasím pre rodinu alebo spoločenstvo. Podrobne rozumie výklad o tom, ako podmienky jednotlivých ročných období alebo počasie môžu ovplyvniť život alebo udalosti v rodine a spoločenstve.
	Č Í T A N I E	Vie rozoznať a rozumie základným slovám súvisiacim s počasím, ak sa objavajú v tabuľke počasia alebo na kartičkách alebo v jednoduchom texte. Vie rozoznať a rozumie názvom ročných období na obrázkoch, plagátoch, kartičkách alebo v jednoduchých textoch. Vie rozoznať a rozumie názvom dní v týždni. Vie povedať, koľko je hodín.	Vie pomocou obrázkov v učebnici identifikovať a pochopiť kľúčové informácie o počasí (<i>dážď, vietor, teplota</i> atď.). Vie identifikovať a rozumie slovám súvisiacim s počasím alebo ročnými obdobiami v príbehoch a iných textoch. Vie prečítať a rozumie jednoduchým príbehom, obsahujúcim veľa známych slov, o typických sezónnych činnostiach a počasí (napr. jar na dedine, leto na pláži, príprava na náboženské sviatky atď.).	Vie identifikovať a rozumie kľúčovým výrazom, napr. v zemepisnom texte, súvisiacich s počasím a vie ich použiť na kategorizáciu ďalších informácií v texte (napr. účinky vetra atď.). Vie prečítať príbeh, v ktorom zohráva počasie alebo ročné obdobie významnú úlohu a chápe jeho hlavné body.	Vie prečítať a podrobne rozumie článkom a správami v novinách o počasí alebo prírodných úkazoch ovplyvnených počasím. Vie prečítať a podrobne rozumie zmienkam o ročných obdobiach alebo počasí v súčasnej poézii.
		Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim časti dňa (ráno, doobedie, poobedie, noc atď.) a základným názvom jednotlivých druhov počasia, keď sa objavujú v príbehu.	Rozumie významu zmienok o častiach dňa alebo počasí v známych jednoduchých rozprávkach.	Vie prečítať príbeh alebo iný písomný text, v ktorom zohráva významnú úlohu rómske vnímanie ročných období alebo počasia.	Vie prečítať článok alebo iný písomný text o dopade jednotlivých ročných období alebo poveternostných podmienok na život Rómov.

ČAS, ROČNÉ OBDOBIA A POČASIE

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie neverbálne (napr. pokývnutím hlavy) alebo jednoslovne či veľmi stručne odpovedať na základné otázky o počasí (napr. <i>Je vonku chladno?</i>); druhu počasia, ktorý má rád/a, kedy sa začínajú jednotlivé ročné obdobia a aké počasie je pre nich typické. Vie povedať, koľko je hodín.	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o počasí a ročných obdobiach, ktoré má rád/a. Vie sa zapojiť do jednoduchej diskusie o počasí v jeho/jej krajine a o oblečení primeranom pre jednotlivé druhy počasia.	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o jednotlivých druhoch počasia a vplyvoch počasia na spôsob života. Vie opísať a odpovedať na otázky o tom, čo sa deje počas konkrétneho ročného obdobia v jeho/jej rodine/spoločenstve.	Vie spontánne a plynulo diskutovať o záležitostiach týkajúcich sa ročných období a počasia. Vie zrozumiteľne vyjadriť svoje názory.
		Vie odpovedať neverbálne (napr. prikývnutím, pokývaním hlavou atď.) jednoslovne alebo veľmi krátkymi vetami na základné otázky o počasí, ktoré má alebo nemá rád/a, o tom či je mu/jej teplo alebo chladno. Vie kľúčovými slovami naznačiť hlavné črty jednotlivých ročných období alebo určitého času v priebehu roka (napr. počasie, činnosti, oslavy atď.).	Vie jednoducho reagovať na otázky o sviatkoch alebo slávnostiach, ktoré sa spájajú s konkrétnym obdobím počas roka. Vie klásť jednoduché otázky o záležitostiach súvisiacich s jednotlivými ročnými obdobiami alebo sviatkami, ktoré sa konajú v určitom období roka.	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o poveternostných podmienkach alebo sezónnych činnostiach, ktoré sú významné pre Rómov.	Vie diskutovať s rodeným hovoriacim o ročných obdobiach a počasí. Vie zrozumiteľne vyjadriť svoje názory. Vie diskutovať o rozmanitých činnostiach a vysvetliť, prečo sa robia v určitom úseku dňa alebo roka.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie slovami a jednoduchými frázami (niekedy neúplnými) stručne povedať, aké je počasie a vie vymenovať ročné obdobia. Ak sa ho/jej niekto opýta, vie povedať aký je deň. Vie povedať, kedy sa niečo stalo.	Sledom fráz a jednoduchých viet s vhodnými prídavnými menami vie opísať počasie vonku. Sledom fráz a jednoduchých viet vie opísať prázdniny a lebo rodinnú dovolenku v zahraničí. Vie povedať svoj obľúbený deň a dôvod, prečo ho má rád/a.	Vie porovnať počasie v jeho/jej krajine s počasím v iných častiach sveta. Vie stručne porozprávať o udalosti, situácii alebo zážitku v kontexte ročného obdobia alebo počasia.	Vie predniesť jasný a zrozumiteľný opis udalosti alebo činnosti, ktorá špecificky súvisí s počasím alebo poveternostnými podmienkami niektorého ročného obdobia. Vie podrobne opísať dobu, podmienky a zmeny počasia atď.
		Vie kľúčovými slovami a jednoduchými vetami vyjadriť aké je počasie. (napr. <i>Dnes je chladno.</i>) Vie vymenovať názvy dní v týždni, mesiacov a ročných období.	Vie sledom fráz alebo jednoduchými vetami opísať obľúbené počasie, ročné obdobie alebo deň v týždni s konkrétnou súvislosťou s rómskym životom.	Vie opísať podmienky – mesiac, ročné obdobie a počasie – ktoré zažil na nejakom inom mieste. Vie pri rozprávaní o nejakej skúsenosti alebo udalosti vhodne použiť opis času, ročného obdobia a počasia.	Vie podrobne a zrozumiteľne vysvetliť udalosť typickú pre dané ročné obdobie, čas alebo poveternostné podmienky.

ČAS, ROČNÉ OBDOBIA A POČASIE

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo prepísať slová súvisiace s počasím a ročnými obdobiami. Vie odpísať z tabule alebo napísať krátke vety o počasí a ročných obdobiach (napr. pri písaní „správ“).	Vie napísať vety o oblečení potrebnom v rôznom počasí a rôznych ročných obdobiach. Vie napísať krátky text o dokonalom dni.	Vie napísať krátky list o počasí a type oblečenia potrebného v rôznom počasí. Vie napísať krátky text o vplyve počasia na ľudí v rôznych častiach sveta. Vie v krátkom texte opísať rôzne činnosti napr. lyžovanie, plávanie, turistiku, ktoré nejakým spôsobom súvisia s počasím a súčasne vyjadriť svoje pocity (napr. šťastie, nervozitu, strach, únavu atď.).	Vie napísať list, v ktorom podrobne opíše zážitok alebo činnosť v kontexte určitého ročného obdobia a počasia. Vie napísať príbeh alebo opis času v priebehu roka, kedy počasie zohrálo významnú úlohu. Vie napísať podrobnú správu o počasí, ktoré nedávno zažil/a a porovnať predpovede alebo obvyklé poveternostné podmienky s tými, ktoré zažil/a.
	Vie napísať kľúčové slová súvisiace s dňami, mesiacmi, ročnými obdobiami alebo počasím a ukázať ich ostatným členom rodiny.	Vie napísať niekoľko viet o vplyve zmeny ročného obdobia a počasia na rodinu alebo spoločenstvo.	Vie v krátkom texte opísať situáciu alebo udalosť v rodine alebo spoločenstve, v ktorých zohrávalo významnú úlohu počasie alebo ročné obdobie (napr. vplyv počasia na cestovanie/kočovanie).	Vie napísať krátky príbeh, v ktorom opíše situáciu alebo udalosť z rómskych dejín alebo zážitok zo súčasnosti, kde zohráva dôležitú úlohu ročné obdobie a poveternostné podmienky.

Čas, ročné obdobia a počasie					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozumiem slovám označujúcim rôzne druhy počasia. Rozumiem názvom mesiacov a ročných období.			
		Viem rozoznať a rozumiem slovám o počasí v tabuľke alebo v texte. Viem rozoznať a rozumiem názvom ročných období na obrázkoch, plagátoch alebo kartičkách.			
		Viem odpovedať na otázky o teplom, chladnom, slnečnom počasí, mesiacoch a ročných obdobiach. Viem povedať, ak nemám rád niektorý druh počasia alebo ročné obdobie. Viem povedať, aké je počasie v rôznych ročných obdobiach.			
		Viem povedať, aké je vonku počasie. Viem povedať, aké je ročné obdobie. Viem povedať, aký je mesiac.			
		Viem napísať názvy mesiacov a ročných období. Viem napísať slová označujúce rôzne druhy počasia.			
A2		Rozumiem v triede najdôležitejším slovám súvisiacim s počasím a ročnými obdobiami. Rozumiem, ak sa v rámci príbehu rozpráva o počasí alebo ročnom období.			
		Rozumiem informáciám o počasí v tabuľke alebo v knihe. Viem v texte nájsť slová súvisiace s počasím alebo ročnými obdobiami. Viem napísať krátky príbeh o veciach, ktoré robíme v jednotlivých ročných obdobiach.			
		Viem odpovedať na jednoduché otázky o počasí a ročných obdobiach. Viem sa porozprávať o oblečení, ktoré potrebujeme v jednotlivých ročných obdobiach. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o významných udalostiach, ktoré sa konajú v jednotlivých častiach roka. Viem sa spýtať niekoľko otázok o počasí alebo o sviatkoch, ktoré sa oslavujú v jednotlivých častiach roka.			
		Viem opísať počasie vonku. Viem opísať, čo sa deje počas školských prázdnin. Viem opísať moje najobľúbenejšie ročné obdobie alebo časť roka.			
		Viem napísať vety o jednotlivých ročných obdobiach. Viem napísať vety o počasí, aké je teraz a aké bolo inokedy. Viem napísať vety o mojom najobľúbenejšom dni alebo časti roka.			

Čas, ročné obdobia a počasie					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem hlavným bodom predpovede počasia v televízii. Rozumiem rozprávaníu o čase roka alebo ročnom období. Rozumiem filmu alebo videu zobrazujúcemu činnosti počas určitého obdobia, ktoré sa spájajú s konkrétnym mesiacom alebo ročným obdobím.			
		Viem prečítať a rozumiem príbehu alebo textu, ktorý súvisí s počasím. Rozumiem, ak je počasie alebo čas roka dôležitým prvkom príbehu.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o počasí a spôsobe, akým ovplyvňuje naše životy. Viem rozprávať o tom, čo sa deje u nás doma, keď je dobré alebo zlé počasie. Viem sa porozprávať o tom, čo budeme robiť počas prázdnin.			
		Viem stručne povedať o svojich skúsenostiach a zážitkoch z určitého ročného obdobia. Viem opísať, čo v jednotlivých obdobiach robievam vonku, mimo školy. Viem opísať počasie, keď rozprávam o nejakej udalosti alebo skúsenosti.			
		Viem napísať krátky list, v ktorom opíšem počasie. Viem napísať opis niečoho, čo robím/ robievam v konkrétnom ročnom období. Viem napísať o tom, čo ľudia robievajú v rôznych ročných obdobiach a za rôznych poveternostných podmienok. Viem napísať a tom, ako počasie ovplyvňuje spôsob života v jednotlivých kútoch sveta.			
B2		Rozumiem podrobne rozprávaníu alebo prezentácii, ktorej významným prvkom sú ročné obdobia. Rozumiem podrobne televíznemu programu o poveternostných problémoch, zmenách a nebezpečenstvách.			
		Viem si prečítať články o problémoch spôsobených počasím a zhodnotiť prezentované dôkazy. Viem si prečítať články a správy, ktoré podrobne vysvetľujú, ako počasie ovplyvňuje spôsob života a jednotlivé činnosti. Viem si prečítať články v novinách, ktoré obsahujú podrobné informácie o počasí, zmene ročného obdobia a súvisiacich problémoch. Rozoznám, ak počasie zohráva významnú úlohu v románe alebo básni.			
		Viem s druhými, vrátane rodených hovoriacich, diskutovať o problémoch spôsobených počasím. Viem s druhými, vrátane rodených hovoriacich, diskutovať o nápadoch a plánoch na isté obdobie roka. Viem zreteľne a podrobne povedať v priebehu diskusie svoj názor na obdobie roka alebo poveternostné podmienky.			
		Viem zoširoka porozprávať o tom, čo som robil počas obdobia, keď vládlo isté počasie. Viem predniesť prezentáciu o mojich prázdninách, v ktorej opíšem aj počasie. Viem podrobne opísať, ako zmeny ročných období a počasie môžu ovplyvniť spôsob života. Viem podrobne vysvetliť sviatok alebo udalosť, ktoré sa konajú v určité ročnú dobu.			
		Viem napísať list, v ktorom podrobne opíšem zážitok, kde zohrávalo významnú úlohu počasie. Viem napísať krátky príbeh, kde zohrávajú významnú úlohu poveternostné podmienky. Viem napísať podrobnú správu o počasí na základe informácií, ktoré som zozbieral/a v priebehu istého obdobia.			

TEMATICKÝ OKRUH 10: PRÍRODA A ZVIERATÁ

Tento tematický okruh zdôrazňuje dôležitosť postavenia prírody v rómskej kultúre, úzku spätosť rómskeho života s prírodou a zvieratami v minulosti a podporuje rešpekt voči prírodnému prostrediu. Prednáška staršieho člena spoločenstva na tému by stimulovala ďalší záujem.

Tematický okruh je príležitosťou na spoznávanie historického prepojenia jednotlivých rómskych skupín v rôznych častiach Európy so zvieratami – napr. cvičenie zvierat, chov koní, cirkus, hospodárske zvieratá – prostredníctvom diskusií a prezentácií v triede. V tejto súvislosti je možné poodhaliť aj remeslá a činnosti súvisiace so vzťahom ku zvieratám.

Tento tematický okruh by mal zahŕňať aj odkazy na rešpekt, aký sa v rámci rómskych tradícií dostáva poveternostným podmienkam (búrke, bleskom a hromom, dažďu či vetru) v rómskych príbehoch, rozprávkach a básňach.

Pozri tiež: **Rómske remeslá a povolania** (strana 46)

Cestovanie a doprava (strana 63)

Vyučovacia aktivita 1

Cieľ: Naučiť sa pomenovania jednotlivých zvierat a rozoznať ich v písanej podobe.

Veková skupina: 4–14

Úroveň: A1

Metóda:

1. Pripravte si kartičky s názvami zvierat a kartičky s ich obrázkami.
2. V úvode témy sa porozprávajte so žiakmi o tom, aké zvieratá chovajú doma.
3. Spoločne si povedzte všetky názvy zvierat, ktoré deti poznajú a napíšte ich na tabuľu. Rozdeľte ich do skupín napr. domáce, hospodárske, divé atď.
4. Ukážte žiakom kartičky s obrázkami a požiadajte ich, aby našli na tabuli slová.
5. Uistite sa, že žiaci poznajú výslovnosť všetkých slov.
6. Položte kartičky na stôl obrázkami a slovami dolu – kartičky s obrázkami na jednu stranu, kartičky so slovami na druhú stranu.
7. Zahrajte si pexeso – žiaci otočia vždy po jednej kartičke na každej strane. Ak nájdu slovo, ktoré zodpovedá obrázku, obidve kartičky vyberú a položia ich vedľa seba lícom hore.
8. Ak slovo obrázku nezodpovedá, kartičky otočí žiak späť a na rad príde ďalší zo žiakov.

Vyučovacia aktivita 2

Cieľ: Naučiť sa pomenovania rôznych zvierat a tradičných rómskych presvedčení/povier a remesiel súvisiacich so zvieratami.

Veková skupina: 4–14

Úroveň: A1–A2

Metóda:

1. Žiaci po krátkom čase na rozmyslenie povedia všetky slová označujúce zvieratá, ktoré si vedia spomenúť.
2. Spoločne sa doučíte výrazy/termíny, ktoré nepoznajú.
3. Porozprávajte sa o všeobecných presvedčeníach/poverách a postojoch voči zvieratám.
4. Urobte tabuľku, v ktorej rozdelíte zvieratá do nasledujúcich skupín:
divé/ domáce,
podľa prirodzeného prostredia,
miesta výskytu,
význam v rómskych kultúrnych dejinách /význam dnes,
súvislosti s presvedčením/poverami Rómov,
súvislosť s rómskym remeslom alebo činnosťou,
výskyt v rozprávkach, literatúre atď.
5. Ak je to možné, žiaci sa na túto tému porozprávajú doma a získajú ďalšie informácie.
6. Žiaci vo dvojiciach alebo v malých skupinách pripravia prezentáciu o konkrétnom zvierati/skupine zvierat a ich význame pre rómsku kultúru. Záverečná ústna prezentácia by mala byť sprevádzaná textom a obrázkami vo forme plagátu a mala by obsahovať aj komentáre alebo príbehy členov rodiny a vykazovať známky ďalšieho výskumu.

PRÍRODA A ZVIERATÁ

		A1	A2	B1	B2
P O R O Z U M E N I E	P O Č Ú V A N I E	Vie rozoznať a rozumie základným slovám označujúcim zvieratá a rastliny, keď ich niekto povie alebo prečíta nahlas, najmä ak sú sprevádzané obrázkom, mimikou atď. Vie rozoznať a rozumie názvom známych zvierat a rastlín, keď ich niekto prečíta nahlas v príbehu alebo inom texte.	Rozumie hlavným bodom jednoduchého rozprávania v triede o zvieratách alebo rastlinách. Týmto výrazom rozumie aj v príbehoch alebo iných textoch, ktoré učiteľ nahlas prečíta. Na všeobecnej úrovni rozumie výkladu učiteľa o téme, ktorá obsahuje zmienky o zvieratách alebo rastlinách (napr. o životnom prostredí), pod podmienkou, že sa vopred zoznámil/a s použitou slovnou zásobou.	Rozumie hlavné body videa alebo televízneho programu o prírode. Rozumie hlavné body výkladu učiteľa o téme, ktorá sa týka sveta prírody.	Rozumie podrobnému a dlhému rozprávaniu, v ktorom zohráva významnú úlohu svet prírody. Podrobne rozumie príbehu alebo rozprávaniu založenému na opise prirodzeného prostredia zvierat alebo prírody. Podrobne rozumie rozsiahlu prednášku o potrebe rešpektovania životného prostredia.
		Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim rastliny a zvieratá významné v rómskej tradícii alebo živote.	Na všeobecnej úrovni rozumie rozprávaniu o rómskych dejinách a moderných činnostiach Rómov o 1) vzťahu s prírodou a 2) práci so zvieratami.	Rozumie hlavným bodom príbehu alebo rozprávania o živote Rómov, ktorý obsahuje zmienky o prírode alebo remeslách súvisiacich so zvieratami. Rozumie zmienkam o vtákoch a ďalších zvieratách v rozprávkach a iných textoch. Rozumie textom, ktoré sa zrozumiteľne zaoberajú súvislosťou medzi presvedčením/poverami Rómov a niektorými vtákmi a zvieratami.	Rozumie diskusií rodených hovoriacich, v ktorej sa spomínajú prírodné úkazy, príroda ako taká, zvieratá a presvedčenia či povery súvisiace s prírodou. Rozumie podrobnému a rozsiahlemu rozprávaniu o remeslách alebo povolaniach súvisiacich so zvieratami.
	Č Í T A N I E	Vie s pomocou obrázkov rozoznať a porozumieť pomenovaniu zvierat a rastlín, keď sú napísané (napr. v obrázkovom slovníku, na plagáte). Vie rozoznať a rozumie pomenovaniu zvierat napísaným na kartičkách alebo plagátoch.	Vie prečítať a rozumie veľmi krátkemu textu o zvieratách a prírode, ak obsahujú známe slová s vysokou frekvenciou a sú doplnené vhodnými obrázkami.	Rozumie hlavným bodom textu o svete prírody, na podporu porozumenia a organizáciu informácií používa známe kľúčové slová a obrázky/nákresy.	Vie prečítať a rozumie podrobnému opisnému alebo naratívne textu, ktorého významným prvkom je svet prírody.
		Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim zvieratá významné v rómskych tradíciách alebo živote.	Vie prečítať krátke jednoduché texty ako rozprávky, ktoré obsahujú zmienky o zvieratách alebo prírode, pod podmienkou, že sa v nich nachádza veľa známych slov s vysokou frekvenciou a vhodné ilustrácie.	Rozumie hlavným bodom textu (napr. rozprávky), v ktorom významnú úlohu zohráva príroda, vie si prostredníctvom známych kľúčových slov a koncepcií zorganizovať jednotlivé informácie.	Rozumie informáciám alebo posolstvám, ktoré sa nachádzajú v texte a podrobne sa zaoberajú prírodou alebo zvieratami a zároveň odrážajú rómske tradície a presvedčenia.

PRÍRODA A ZVIERATÁ

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie pomocou kľúčových slov a jednoduchých fráz/viet odpovedať na základné otázky o domacom zvieratku, o tom, či má rád/a zvieratá atď. Vie používať kľúčové slová a jednoduché frázy/vety pri odpovedi na základné otázky o tom, ako sa menia rastliny v priebehu rastu.	Vie odpovedať na jednoduché otázky o zvieratách a rastlinách, ktoré má alebo nemá rád/a. Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o chove zvierat a pestovaní rastlín.	Vie sa s ostatnými žiakmi porozprávať o tom, ako by do projektu, výroby plagátu, predvádzania rozhovoru atď. zaradili zvieratá/rastliny. Vie informovať iných o tom, ako sa treba starať o zvieratá alebo rastliny.	Vie diskutovať s ostatnými o tom, ako by postupoval/a pri projekte súvisiacom so zvieratami alebo prírodou a odôvodniť, prečo by volil/a práve taký a nie iný postup práce. Vie s ostatnými žiakmi diskutovať o význame starostlivosti o zvieratá a životné prostredie, povedať pro a proti jednotlivých možnostiam.
		Vie kľúčovými slovami a jednoduchými frázami odpovedať na otázky o tom, ako sa pestujú rastliny a zelenina, čo má/nemá rád/a v súvislosti so zvieratami, o chove domáceho zvieratka alebo iných zvierat atď.	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o zvieratách, ktoré chová jeho rodina alebo iní ľudia. Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o zvieratách, ktoré má rád/a. Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o vzťahu rôznych rómskych skupín k určitým zvieratám.	Vie sa s ostatnými porozprávať o význame prírody a zvierat v rôznych spôsoboch života. Vie sa pýtať staršieho člena spoločenstva na význam zvierat v rómskom živote v minulosti. Vie sa pýtať ostatných členov rómskeho spoločenstva o obchodovanie Rómov a ďalších povolaniach súvisiacich so zvieratami. Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o presvedčení/poverách súvisiacich so zvieratami.	Vie podrobne diskutovať o význame rešpektovania životného prostredia. Vie zozbierať informácie o tradičných spôsoboch života Rómov súvisiacich so zvieratami prostredníctvom rozhovoru s rodičmi alebo staršími členmi spoločenstva (napr. o love medvedí, krotení koní, kováčstve, účinkovaní v cirkuse, bylinkárstve atď.).
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie pomenovať zvieratá, ktoré pozná. Vie pomenovať druhy rastlín, ktoré sa pestujú na rôzne účely (napr. kvety, stromy, obilie, zelenina atď.)	Vie sledom fráz a jednoduchých viet porozprávať o starostlivosti o zvieratá alebo o chove domáceho zvieratka. Vie sledom fráz a jednoduchých viet porozprávať o divých zvieratách a o tom, kde žijú.	Vie podrobne vysvetliť, ako sa treba starať o hospodárske zviera alebo o domáce zvieratko. Vie zreprodukovať príbeh o zvieratách.	Vie podrobne a zoširoka porozprávať triede o moderných postojoch voči svetu prírody.
		Vie pomenovať zvieratá typické pre jednotlivé rómske spoločenstvá v rôznych krajinách.	Vie sledom fráz a jednoduchých viet opísať významnú úlohu zvierat v rómskom živote v minulosti. Vie sledom fráz a jednoduchých viet porozprávať o presvedčeníach/poverách Rómov súvisiacich s vtákmi alebo inými zvieratami (napr. šťastie, prekliatie, poslovia dobrých/zlých správ atď.)	Vie vysvetliť ako konkrétna skupina Rómov žila a pracovala so zvieratami v minulosti. Vie zreprodukovať príbeh, ktorý počul od člena rodiny alebo spoločenstva.	Vie podrobne porozprávať o význame zvierat v rómskych dejinách. Vie podrobne opísať niektoré z rómskych remesiel alebo povolání, ktoré súvisia so zvieratami alebo prírodou (napr. cvičenie zvierat, krotenie koní, kováčstvo, bylinkárstvo atď.).

PRÍRODA A ZVIERATÁ

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie opísať alebo správne napísať názvy zvierat a priradiť ich k obrázkom.	Vie napísať jednoduché vety o divých a hospodárskych zvieratách alebo o domácom zvieratku, v ktorých používa známu slovnú zásobu.	Vie opísať udalosť, v ktorej významnú úlohu zohralo zviera (napr. pes zachránil dieťa pred utopením, divoké zviera prežije napriek všetkým prekážkam atď.). Vie napísať stručný obsah príbehu o zvieratách.	Vie napísať zrozumiteľný a podrobný opis druhov zvierat, ktoré sa bežne vyskytujú v jeho/jej krajine. Vie napísať zrozumiteľný a podrobný text o ohrození prírody znečisťovaním životného prostredia.
	Vie odpísať alebo napísať pomenovania zvierat, ktoré sa vyskytujú/vyskytovali v živote Rómov.	Vie napísať jednoduché vety o spojení jednotlivých rómskych skupín so zvieratami a pomenovať skupiny ich menami.	Vie napísať krátky opis života a práce rómskych skupín so zvieratami.	Vie napísať zrozumiteľný opis vzťahu medzi jednotlivými druhmi zvierat a rómskymi skupinami.

PRÍRODA A ZVIERATÁ

Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Rozoznám a rozumiem slovám, ktoré označujú rôzne zvieratá a rastliny.			
		Na tabuľke alebo v knihe viem prečítať slová, ktoré označujú rôzne zvieratá a rastliny.			
		Viem odpovedať na jednoduché otázky o zvieratách, ktoré chováme doma a o zvieratách na dedine. Viem odpovedať na niekoľko jednoduchých otázok o chove domáceho zvieratka. Viem odpovedať na niekoľko jednoduchých otázok o rôznych rastlinách, ktoré sa pestujú pre rozličné účely (napr. kvety, stromy, obilie atď.).			
		Viem povedať názvy zvierat, ktoré som videl/a. Viem povedať názvy zvierat, ktoré som videl/a v knižke. Viem povedať názvy zvierat, s ktorými Rómovia pracovali v minulosti.			
		Viem napísať názvy zvierat, ktoré poznám. Viem napísať názvy zvierat, ktoré sú v príbehoch.			
A2		Rozumiem, keď sa v príbehu alebo rozprávaní o práci so zvieratami hovorí o jednotlivých rastlinách alebo zvieratách. Rozumiem, keď niekto rozpráva o domácom zvieratku.			
		Viem si prečítať krátke príbehy o zvieratách z iných častí sveta. Viem si prečítať o zvieratách v rozprávke.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o zvieratách, ktoré som videl/a a ktoré mám alebo nemám rád/a. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o zvieratách, ktoré chová moja rodina. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o zvieratách, ktoré zvykli chovať jednotlivé rómske skupiny v minulosti.			
		Viem porozprávať o tom, ako sa treba starať o zviera. Viem porozprávať o divých zvieratách a o tom, kde žijú. Viem porozprávať o tom, ako Rómovia zvykli pracovať so zvieratami. Viem porozprávať o viere a poverách spojených so zvieratami.			
		Viem napísať niekoľko viet o chove domáceho zvieratka. Viem napísať niekoľko viet o zvieratách na hospodárskom dvore. Viem napísať niekoľko viet o zvieratách, ktoré boli súčasťou života a činností Rómov.			

Príroda a zvieratá

Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem hlavným bodom filmu alebo rozhlasového vysielania o zvieratách. Rozumiem hlavným bodom filmu alebo rozhlasového vysielania o práci so zvieratami.			
		Rozumiem hlavným bodom opisu práce so zvieratami. Rozumiem hlavným bodom opisu alebo príbehu o remeslách, pri ktorých zohrávali zvieratá významnú úlohu. Rozumiem opisu tradícií a presvedčení súvisiacich so zvieratami.			
		Viem diskutovať o tom, ako treba postupovať pri príprave projektu o zvieratách. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o starostlivosti o zvieratá. V rámci prípravy projektu viem klásť otázky o rómskych remeslách súvisiacich so zvieratami. Viem sa pýtať a odpovedať na otázky o presvedčení/poverách súvisiacich so zvieratami. Viem klásť otázky o spôsobe života Rómov, ktorý sa spájal s prácou so zvieratami.			
		Viem porozprávať o význame prírody. Viem porozprávať o význame zvierat v povolaniach a spôsobe života Rómov. Viem zreprodukovať príbeh, v ktorom sa spomínajú zvieratá. Viem zreprodukovať príbeh alebo opis, ktorý som počul/a doma alebo v spoločenstve.			
		Viem napísať o príhode, v ktorej sa objavili zvieratá. Viem napísať stručný obsah príbehu o zvieratách. Viem opísať vzťah medzi jednotlivými skupinami Rómov a povolaniami, pri ktorých sa využívali zvieratá.			
B2		Viem podrobne pochopiť rozprávanie, v ktorom zohráva príroda významnú úlohu. Rozumiem podrobnému príbehu alebo opisu vychádzajúcemu zo sveta prírody alebo blízkeho vzťahu človek a zvieratá. Podrobne rozumiem prednáške o rešpektovaní prírody a ochrane životného prostredia. Podrobne rozumiem rozprávaniu alebo prednáške o rómskych tradíciách súvisiacich so zvieratami alebo prírodou. Rozumiem podrobnému rozprávaniu o rómskych remeslách súvisiacich so zvieratami.			
		Viem prečítať príbeh, v ktorom zohráva významnú úlohu svet prírody. Rozumiem príbehu, ktorého dôležitým znakom sú povery a presvedčenia spojené s jednotlivými zvieratami.			
		Viem diskutovať o tom, do akého poradia, podľa dôležitosti, by mali byť zoradené informácie o prírode v projekte alebo prezentácii. Viem klásť otázky pri hľadaní a zoraďovaní informácií o vzťahu Rómov a zvierat. Viem diskutovať o význame rešpektovania prírody a životného prostredia a zdôvodniť svoje názory.			
		Viem podrobne a zoširoka porozprávať o moderných postojoch voči svetu prírody. Viem podrobne a dlhšie porozprávať o význame ochrany prírody v súčasnosti. Viem podrobne porozprávať o význame zvierat v rómskej kultúre a dejinách. Viem podrobne opísať rómske remeslá súvisiace s zvieratami a spôsob života ľudí, ktorí sa týmito remeslami zaoberali. Viem zreprodukovať príbeh alebo legendu so všetkými potrebnými podrobnosťami týkajúcimi sa prírody.			
		Viem napísať zrozumiteľný a podrobný opis prírody v mojej krajine. Viem napísať zrozumiteľný a podrobný opis problémov, ktoré prírode spôsobuje znečisťovanie životného prostredia. Viem napísať zrozumiteľný opis vzťahu medzi jednotlivými rómskymi skupinami a prírodou. Viem napísať zrozumiteľný a podrobný opis pover/presvedčení Rómov súvisiacich s prírodou.			

TEMATICKÝ OKRUH 11: ZÁĽUBY A UMELECKÁ ZÁUJMOVÁ ČINNOSŤ

Tento komplexný tematický okruh zahŕňa športové činnosti, koníčky, umeleckú činnosť, film a hudbu spolu s voľno časovými činnosťami uskutočňovanými doma.

Deskriptory špecifické pre Rómov sa zaoberajú širokou škálou činností, na ktorých sa deti zúčastňujú, ale ktoré zároveň môžu súvisieť s povolaním rodiny napr. akrobacia, hltanie ohňa a iné cirkusové povolania. Tiež zahŕňa hudbu a tanec, ktoré sú typickými prvkami osláv. Piesne a básne reprezentujú ústnu tradíciu Rómov a je potrebné zaoberať sa nimi z pohľadu príbehov, ktoré rozprávajú, emócií, ktoré vyjadrujú a udalostí, ktoré si nimi Rómovia pripomínajú.

Je potrebné porovnať oddychové a umelecké činnosti, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti. Napríklad, ústnu tradíciu reprezentovanú piesňami, príbehmi a hádankami je možné porovnať s používaním počítačov na hry, prezeranie internetu alebo elektronickú poštu.

Povolaniami sa môžeme zaoberať z pohľadu ich prínosu v oblasti umenia a dizajnu alebo v širšom kontexte.

Témy šport, umenie a záľuby sú vo všeobecnosti znamenitou príležitosťou na zaradenie zmienok o Rómoch, ktorí sa stali slávnymi alebo známymi v týchto oblastiach vďaka svojim vynikajúcim výsledkom (napr. slávni športovci, filmové hviezdy, hudobníci, umelci atď.).

Okrem iných by to mohli byť: Sidonie Adelsburg (dieťa z Osvienčimu – dokumentárny film, 1991), Carmen Amaya (tanečnica flamenca), Maria Bako (maďarská filmová herečka), János Bálasz (maďarský umelec a básnik), Věra Bílá (súčasná folková speváčka), Philomena Franz (súčasná folklórna speváčka a tanečnica), Žarko Jovanovič (srbský hudobník), Rosa a Katerina Taikon (švédska zlatníčka a detská spisovateľka), Johann Trollman (der Ruckelle, nemecký šampión v ľahkej váhe, 1933) atď.

Ďalej niektoré osobnosti, o ktorých sa všeobecne vie, že sú rómskeho pôvodu: Yul Brynner, Matka Tereza, Pablo Picasso, Ava Gardner, Clark Gable, Charlie Chaplin, Django Reinhardt, Manitas de Plata, Michael Caine, Bill Clinton etc.¹⁰

Pozri tiež: **Rómske remeslá a povolania** (strana 46)

¹⁰ Pozri Ian Hancock, *We are the Romani people (Sme Rómovia)*, Hatfield, Hertfordshire: University of Hertfordshire Press, 2002, s.127–138.

Vyučovacia aktivita 1

Ciel': Naučiť sa slovnú zásobu na vyjadrenie osobných záujmov a koníčkov a nakresliť obrázok/napísať krátky príbeh na túto tému.

Veková skupina: 4–14

Úroveň: A1

Metóda:

1. Naučte žiakov výrazy pre činnosti, ktoré majú radi/ktoré sa im páčia - šport, počítače, film, hry atď.
2. Žiaci povedia, čo sa im na týchto činnostiach páči a spoločne na tabuľu napíšete deskriptívnu slovnú zásobu k týmto témam.
3. Mladší žiaci nakreslia obrázok svojej najobľúbenejšej voľnočasovej činnosti a do obrázku vpíšu výrazy z tabule.
4. Starší žiaci napíšu jednoduché vety o svojej najobľúbenejšej činnosti, v ktorých použijú slová z tabule.

Vyučovacia aktivita 2

Ciel': Dozvedieť sa o známych ľuďoch rómskeho pôvodu, ktorí vynikli v rôznych oblastiach – hudba, javiskové umenie, šport atď'. (pozri príklady hore)

Veková skupina: 10–14

Úroveň: B1/B2

Príležitosť pripraviť rôzne projekty, prezentácie, slohové úlohy vychádzajúce z informácií, ktoré žiaci samostatne získajú, o živote a úspechoch jednotlivcov a skupín známych ľudí rómskeho pôvodu.

ZÁŤUBY A UMELECKÁ ZÁUJMOVÁ ČINNOSŤ

	A1	A2	B1	B2
P O Č Ú V A N I E P O R O Z U M E N I E Č Í T A N I E	Vie rozoznať a rozumie základným výrazom pre šport a iné vonkajšie aktivity, osobné záľuby a záujmy a umeleckú záujmovú činnosť ako divadlo, štúdium hudby a vystupovanie.	Rozumie hlavným bodom jednoduchého rozprávania a výkladu v triede, vrátane príbehov o záujmoch alebo voľnočasových činnostiach iných detí a v iných krajinách. Rozumie jednoduchým pokynom vysvetľujúcim princíp hry. Rozumie hlavným bodom jednoduchého porovnania voľnočasových a umeleckých činností vykonávaných v minulosti a v súčasnosti.	Rozumie hlavným bodom rozprávania o športe, hudbe, filmoch a iných činnostiach prebiehajúcich v/alebo mimo školy. Rozumie hlavným bodom zvukovej alebo vizuálnej prezentácie podujatia, ako napr. koncert, športové podujatie, oslava alebo predstavenie.	Podrobne rozumie rozprávaniu o športe, filme, divadle alebo iných koníčkoch a voľnočasových činnostiach. Podrobne rozumie príbehu, v ktorom sa objavuje šport, javiskové umenia alebo iné voľnočasové činnosti.
	Vie rozoznať a rozumie výrazom pre hudbu, piesne a tance, ktoré sú typické pre rómske oslavy. Vie rozoznať a rozumie výrazom označujúcim voľnočasové činnosti doma napr. kartové hry, hovorenie hádaniek atď.. Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim činnosti typické pre cirkus a iné verejné vystúpenia.	Rozumie hlavným bodom príbehu, básne alebo piesne o nejakej udalosti alebo skúsenosti, ak sa v nich používajú známe slová. Chápe pointu hádanky. Rozumie jednoduchým pokynom pre nejakú činnosť napr. ako urobiť premet alebo ľudskú pyramídu. Rozumie jednoduchým pokynom pre vystúpenie. Rozumie hlavným bodom opisu ako dávne rómske umenia ovplyvnili umenie a dizajn.	Rozumie hlavným bodom rozprávania o tradičných činnostiach rómskych detí. Rozumie príbehom o činnostiach rómskych detí a chápe význam jednotlivých aktivít. Rozumie hlavným bodom rozprávania o spôsobe, akým dávne a súčasné aktivity Rómov ovplyvnili umenie (kovotepectvo, hudbu atď.)	Bez problémov rozumie rozprávaniu staršieho člena rodiny o činnostiach rómskeho spoločenstva v minulosti. Podrobne rozumie rozprávaniu o osobných zážitkoch a skúsenostiach spojených so športom, umením atď. Podrobne rozumie príbehu, v ktorom sa objavuje šport, javiskové umenia alebo iné voľnočasové činnosti. Podrobne rozumie opisu vplyvu rómskych umení (hudba, tanec, umenie) na umenie vo všeobecnosti.
	Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim šport, koníčky a ďalšie činnosti, keď ich vidí na kartičke, plagáte alebo v jednoduchom texte.	Vie prečítať a rozumie krátkemu textu (príbehu, textu z internetu...), ktorý opisuje udalosť alebo voľnočasovú činnosť (napr. koncert, tímovú hru atď.).	Vie prečítať a rozumie textom o voľnom čase, športovaní alebo kultúrnych aktivitách, pod podmienkou, že sa vopred naučí potrebnú slovnú zásobu.	Vie prečítať a rozumie podrobnému opisu alebo zhrnutiu športovej alebo inej voľnočasovej činnosti. Vie prečítať a rozumie podrobné pokyny súvisiace s osobnými záľubami alebo záujmami.
	Vie rozoznať a rozumie slovám označujúcim piesne a tance, typické voľnočasové činnosti doma a činnosti súvisiace s vystupovaním na verejnosti, ak ich uvidí na kartičkách, plagátoch alebo v jednoduchých textoch. Vie rozoznať slová označujúce športy, ktoré sú pre jeho/jej život významné (napr. box, futbal, korčuľovanie atď.).	Vie prečítať a rozumie jednoduchým textom opisujúcim, čo robievali deti v minulosti. Vie prečítať a rozumie krátkemu textu o typických činnostiach rómskeho dieťaťa, ktorého rodina sa zaoberala umeleckým vystupovaním na verejnosti (napr. hudbou, tancom, cirkusovým umením atď.). Vie prečítať a rozumie krátkym jednoduchým textom (príbehu, textu z internetu atď.), ktoré opisujú športové podujatie (napr. futbalový zápas, súťaž v boxe atď.).	Vie prečítať a rozumie textom o činnostiach Rómov ako sú súťaže v boxe, umelecká činnosť (napr. spev, divadlo, hudba, cirkus atď.) pod podmienkou, že sa s neznámymi slovami vopred zoznámia.	Vie prečítať a rozumie podrobnému opisu činností typických pre rómsku kultúru. Vie prečítať podrobný životopisný text o slávnom športovcovi, umelcovi, filmovej hviezde, hudobníkovi atď. rómskeho pôvodu.

ZÁŤUBY A UMELECKÁ ZÁUJMOVÁ ČINNOSŤ

		A1	A2	B1	B2
H O V O R E N I E	Ú S T N A I N T E R A K C I A	Vie prostredníctvom gesta, kľúčových slov a jednoduchých fráz/viet naznačiť, ktoré koničky a činnosti sa mu/jej páčia a ktoré nie. Vie kľúčovými slovami jednoduchými frázami/vetami odpovedať na otázky o koničkoch, súťažiach a iných činnostiach, ktoré zažil/a alebo skúsil/a (napr. športové podujatie, film atď.)	Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o slede udalostí počas predstavenia alebo hry. Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o filme. Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o svojich mimoškolských záľubách.	Vie diskutovať o záujmoch, záľubách a skúsenostiach s voľnočasovými a umeleckými činnosťami. Vie sa spontánne zapojiť do diskusie o známych témach.	Vie podrobne a zo širokej diskutovať o význame záľub, športu a iných voľnočasových činností. Vie sa spontánne a plynulo zapojiť do diskusie o podstate jednotlivých činností a o tom, čo sa prostredníctvom účasti na nich dá naučiť.
		Vie prostredníctvom gesta, kľúčových slov a jednoduchých fráz/viet naznačiť, na akých súťažiach alebo voľnočasových aktivitách sa zúčastnil/a a akým záľubám sa venuje.	Vie sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o konkrétnej voľnočasovej činnosti u nich doma alebo v ich rodine. Vie sa pýtať a odpovedať na otázky o tradičných voľnočasových činnostiach rómskych detí v minulosti. Vie porozprávať o tom, čo rád/a robí po škole.	Vie diskutovať a odpovedať na otázky o voľnom čase, športovaní alebo umeleckých činnostiach.	Vie sa spontánne a plynulo zapojiť do diskusie o typicky rómskej činnosti, odpovedať na otázky ostatných a dokáže si obhájiť svoje názory.
	Ú S T N Y P R E J A V	Vie vymenovať činnosti, ktorým sa rád/a venuje mimo školy.	Vie sledom jednoduchých fráz a viet opísať záľubu alebo voľnočasovú činnosť.	Vie povedať jednoduchý súvislý opis príprav na predstavenie (školské predstavenie, koncert atď.). Vie jednoducho porozprávať o príprave na športovú súťaž a svojich zážitkoch z účasti. Vie krátko porozprávať o konkrétnej záľube alebo záujme.	Vie podrobne a zo širokej porozprávať o činnostiach, ktorým sa rád/a venuje, vysvetliť ich význam pre učenie sa o živote, o vzájomnej spolupráci atď.
		Vie vymenovať činnosti, na ktorých doma alebo v rámci spoločenstva zúčastňuje.	Vie sledom jednoduchých fráz a viet opísať svoju voľnočasovú činnosť.	Vie jednoducho porozprávať o svojich mimoškolských záujmoch (napr. učenie sa piesní, príbehov, ich predvádzanie atď.). Vie jednoducho porozprávať o význame rómskych umení a vystupovania.	Vie podrobne porozprávať o rómskych záujmových činnostiach (tradičných, historických alebo moderných) a vysvetliť ich význam. Vie podrobne porozprávať o vplyve rómskeho umenia (kovotepectvo, hudba, tanec atď.) na umenie ako také. Vie podrobne porozprávať o rómskej osobnosti, ktorá sa stala slávnou v nejakej oblasti (napr. hudbe, filme, umení, cirkuse atď.).

ZÁĽUBY A UMELECKÁ ZÁUJMOVÁ ČINNOSŤ

	A1	A2	B1	B2
P Í S A N I E	Vie odpísať alebo napísať slová označujúce rôzne záľuby a činnosti, ktoré sa odohrávajú v škole alebo mimo nej.	Vie napísať krátky text (list alebo e-mail), kde známou slovnou zásobou opíše svoje najobľúbenejšie voľnočasové činnosti alebo záľuby.	Vie napísať jednoduchý text o záľube alebo záujme a vyjadriť, čo sa mu/jej na nich páči alebo nepáči.	Vie napísať zrozumiteľný podrobný text o význame voľného času, športovania a/alebo kultúrnych aktivít. Vie napísať zrozumiteľný opis osobnej skúsenosti s nejakou záľubou alebo inou činnosťou.
	Vie opísať alebo napísať slová označujúce rôzne voľnočasové činnosti, ktorým sa venuje doma alebo činnosti súvisiace s vystupovaním na verejnosti.	Vie napísať krátky text (list alebo e-mail), kde známou slovnou zásobou opíše svoje najobľúbenejšie typicky rómske voľnočasové činnosti alebo záľuby.	Vie napísať jednoduchý súvislý opis voľnočasovej/športovej/umeleckej činnosti typickej pre rómsku kultúru. Vie napísať jednoduchý súvislý opis niektorého aspektu rómskeho umenia.	Vie napísať zrozumiteľný a podrobný opis typickej alebo tradičnej rómskej činnosti. Vie napísať podrobný zrozumiteľný text o rómskej osobnosti, ktorá sa stala slávnou v nejakej oblasti (napr. hudbe, filme, umení, cirkuse atď.). Vie napísať podrobný zrozumiteľný text o význame príspevku rómskeho umenia k európskemu umeniu.

Záľuby a umelecká záujmová činnosť					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
A1		Viem rozoznať slová označujúce šport, záľuby a umelecké činnosti ako divadlo, spev, hudba a verejné vystupovanie. Viem rozoznať výrazy pre rómsku hudbu, piesne a tance. Viem rozoznať slová súvisiace s umeleckým vystupovaním ako napr. úlohy účinkujúcich v cirkuse. Viem rozoznať výrazy označujúce voľnočasové činnosti, ktoré robíme doma.			
		Viem prečítať a rozoznám názvy športov a záľub v tabuľke alebo na plagáte. Viem rozoznať slová súvisiace s hudbou, divadlom, spevom, tancom, umením a vystupovaním na verejnosti, na plagáte alebo v tabuľke. Viem rozoznať slová označujúce športy záľuby a činnosti, ktorým sa venujem.			
		Viem povedať aké športy, záľuby a iné voľnočasové činnosti mám/nemám rád/a. Viem odpovedať na jednoduché otázky o tom, ktorým športom, záľubám alebo iným voľnočasovým činnostiam sa pravidelne venujem. Viem odpovedať na jednoduché otázky o tom, ktoré voľnočasové činnosti sú u nás doma obľúbené.			
		Viem vymenovať rôzne činnosti, ktorým sa venujem mimo školy spoločne s mojimi kamarátmi. Viem vymenovať rôzne voľnočasové činnosti, ktorým sa venujeme doma alebo v spoločenstve.			
		Viem napísať názvy rôznych športov a záľub. Viem napísať slová označujúce hudbu, spev, tanec a rôzne druhy vystupovania na verejnosti. Viem napísať názvy športov a záľub, ktorým sa venujem v škole.			
A2		Rozumiem hlavným bodom jednoduchého príbehu o športe, verejnom vystupovaní a voľnočasových činnostiach. Rozumiem jednoduchým pokynom vysvetľujúcim princíp hry. Rozumiem jednoduchým pokynom pre vystúpenie pred triedou. Rozumiem jednoduchým pokynom pre uskutočnenie nejakej fyzickej činnosti, napr. ako urobiť premet, pravidlá športovej hry atď..			
		Viem prečítať a rozumiem krátkemu jednoduchému opisu v novinách alebo v texte na internete, v ktorom sa píše o športovom podujatí, hre alebo vystúpení. Viem prečítať krátky jednoduchý text o hrách, ktoré sa deti hrávali v minulosti. Viem si prečítať jednoduchý príbeh o rómskom dieťati, ktorého rodina sa zaoberala umeleckým vystupovaním.			
		Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o tom, čo sa deje počas hry alebo vystúpenia. Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o filme, ktorý som videl/a. Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o tom, čo rád/a robím mimo školy. Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o tom, ktoré voľnočasové činnosti sú u nás doma obľúbené. Viem sa pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o tradičných voľnočasových činnostiach rómskych detí.			
		Viem opísať môj najobľúbenejší šport alebo záľubu. Viem opísať voľnočasové činnosti, ktoré som sa naučil/a doma.			
		Viem napísať pohľadnicu o športovom podujatí, vystúpení alebo filme, ktoré som videl/a. Viem napísať niekoľko viet o tom, čo rád/a robím po škole. Viem napísať niekoľko viet o mojej najobľúbenejšej domácej záľube.			

Záľuby a umelecká záujmová činnosť					
Úroveň	Zručnosť		* Dátum	** Dátum	*** Dátum
B1		Rozumiem hlavným bodom rozprávania o športe alebo umení (divadlo, hudba, piesne, verejné vystupovanie atď.) Rozumiem hlavným bodom filmu o športovcovi alebo umelcovi. Rozumiem hlavným bodom rozprávania o činnostiach rómskych detí v minulosti, keď sa učili za športovcov a umelcov.			
		Viem si prečítať správu o športovej alebo kultúrnej udalosti. Viem si prečítať krátky opis života slávneho rómskeho športovca alebo umelca.			
		Viem diskutovať o svojich záujmoch a záľubách a opísať čomu sa venujem. Viem odpovedať na otázky o mojich záujmoch a záľubách. Viem sa svojho partnera v rozhovore spýtať, ako sa cvičil v športe alebo umení (hudbe, speve, herectve atď.).			
		Viem porozprávať o prípravách na školské športové podujatia alebo umelecké vystúpenia. Viem jednoducho porozprávať o svojej záľube. Viem jednoducho porozprávať o tom, čomu sa venujem mimo školy. Viem jednoducho opísať vystúpenie, športové podujatie alebo film, ktorých som sa zúčastnil. Viem jednoducho porozprávať o význame rómskeho umenia pre európske umenie ako také (hudbu, tanec, výtvarné umenie atď.).			
		Viem napísať list o svojich záľubách. Viem napísať opis športového alebo kultúrneho podujatia, ktorého som sa zúčastnil.			
B2		Podrobne rozumiem rozprávaniu o konkrétnej športovej alebo kultúrnej činnosti. Rozumiem prednáške/rozprávaniu osoby známej svojimi športovými alebo umeleckými zručnosťami. Rozumiem príbehu o živote človeka, ktorý sa venoval športovému alebo kultúrnemu životu. Rozumiem rozprávaniu o záujmoch spojených so športovými alebo kultúrnymi činnosťami a o tom, ako na život tohto človeka vplývali.			
		Viem si prečítať opis športového podujatia v novinách alebo na internete. Viem si prečítať životopis človeka, ktorý sa venoval športu alebo kultúrnej činnosti. Viem si prečítať príbeh vychádzajúci zo športového alebo kultúrneho života.			
		Viem diskutovať o význame záľub, vysvetliť čo mám/nemám rád/a. Viem diskutovať o rôznych činnostiach (o športe, hudbe, divadle atď.) a ich prínose pre účastníkov. Viem odpovedať na otázky o typických rómskych činnostiach, akými sú cirkusové umenie, spev, tanec atď. Pri príprave projektu alebo prezentácie viem diskutovať na tému šport a kultúrne činnosti a usporiadať informácie do poradia podľa ich dôležitosti.			
		Viem podrobne porozprávať o činnostiach, ktoré rád/a robím a vysvetliť, ako sa pripravujem, ako cvičím atď. a čo mi to všetko prináša. Viem podrobne porozprávať o tom, ako sa rómske deti zdokonaľujú v speve, tanci, cirkusovom umení a športoch. Viem podrobne porozprávať o tom, akým spôsobom rómske umenie ovplyvnilo európske umenie ako také. Viem zoširoka porozprávať o rómskej osobnosti, ktorá sa stala známou vďaka športu alebo kultúrnej činnosti.			
		Viem napísať o kultúrnej alebo voľnočasovej činnosti, ktorú mám rád/a, vyjadriť svoje názory a vysvetliť, čo mi takéto činnosti prinášajú. Viem napísať podrobný opis osobných zážitkov a skúseností, ktoré som získal v športovom alebo kultúrnom kontexte. Viem napísať zrozumiteľný a podrobný opis typickej alebo tradičnej kultúrnej alebo športovej rómskej činnosti. Viem napísať o prínose Rómov v oblasti športu a umenia. Viem napísať o rómskej osobnosti alebo osobnosti rómskeho pôvodu, ktorá sa stala slávnou v športe, výtvarnom, divadelnom alebo hudobnom umení.			

PRÍLOHA 1

Odporúčanie Rec (2000)4 Výboru ministrov členským štátom o vzdelávaní rómskych detí v Európe

(schválené Výborom ministrov 3. februára 2000 na 696. schôdzi zástupcov ministrov)

Výbor ministrov, v súlade s článkom 15.b Štatútu Rady Európy,

Zastávajúc názor, že cieľom Rady Európy je vytvoriť užší zväzok medzi jej členmi a že tento cieľ môže byť sledovaný práve spoločnou činnosťou v oblasti výchovy;

Uznávajúc, že je potrebné neodkladne vytvoriť základy pre budúce výchovné stratégie pre Rómov v Európe, z dôvodu vysokej miery analfabetizmu alebo poloanalfabetizmu v tejto komunite, školského neprospechu, nízkeho počtu mladých s ukončeným základným vzdelaním a pretrvávajúcemu záškoláctvu;

Berúc na vedomie, že problémy, s ktorými sú konfrontovaní Rómovia v oblasti školstva sú vo veľkej miere dôsledkom dlhodobej školskej politiky, ktorá viedla buď k asimilácii alebo k segregácii rómskych detí v škole a spôsobovala ich „sociokultúrny hendikep“;

Vyjadrujúc názor, že znevýhodnené postavenie Rómov v európskych spoločnostiach bude vyriešené len, ak sa zaručí rovnosť šancí v oblasti vzdelávania pre rómske deti;

Vyjadrujúc názor, že vzdelávanie rómskych detí musí byť prioritou národných politík vo vzťahu k Rómom;

Majúc na pamäti, že politiky zamerané na riešenie rómskych problémov v oblasti vzdelávania musia byť globálne a založené na konštatovaní, že otázka vyučovania rómskych detí v školách je spojená s celým súborom súvisiacich faktorov a podmienok, najmä s ekonomickými, sociálnymi, kultúrnymi aspektmi a bojom proti rasizmu a diskriminácii;

Majúc na pamäti, že vzdelávacie politiky v prospech rómskych detí by mali byť sprevádzané aktívnou politikou vo vzťahu k vzdelávaniu dospelých a k odbornému vzdelávaniu;

Zastávajúc názor, že ak existuje text týkajúci sa vzdelávania rómskych detí na úrovni členských štátov Európskej únie (Rozhodnutie Rady ministrov školstva zhromaždených na pôde Rady z 22. mája 1989 ohľadne vyučovania rómskych a kočovníckych detí; 89/C 153/02), je urgentné disponovať textom, zahŕňajúcim všetky členské štáty Rady Európy;

Berúc do úvahy Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín a Európsku chartu regionálnych a menšinových jazykov;

Majúc na pamäti odporúčania 563 (1969) a 1203 (1993) Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, ktoré formulujú potreby v oblasti vzdelávania Rómov v Európe;

Majúc na pamäti rezolúcie 125 (1981), 16 (1995) a 249 (1993) a odporúčanie 11 (1995) Kongresu miestnych a regionálnych samospráv Európy o situácii Rómov v Európe;

Majúc na pamäti všeobecné politické odporúčanie č. 3 Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii „Boj proti rasizmu a intolerancii voči Rómom“;

Majúc na pamäti činnosť Rady pre kultúrnu spoluprácu (CDCC) s cieľom vyhovieť Rezolúcii 125 (1981) a hlavne publikáciu správy „Cigáni a kočovníci“ 1985, aktualizovanú v r. 1994 („Rómovia, Cigáni, kočovníci“, Vydavateľstvo Rady Európy - Editions du Conseil de l'Europe) ;

S uspokojením berúc na vedomie správu skupiny špecialistov o Rómoch o vzdelávaní rómskych detí: „Strategické prvky vzdelávacej politiky rómskych detí v Európe“ (MG-S-ROM (97)11),

Odporúča vládam členských štátov:

- rešpektovať pri realizácii ich vzdelávacej politiky princípy vyjadrené v prílohe tohto odporúčania;
- vhodným spôsobom upozorniť na toto odporúčanie kompetentné verejné inštitúcie svojich štátov.

Príloha k Odporúčaniu č. R(2000) 4

Hlavné zásady vzdelávacej politiky vo vzťahu k rómskym deťom v Európe

I. Štruktúry

1. Vzdelávacia politika v prospech rómskych detí by mala byť vybavená adekvátnymi prostriedkami, ktoré by potrebným spôsobom odrážali rôznorodosť rómskej populácie v Európe a zohľadňovali existenciu rómskych skupín vedúcich kočovný alebo polokočovný spôsob života. Z tohto hľadiska by sa malo počítať s diaľkovým spôsobom vzdelávania opierajúcim sa o nové komunikačné technológie.

2. S cieľom zamedziť rozptýleniu úsilia a podporiť synergiu by sa mal klásť dôraz na lepšiu koordináciu na medzinárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

3. Členské štáty by mali v tomto ohľade podnecovať ministerstvá školstva v otázkach vzdelávania rómskych detí.

4. Predškolská výchova by mala byť široko rozvinutá a mala by byť dostupná pre rómske deti, aby sa zaručil ich vstup do školského vyučovania.

5. Bolo by vhodné zvlášť dbať o lepšiu komunikáciu s rodičmi prípadne aj pomocou sprostredkovateľov pochádzajúcich z rómskej komunity, ktorým by bol umožnený prístup k špeciálnej odbornej príprave. Rodičom by mali byť poskytnuté osobitné informácie a rady týkajúce sa vzdelávacej povinnosti a mechanizmov podpory, ktoré môžu obce poskytnúť rodinám. Vylúčenie, nedostatok vedomostí a vzdelania (dokonca neznalosť písma) rodičov tiež bránia tomu, aby vzdelávací systém prinášal deťom úžitok.
6. Mali by byť vytvorené primerané podporné štruktúry, aby rómske deti mohli, predovšetkým prostredníctvom pozitívnej diskriminácie, získať rovnaké príležitosti v škole.
7. Členské štáty majú poskytnúť prostriedky potrebné na uskutočnenie politiky a hore uvedených opatrení na odstránenie nerovností medzi rómskymi školákmi a školákmi majoritnej populácie.

II. Školské programy a pedagogický materiál

8. Vzdelávacie opatrenia pre rómske deti by mali tvoriť súčasť širšej interkultúrnej politiky a mali by zohľadniť charakter rómskej kultúry a znevýhodnené postavenie mnohých Rómov v členských štátoch.
9. Súbor školských programov a didaktický materiál by mal byť poňatý tak, aby rešpektoval kultúrnu identitu rómskych detí. Bolo by teda potrebné zahrnúť do pedagogických materiálov históriu a kultúru Rómov, aby odrážali kultúrnu identitu rómskych detí. Účasť predstaviteľov rómskych komunít na vypracovaní materiálov o histórii, kultúre alebo jazyku Rómov by mala byť podporovaná.
10. Členské štáty by však mali dbať na to, aby tieto opatrenia nevyústili do školských programov vedúcich k oddeleným triedam.
11. Členské štáty by mali tiež podporovať vypracovanie pedagogických materiálov založených na príkladoch vydarených akcií na podporu pedagógov v ich každodennej práci s rómskymi deťmi.
12. V krajinách, kde sa hovorí rómskym jazykom, by bolo potrebné umožniť rómskym deťom vzdelávať sa v materinskom jazyku.

III. Nábor a príprava vyučujúcich

13. Bolo by vhodné zabezpečiť zaradenie špecifického vyučovania do vzdelávacích programov pre budúcich učiteľov, aby získali poznatky a odbornosť, ktorá by im umožnila lepšie chápať rómskych školákov. Avšak vzdelávanie rómskych školákov by malo zostať súčasťou globálneho vzdelávacieho systému.
14. Rómska komunita by sa mala zúčastňovať vypracovania týchto programov a mala by mať možnosť priamo odovzdávať informácie budúcim učiteľom.

15. Bolo by treba podporovať nábor a prípravu učiteľov pochádzajúcich z rómskej komunity.

IV. Informačný výskum a hodnotenie

16. Členské štáty by mali podporovať inovačný výskum / malé akčné projekty, ktorých cieľom je preskúmať miestne potreby a nájsť pre ne vhodné riešenia. S výsledkami takýchto projektov treba oboznámiť čo najširšiu verejnosť.

17. Výsledky vzdelávacích politík pre rómskych žiakov treba starostlivo monitorovať. Všetkých, ktorí sa zúčastňujú výchovy a vzdelávania rómskych detí (školy, učitelia, rodičia, mimovládne organizácie) vyzývame, aby sa zapojili do monitorovacieho procesu.

18. Hodnotenie výsledkov vzdelávacích politík pre rómske deti musí zohľadniť mnohé kritériá vrátane stavu osobného a sociálneho vývoja a nesmie sa obmedziť na odhad percenta absolvovanej alebo neabsolvovanej školskej dochádzky.

V. Konzultácia a koordinácia

19. Štát by mal podporovať účasť všetkých zainteresovaných strán (ministerstvo školstva, školské inštitúcie, rómske rodiny a organizácie) na vypracovaní, uskutočňovaní a hodnotení vzdelávacej politiky pre Rómov.

20. Bolo by tiež vhodné obrátiť sa na sprostredkovateľov pochádzajúcich z rómskej komunity na uľahčenie kontaktov medzi Rómami, majoritnou populáciou a školskými zariadeniami a na zamedzenie konfliktov na všetkých úrovniach vzdelávania.

21. Ministerstvá školstva by mali v rámci zvyšovania povedomia, spomenutom v bode I. odsek 3, uľahčiť koordináciu úsilia rôznych činiteľov a umožniť prenos informácií medzi jednotlivými úrovňami ustanovizní poverených vzdelávaním.

22. Členské štáty by mali viac podnecovať a podporovať výmenu skúseností a dobrých praktík.

PRÍLOHA 2

Varšavská deklarácia hláv štátov a vlád členských štátov Rady Európy

My, hlavy štátov a vlád členských štátov Rady Európy, ktorí sme sa zišli vo Varšave v dňoch 16. až 17. mája 2005 na našom treťom summite, sme svedkami nebývanej paneurópskej jednoty. Ďalší pokrok v budovaní Európy bez deliacich čiar sa musí naďalej zakladať na spoločných hodnotách zakotvených v Štatúte Rady Európy: demokracii, ľudských právach a vláde práva.

Rada Európy sa od summitov vo Viedni (1993) a v Štrasburgu (1997) rozrástla a spojila takmer celý kontinent. Víťame cennú podporu, ktorou k tomuto úspechu prispeli Parlamentné zhromaždenie a Kongres miestnych a regionálnych samospráv. Tešíme sa na deň, keď Bielorusko bude pripravené pripojiť sa k Rade Európy

Šesťdesiat rokov po skončení druhej svetovej vojny, 30 rokov po Helsinskom záverečnom akte, 25 rokov po založení Solidarity a 15 rokov po páde Berlínskeho múru vzdávame úctu tým, ktorí umožnili prekonať bolestné rozdelenie a rozšíriť náš priestor demokratickej bezpečnosti. Dnes sa Európa riadi politickou filozofiou začleňovania a vzájomného sa dopĺňania a spoločným angažovaním sa v multilaterálnej činnosti založenej na medzinárodnom práve.

Znepokojuje nás však, že v niektorých častiach nášho kontinentu sa stále vyskytujú konflikty, ktoré sú rizikom pre bezpečnosť, jednotu a demokratickú stabilitu a ohrozujú ich obyvateľstvo. Preto budeme pokračovať v spoločnom úsilí v záujme zmierlivého urovnania a politického riešenia v súlade s normami a zásadami medzinárodného práva.

Tento summit je príležitosťou potvrdiť našu oddanosť spoločným hodnotám a princípom, ktoré sú pevnou súčasťou európskeho kultúrneho, náboženského a humanistického dedičstva - dedičstva bohatého a zároveň rozmanitého. To posilní politický mandát Rady Európy a zvýši jej príspevok pre všeobecnú stabilitu a bezpečnosť, pretože Európa čelí novým výzvam a hrozbám, ktoré vyžadujú spoločné a účinné odpovede.

Môžeme sa teraz sústrediť na tieto výzvy a pokračovať v budovaní zjednotenej Európy založenej na našich spoločných hodnotách a záujmoch a posilňovaním spolupráce a solidarity medzi členskými štátmi. Ostaneme zároveň otvorení spolupráci so susediacimi regiónmi Európy a ostatným svetom.

1. Rada Európy sa sústreďí na svoje hlavné poslanie - ochranu a podporu ľudských práv, demokracie a právneho štátu. Celá jej činnosť musí smerovať k napĺňaniu tohto základného cieľa. Zaväzujeme sa rozvíjať tieto princípy a zabezpečiť ich účinné presadzovanie všetkými členskými štátmi. Pri rozširovaní týchto hodnôt posilníme úlohu Rady Európy ako efektívneho mechanizmu paneurópskej spolupráce v príslušných oblastiach. Zároveň sme rozhodnutí ďalej posilňovať a zefektívňovať činnosť, štruktúru a pracovné postupy Rady Európy, zvyšovať ich prehľadnosť a účinnosť a tak zaručiť, že zohráva patričnú rolu v meniacej sa Európe.

2. Je nevyhnutné zaručiť účinnosť Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Európskeho súdu pre ľudské práva, pretože v nenahraditeľnej miere formulujú, podporujú a uplatňujú normy ľudských práv. Preto sa plne zaväzujeme zabezpečiť v krátkom časovom horizonte komplexnú sadu opatrení, prijatých na 114. zasadaní Výboru ministrov, ktoré reagujú na rýchlo sa zvyšujúcu záťaž Európskeho súdu pre ľudské práva, vrátane urýchlenej ratifikácie Protokolu č. 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Ďalej zakladáme Výbor múdrych, ktorého úlohou bude vypracovať komplexnú stratégiu na zabezpečenie účinnosti systému v dlhšom časovom horizonte, berúc do úvahy počiatočné vplyvy Protokolu č. 14 a ostatných rozhodnutí prijatých v máji 2004.
3. Sme presvedčení, že základom predchádzania konfliktov, podpory stability a uľahčenia hospodárskeho a sociálneho pokroku sú efektívna demokracia a dobrá správa na všetkých úrovniach, a teda vytvorenie trvalo udržateľných spoločností, kde ľudia chcú žiť teraz i v budúcnosti. Toto možno dosiahnuť iba aktívnou zapojením občanov a občianskej spoločnosti. Preto je nutné, aby členské štáty udržiavali a rozvíjali účinné, transparentné a zodpovedné demokratické inštitúcie, ktoré reagujú na potreby a snahy všetkých. Je na čase zintenzívniť činnosť Rady Európy v tomto smere a to najmä prostredníctvom založenia Fóra pre budúcnosť demokracie.
4. Zaväzujeme sa posilňovať právny štát na celom kontinente, opierajúc sa o normotvorný potenciál Rady Európy a na jej príspevok k vývoju medzinárodného práva. Zdôrazňujeme v tejto súvislosti úlohu nezávislého a efektívneho súdnictva v členských krajinách. Budeme naďalej rozvíjať právnu spoluprácu na pôde Rady Európy s cieľom lepšie chrániť svojich občanov a realizovať v kontinentálnom meradle ciele zakotvené v jej Štatúte.
5. Sme rozhodnutí zabezpečiť plný súlad s našimi členskými záväzkami v rámci Rady Európy. Politický dialóg medzi členskými štátmi, ktoré sú odhodlané podporovať demokratickú diskusiu a právny štát, hodnotenie, odovzdávanie dobrých skúseností, pomoc a monitorovanie - ktorým potvrdzujeme našu pevnú podporu - bude slúžiť tomuto cieľu. Budeme pracovať pre čo najširšie prijatie dohovorov Rady Európy a podporovať ich uplatňovanie s cieľom posilňovať spoločné normy na poli ľudských práv, demokracie a vlády práva.
6. Budeme podporovať európsku identitu a jednotu založenú na spoločných hodnotách, úcte k nášmu spoločnému dedičstvu a na rôznorodosti našich kultúr. Sme rozhodnutí zabezpečiť, aby táto rôznorodosť slúžila ako zdroj vzájomného obohacovania, okrem iného aj podporou politického, medzikultúrneho a medzináboženského dialógu. Budeme pokračovať v našej práci týkajúcej sa národnostných menšín a tak prispievať k rozvoju demokratickej stability. V záujme rozvoja porozumenia a dôvery budeme podporovať medziludské kontakty a výmenu dobrých skúseností týkajúce sa slobodného pohybu osôb na kontinente s cieľom budovania Európy bez deliacich čiar.
7. Sme rozhodnutí vybudovať súdržné spoločnosti zabezpečením rovnocenného prístupu k sociálnym právam, bojom proti vylučovaniu a ochranou zraniteľných sociálnych skupín. Uznávame dôležitosť Európskej sociálnej charty v tejto oblasti a podporujeme súčasné snahy o zdôraznenie jej vplyvu na vývoj sociálnych politík. Sme rozhodnutí posilniť súdržnosť našich spoločností vo sfére vzdelávania, zdravotníctva, a kultúry.
8. Sme rozhodnutí zaistiť bezpečnosť pre našich občanov pri plnom dodržiavaní ľudských

práv a základných slobôd a iných medzinárodných záväzkov. Rada Európy bude naďalej hrať dôležitú úlohu pri prevencii a potláčaní terorizmu, ktorý predstavuje závažné ohrozenie demokratických spoločností a je neospravedlňiteľný za každých okolností a v každej kultúre. Bude tiež rozvíjať činnosť proti korupcii, organizovanému zločinu, vrátane prania špinavých peňazí a finančnej kriminality, obchodovaniu s ľuďmi, domácejmu násiliu a počítačovej kriminalite a zaoberať sa problematikou, ktorá vyplýva z pokroku na poli vedy a techniky. Budeme podporovať opatrenia v súlade s našimi hodnotami na potláčanie takýchto rizík.

9. Dôrazne odsudzujeme všetky formy intolerancie a diskriminácie a , zvlášť na základe pohlavia, rasy, a náboženstva, vrátane antisemitizmu a islamofóbie. Potvrdzujeme naše odhodlanie ďalej rozvíjať v rámci Rady Európy pravidlá a účinné prostriedky na ich prevenciu a odstraňovanie. Budeme tiež uplatňovať politiky rovnakých príležitostí v našich členských štátoch a vystupňujeme naše úsilie dosiahnuť rovnosť medzi mužmi a ženami vo všetkých sférach našich spoločností. Sme rozhodnutí odstrániť násilie voči ženám a deťom, vrátane domáceho násilia.

10. Sme rozhodnutí zabezpečiť vzájomné dopĺňanie sa Rady Európy a ostatných organizácií, zapojených do procesu budovania demokratickej a bezpečnej Európy:

- Naším cieľom je vytvoriť nový rámec pre rozšírenú spoluprácu a vzájomnú súčinnosť medzi Radou Európy a Európskou úniou v oblasti spoločných záujmov, najmä v oblasti ľudských práv, demokracie a právneho štátu.

Poverujeme nášho kolegu Jeana-Clauda Junckera, aby osobne vypracoval správu o vzťahoch medzi Radou Európy a Európskou úniou na základe rozhodnutí prijatých na summite a s ohľadom na dôležitosť ľudskej dimenzie v európskej architektúre.

- Taktiež sme rozhodnutí zabezpečiť v praxi zlepšenie spolupráce medzi Radou Európy a Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a vítame vyhliadky na zvýšenú súčinnosť, ktorú otvára podpis spoločnej deklarácie na tomto summite
- Naším záväzkom je podporovať a pokračovať v spolupráci medzi Radou Európy a Organizáciou spojených národov a dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele v Európe

* * *

Za účelom zabezpečenia tohto nového smerovania Rady Európy schvaľujeme priložený Akčný plán.

Zaväzujeme naše štáty k podpore úloh a cieľov, vyjadrených v rozhodnutiach tohto summitu tak na pôde Rady Európy, ako aj na iných medzinárodných fórach a v iných organizáciách, ktorými sme členmi.

Pri príležitosti ukončenia summitu v Poľsku, vzdávame hold pamiatke pápeža Jána Pavla II.

Vyzývame všetkých Európanov, aby zdieľali hodnoty, ktoré sú ústrednými pre poslanie Rady Európy - ľudské práva, demokraciu a vládu práva - a aby sa pripojili k našej snahe zmeniť Európu na tvorivé spoločenstvo otvorené poznávaniu a rozmanitým kultúram, na spoločenstvo občianske a súdržné.

PRÍLOHA 3

Zástupcovia ministrov

Dokumenty Výboru ministrov

CM(2005)80 konečný, 17. máj 2005

Plán činnosti

My, hlavy štátov a vlád členských štátov Rady Európy, ktorí sme sa stretli 16. - 17. mája 2005 vo Varšave, navrhujeme tento plán činnosti, ktorý stanovuje základné úlohy Rady Európy na nasledujúce roky.

I - PODPORA SPOLOČNÝCH ZÁKLADNÝCH HODNÔT: ĽUDSKÝCH PRÁV, PRÁVNEHO ŠTÁTU A DEMOKRACIE

1. Zabezpečenie trvalej účinnosti Európskeho dohovoru o ľudských právach

Všetkými vhodnými prostriedkami zabezpečíme dlhodobú účinnosť Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Za týmto účelom poskytneme Európskemu súdu pre ľudské práva potrebnú podporu a uskutočníme všetky reformné opatrenia prijaté na 114. zasadnutí Výboru ministrov v máji 2004, v súlade so všetkými predpokladanými modalitami. Toto zahŕňa očakávanú ratifikáciu Protokolu 14 Dohovoru, ktorá je nevyhnutná pre budúcu účinnosť Európskeho dohovoru o ľudských právach.

Na národnej úrovni zabezpečíme:

- vhodné a účinné mechanizmy vo všetkých členských štátoch na overovanie zlučiteľnosti legislatívy a administratívnej praxe s Dohovorom;
- existenciu účinných domácich prostriedkov nápravy každému, kto podá opodstatnenú sťažnosť pre porušenie Dohovoru;
- plné začlenenie primeraného vzdelávania o normách Dohovoru do vysokoškolského vzdelávania a odbornej prípravy; preto sme sa rozhodli spustiť program výučby ľudských práv pre právnické profesie a vyzývame členské štáty, aby prispeli k jeho realizácii.

Výbor ministrov bude pravidelne a transparentne hodnotiť realizáciu týchto opatrení.

Zostavili sme skupinu skúsených odborníkov, aby posúdili otázku dlhodobej účinnosti kontrolného mechanizmu EDĽP, vrátane počiatočných vplyvov

Protokolu 14 a ostatných rozhodnutí prijatých v máji 2004. Vyzývame ich, aby čo najskôr predložili návrhy, ktoré prekračujú rámec týchto opatrení so zachovaním základnej filozofie, zdôrazňujúcej EDĽP.

Zdôrazňujeme, že všetky členské štáty musia urýchliť a plne vykonávať rozhodnutia súdu. Poverujeme výbor ministrov vypracovaním a realizáciou všetkých potrebných opatrení na dosiahnutie tohto cieľa, najmä s ohľadom na rozhodnutia odhaľujúce štrukturálne problémy, vrátane tých, ktoré sa opakujú.

2. Ochrana a podpora ľudských práv prostredníctvom ďalších inštitúcií a mechanizmov Rady Európy

Ako hlavné fórum pre ochranu a podporu ľudských práv v Európe, bude Rada Európy, prostredníctvom svojich rôznych mechanizmov a inštitúcií, zohrávať dynamickú úlohu pri ochrane práv jednotlivcov a podpore mimovládnych organizácií pri ich aktívnom zapájaní sa do ochrany ľudských práv, ktoré je neoceniteľné.

Zaväzujeme sa posilňovať inštitúciu Komiséra Rady Európy pre ľudské práva, ktorá dokázala svoju efektívnosť, tým, že Komisarovi poskytneme potrebné prostriedky na vykonávanie jeho/jej funkcie, najmä v súvislosti s nadobudnutím účinnosti Protokolu č. 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach.

Nadálej budeme podporovať Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského zaobchádzania (CPT) a osobitnú úlohu, ktorú zohráva, prostredníctvom svojich návštev na miesta, kde sú zadržiavané osoby a zlepšovaním ich podmienok. Žiadame aj o pravidelnú aktualizáciu Európskeho väzenského poriadku, ako základu pre tvorbu noriem vo väzniciach. Rada Európy pomôže členským štátom zabezpečiť ich realizáciu.

Zintenzívňujeme boj proti rasizmu, diskriminácii a všetkým formám intolerancie, ako aj snahám o rehabilitáciu nacizmu. Poskytneme preto Európskej komisii proti rasizmu a intolerancii (ECRI) prostriedky na vykonávanie svojej práce, v úzkej spolupráci s národnými orgánmi a inštitúciami, ako aj občianskou spoločnosťou v členských štátoch. Víťame úlohu ECRI pri určovaní dobrých praktík, ako aj jej všeobecné politické odporúčania a sme rozhodnutí ďalej ich šíriť. Zabezpečíme koordináciu jej aktivít s činnosťou ekvivalentných inštitúcií Európskej únie a OBSE a inými príslušnými medzinárodnými orgánmi.

Pripomíname rozhodnutie prijaté na summite v Štrasburgu "zintenzívniť spoluprácu v oblasti ochrany všetkých osôb patriacich k národnostným menšinám".

Pestré dejiny Európy ukázali, že ochrana národnostných menšín je nevyhnutná pre zachovanie mieru a rozvoj demokratickej stability. Spoločnosť, ktorá sa považuje za pluralitnú, musí umožniť zachovať a rozvíjať identitu svojich menšín, ktoré sú zdrojom obohatenia našich spoločností. Preto vyzývame Radu Európy, aby pokračovala vo svojich aktivitách na ochranu národnostných menšín, najmä prostredníctvom Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín a chránila regionálne jazyky prostredníctvom Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

3. Posilnenie demokracie, dobrej správy a vlády práva v členských štátoch

V záujme našich občanov sa budeme usilovať o náš spoločný cieľ podpory čo najkvalitnejšej demokracie a dobrej správy na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a budeme pokračovať v neustálom boji proti všetkým formám totalitarizmu.

Rozhodli sme sa v rámci celých existujúcich štruktúr organizácie:

- založiť Fórum Rady Európy pre budúcnosť demokracie na posilnenie demokracie, politických slobôd a občianskej participácie, medzi iným s ohľadom na závery konferencie, ktorá sa konala v Barcelone 17. - 19. novembra 2004. Toto fórum bude otvorené všetkým členským štátom a občianskej spoločnosti reprezentovanej politikmi, verejnými činiteľmi, odborníkmi a ľuďmi z akademickej obce. Umožní výmenu myšlienok, informácií a príkladov najlepšej praxe, ako aj diskusie o možnej budúcej činnosti. Fórum bude postupovať v úzkej spolupráci s Benátskou komisiou a ďalšími príslušnými orgánmi Rady Európy, s cieľom posilniť prácu organizácie v oblasti demokracie prostredníctvom svojich myšlienok a návrhov;
- v spolupráci s Parlamentným zhromaždením a Kongresom miestnych a regionálnych samospráv realizovať medzivládnu spoluprácu v oblasti demokracie a dobrej správy na všetkých úrovniach;
- ďalej podľa potreby rozvíjať cezhraničnú spoluprácu a normy demokracie a dobrej správy, vrátane riadneho fungovania našich verejných služieb;
- urobiť potrebné kroky, vrátane založenia odborného strediska pre reformu miestnej správy v rámci Sekretariátu Rady Európy, na realizovanie Agendy pre dobrú miestnu a regionálnu správu, prijatú na 14. zasadaní konferencie európskych ministrov zodpovedných za miestnu a regionálnu správu (Budapešť, 24. - 25. februára 2005), podporovaním noriem a dobrej praxe a pomocou členským štátom pri budovaní kapacít na miestnej a regionálnej úrovni, v úzkej spolupráci s Kongresom;
- posilniť účasť MVO na aktivitách Rady Európy, ako dôležitého príspevku občianskej spoločnosti k transparentnosti a zodpovednosti demokratickej vlády.

Znovu opakujeme náš záväzok zaručiť a podporovať slobodu prejavu a informácií a slobodu médií ako základného prvku našich demokracií. Preto prikladáme osobitú dôležitosť práci, ktorú Rada Európy v tejto oblasti vykonáva a plne podporujeme deklaráciu a akčný plán prijatý na 7. európskej ministerskej konferencii o masmediálnej politike (Kyjev, 10. 11. marca 2005). Podporujeme spoluprácu medzi Radou Európy a OBSE v tejto oblasti.

Rovnaká participácia žien a mužov je rozhodujúci prvok demokracie. Preto potvrdzujeme náš záväzok dosiahnuť skutočnú rovnosť medzi ženami a mužmi.

Posilníme integrovaný rodový prístup v národných politikách, vypracujeme smernice a metódy pre ďalší pokrok v rovnosti medzi ženami a mužmi, podporíme zavádzanie národných mechanizmov v oblasti rovnosti a zintenzívime realizáciu Pekinskej akčnej platformy činnosti OSN.

Vyzývame členské štáty, aby využívali rady a pomoc Európskej komisie pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátskej komisie), pre ďalší rozvoj európskych noriem, najmä v oblasti fungovania demokratických inštitúcií a volebného práva. Na zabezpečenia realizácie európskych noriem na národnej úrovni je potrebné zintenzívniť spoluprácu komisie s ústavnými súdmi a súdmi s ekvivalentnou pôsobnosťou, ktoré v tomto ohľade hrajú kľúčovú úlohu.

Plne využijeme normotvorný potenciál Rady Európy a podporíme realizáciu a ďalší rozvoj právnych nástrojov a mechanizmov právnej spolupráce tejto organizácie, s ohľadom na závery 26. konferencie európskych ministrov spravodlivosti (Helsinki, 7. - 8. apríla 2005).

Rozhodli sme sa zlepšiť hodnotiace a pomocné funkcie Európskej komisie pre efektivitu súdnictva (CEPEJ) a riadne využiť stanoviská Poradného výboru európskych sudcov (CCJE), s cieľom pomôcť členským štátom pri spravodlivom a rýchlom výkone súdnej moci a rozvoji alternatívnych spôsobov urovnania sporov.

Národné právo vo všetkých svojich aspektoch, vrátane podpory získania občianstva, ako aj rodinné právo sú ťažiskami pozornosti Rady Európy. Rada, ako vhodná medzinárodná organizácia, bude pokračovať v rozvoji svojich aktivít v týchto oblastiach práva.

4. Zabezpečiť dodržiavanie záväzkov členských štátov a podporovať politický dialóg

Rada Európy je celoeurópske fórum, ktoré združuje členské štáty, ktoré sa zaviazali podporovať demokratickú diskusiu a vládu práva.

Budeme pokračovať v našich spoločných snahách o zabezpečenie prísneho dodržiavania záväzkov týkajúcich sa spoločných noriem, ku ktorým sa členské štáty prihlásili. Normotvorba v oblasti súdnictva a iných príslušných oblastí práva, ako aj nediskriminačný monitorovací proces sa budú aj naďalej používať, aby pomohli členským štátom riešiť problémy a zlepšiť ich právny systém. Monitorovanie musí, podľa potreby sprevádzať pomoc a technická podpora Rady Európy. V tomto kontexte vyzývame na pokračovanie spolupráce v školení sudcov a úradníkov, ktorým bolo zverené vymáhanie práva.

Rada Európy bude pokračovať v posilňovaní plodného dialógu vo Výbore ministrov a Parlamentnom zhromaždení. Kongres miestnych a regionálnych samospráv musí pokračovať v podpore miestnej demokracie a decentralizácie, berúc do úvahy vnútornú organizáciu jednotlivých krajín, aby tak mal dosah na všetky úrovne európskej spoločnosti. Politický dialóg by mal využívať potenciál organizácie podporovať vzájomné porozumenie medzi členskými štátmi, a tak posilňovať jednotu v Európe a prispievať k záväzku budovať Európu bez deliacich čiar.

Za týmto účelom, bude Rada Európy v spolupráci s Európskou úniou pokračovať v podporovaní výmeny dobrých skúseností, týkajúcich sa voľného pohybu osôb, s ohľadom na ďalšie zlepšenie kontaktov a výmen medzi Európanmi na celom kontinente.

5. Rozšíriť úlohu Rozvojovej banky Rady Európy

Žiadame Rozvojovú banku Rady Európy (CEB), aby okrem svojej tradičnej úlohy pomáhať ľuďom v núdzi a prispievať k sociálnej súdržnosti, prostredníctvom svojich vlastných aktivít pomáhala aj realizovať politiky, ktoré sa sústredia na upevnenie demokracie, podporu vlády práva a dodržiavanie ľudských práv, najmä v oblasti odbornej prípravy súdnych úradníkov, štátnych úradníkov a iných, ktorí sa podieľajú na verejnom živote, ako aj v organizácii, fungovaní a infraštruktúre verejnej správy a súdnictva.

II - POSILNENIE BEZPEČNOSTI OBČANOV EURÓPY

1. Boj proti terorizmu

Dôrazne odsudzujeme terorizmus, ktorý predstavuje ohrozenie a obrovskú výzvu našim spoločnostiam. Vyžaduje si odhodlanú a spoločnú reakciu celej Európy, ako integrálnu súčasť celosvetových protiteroristických snáh, pod vedením OSN. Víťame nový Dohovor Rady Európy na zabránenie terorizmu, ktorý bol otvorený na podpis na summite a dávame do pozornosti ďalšie nástroje a dokumenty, ktoré doteraz Rada Európy na boj proti terorizmu vypracovala. Vyzývame všetky členské štáty, aby v boji proti tejto pohrome rešpektovali ľudské práva a ochraňovali obeť, v súlade so smernicami vypracovanými Radou Európy postupne v rokoch 2002 a 2005.

Schválime ďalšie cielené opatrenia na boj proti terorizmu a zabezpečíme úzku spoluprácu a koordináciu spoločných protiteroristických snáh s inými medzinárodnými organizáciami, najmä s OSN.

2. Boj proti korupcii a organizovanej kriminalite

Skupina štátov proti korupcii (GRECO) dokázala svoju efektívnosť. Preto vyzývame štáty, ktoré ešte nie sú jej členmi, aby sa nimi stali v čo najkratšom možnom čase a ratifikovali trestnoprávne a občianskoprávne dohovory týkajúce sa korupcie. Keďže korupcia je celosvetový jav, Rada Európy zintenzívni svoju spoluprácu v boji proti nej na svetovej úrovni s OBSE a OSN. Nárast počtu členov GRECO a jeho ďalšie rozširovanie na nečlenské štáty Rady Európy by pomohli dosiahnuť tento cieľ.

Oceňujeme aj prácu, ktorú urobila organizácia MONEYVAL pri monitorovaní realizácie opatrení proti praniu špinavých peňazí, vrátane financovania terorizmu. MONEYVAL by mala pokračovať v posilňovaní svojich väzieb s Finančnou akčnou jednotkou pre pranie špinavých peňazí (FATF) pod záštitou OECD

Vítame revíziu Dohovoru o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zhabaní a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti z roku 1990 a jej otvorenie na podpis na summite. Vyzývame na jeho podpis a ratifikáciu.

Rada Európy bude naďalej realizovať programy technickej pomoci pre členské štáty, ktoré prejavia záujem. Bude podporovať aj posilnenú medzinárodnú spoluprácu v boji proti medzinárodnej organizovanej kriminalite a obchodu s drogami.

3. Boj proti obchodovaniu s ľuďmi

Ostro odsudzujeme obchodovanie s ľuďmi, ktoré podkopáva uplatňovanie ľudských práv a je urážkou dôstojnosti a integrity ľudskej bytosti. Víťame, že na summite bol otvorený na podpis Dohovor Rady Európy o činnosti proti obchodovaniu s ľuďmi a vyzývame na jeho čo najširšiu ratifikáciu, aby skoro vstúpil do platnosti. Je to významný krok v boji proti obchodovaniu. Posilní prevenciu, účinné stíhanie

páchateľov a ochranu ľudských práv obetí. Nezávislý monitorovací mechanizmus, zakotvený v dohovore, zabezpečí jeho účinnú realizáciu zmluvnými stranami. Zabezpečíme úzku spoluprácu v tejto oblasti medzi Radou Európy, OSN, Európskou úniou a OBSE.

4. Boj proti násiliu páchanému na ženách

Rada Európy prijme opatrenia na boj proti násiliu páchanému na ženách, vrátane domáceho násilia. Zostaví pracovnú skupinu na zhodnotenie pokroku na národnej úrovni a vytvorí nástroje na kvantifikáciu vývoja na celoeurópskej úrovni s cieľom vypracovať návrhy aktivít. V úzkej spolupráci s ostatnými európskymi a národnými aktérmi, vrátane MVO, bude pripravená a prebehne celoeurópska kampaň na boj proti násiliu páchanému na ženách, vrátane domáceho násilia.

5. Boj proti počítačovej kriminalite a posilňovanie ľudských práv v informačnej spoločnosti

Potvrdzujeme dôležitosť dodržiavania ľudských práv v informačnej spoločnosti, najmä slobody prejavu a informácií a práva na ochranu súkromia.

Rada Európy bude aj naďalej rozvíjať zásady a smernice zabezpečujúce dodržiavanie ľudských práv a vlády práva v informačnej spoločnosti. Bude čeliť výzvam vyplývajúcim z používania informačných a komunikačných technológií (ICT), s cieľom chrániť ľudské práva pred porušovaním prameniacim zo zneužívania informačných a komunikačných technológií.

Vyvineme aj úsilie, aby členské štáty využívali možnosti, ktoré ponúka informačná spoločnosť. V tejto súvislosti Rada Európy preskúma, ako môžu informačné a komunikačné technológie napomôcť demokratické reformy a prax. Rada Európy bude pokračovať aj vo svojej práci zameranej na deti v informačnej spoločnosti, najmä pokiaľ ide o rozvoj ich mediálnej gramotnosti a ich ochrany pred škodlivým obsahom.

Odsudzujeme všetky formy zneužívania informačných a komunikačných technológií na kriminálne účely. Vyzývame preto všetky členské štáty, aby podpísali a ratifikovali Dohovor o počítačovej kriminalite a zväžili podpis jeho Dodatkového protokolu týkajúceho sa kriminalizácie činov rasistickej a xenofóbnej povahy páchaných prostredníctvom počítačových systémov, ktorý je prvým záväzným medzinárodným nástrojom týkajúcim sa tejto problematiky.

6. Podpora etiky v biomedicíne

Rada Európy bude pokračovať vo svojej normotvornej práci v oblasti bioetiky. Vyzývame na podpis Protokolu týkajúceho sa transplantácií, na prijatie ustanovení v súlade s odporúčaniami o xenotransplantáciách a ďalšej práce na poli vykonávania

genetických testov mimo oblasti medicíny, ktorá spôsobuje diskrimináciu v prístupe k zamestnaniu a poisteniu.

7. Podpora udržateľného rozvoja

Sme odhodlaní zlepšovať kvalitu života obyvateľov. Rada Európy bude preto, na základe existujúcich nástrojov, ďalej rozvíjať a podporovať jednotnú politiku i oblasti životného prostredia, krajiny, územného plánovania a ochrany a manažmentu prírodných katastrof z pohľadu udržateľného rozvoja.

III - BUDOVANIE HUMÁNNEJŠEJ A VIAC INKLUZÍVNEJ EURÓPY

Sme presvedčení, že sociálna súdržnosť, ako aj vzdelávanie a kultúra, sú nevyhnutné faktory umožňujúce účinnú realizáciu základných hodnôt Rady Európy v našich spoločnostiach a dlhodobú bezpečnosť Európanov. Rada Európy bude preto podporovať model demokratickej kultúry, ktorá podopiera právo a inštitúcie a aktívne zapája občiansku spoločnosť a občanov.

1. Zabezpečenie sociálnej súdržnosti

Rada Európy zintenzívni svoju prácu v oblasti sociálnej politiky, na základe Európskej sociálnej charty a ďalších príslušných nástrojov. Hlavnou úlohou je spoločne určiť opatrenia a riešenia účinné v boji proti chudobe a vylúčeniu, zabezpečujúce rovnaký prístup k sociálnym právam a chrániace zraniteľné skupiny. Rada Európy fungujúca ako fórum pre celoeurópsku spoluprácu v sociálnej oblasti vypracuje odporúčania a podporí výmenu najlepších skúseností v tejto oblasti, ako aj posilní pomoc členským štátom.

Poverujeme Výbor ministrov vymenovať pracovnú skupinu na vysokej úrovni, aby prehodnotila stratégiu Rady Európy na podporu sociálnej súdržnosti v 21. storočí, vo svetle úspechov, ktoré organizácia na tomto poli dosiahla. Politiky podporujúce sociálnu súdržnosť musia vziať do úvahy výzvy, ktoré predstavuje starnutie obyvateľstva a iné sociálne a ekonomické zmeny.

Súhlasíme, že ochrana zdravia, ako sociálneho ľudského práva je hlavnou podmienkou sociálnej súdržnosti a ekonomickej stability. Podporujeme realizáciu strategického jednotného prístupu k zdraviu a s ním spojenými aktivitami. Zintenzívnená bude najmä práca v oblasti rovnosti prístupu k starostlivosti primeranej kvality a službám, ktoré spĺňajú potreby obyvateľov našich členských štátov. Určovanie noriem pre starostlivosť zameranú na pacienta bude kľúčovým prvkom tejto aktivity.

Potvrdzujeme náš záväzok bojovať proti všetkým formám vylúčenia a neistoty rómskych komunít v Európe a podporovať ich plnú a účinnú rovnoprávnosť.

Očakávame, že Európske fórum Rómov a kočovníkov za aktívnej podpory Rady Európy im umožní vyjadriť sa. Urobia sa kroky na nadviazanie spolupráce v tejto oblasti medzi Radou Európy, Európskou úniou a OBSE.

Upevníme prácu Rady Európy týkajúcu sa problémov ľudí so zdravotným postihnutím a podporíme prijatie a realizáciu desaťročného plánu činnosti vypracovaného za účelom dosiahnutia rozhodujúceho pokroku v zabezpečovaní rovnakých práv pre ľudí so zdravotným postihnutím.

2. Budovanie Európy pre deti

Sme odhodlaní účinne podporovať práva dieťaťa a plne dodržiavať záväzky Dohovoru OSN o právach dieťaťa. Práva dieťaťa budú realizované prostredníctvom aktivít Rady Európy a táto organizáciu musí zabezpečiť účinnú koordináciu aktivít týkajúcich sa detí.

Prijmeme osobitné opatrenia na odstránenie všetkých foriem násilia páchaného na deťoch. Preto sme sa rozhodli spustiť trojročný program aktivít týkajúcich sa sociálneho, právneho, zdravotného a výchovného rozmeru rôznych foriem násilia páchaného na deťoch. Vypracujeme aj opatrenia na zastavenie sexuálneho zneužívania detí, v prípade potreby aj právne nástroje a do procesu zapojíme aj občiansku spoločnosť. Nevyhnutná na tomto poli je koordinácia s OSN, najmä v spojení s krokmi, ktoré majú nasledovať po prijatí Dohovoru o právach dieťaťa, o predaji detí, o detskej prostitúcii a detskej pornografii.

3. Vzdelávanie: podpora demokratického občianstva v Európe

Úloha budovať spoločnosť založenú na vedomostiach a podporovať demokratickú kultúru medzi našimi občanmi si vyžaduje zvýšené úsilie Rady Európy v oblasti vzdelávania zameraného na zabezpečenie prístupu k vzdelaniu pre všetkých mladých ľudí v Európe, zlepšenie jeho kvality a okrem iného podpory všeobecnej výchovy k ľudským právam.

Plne využijeme možnosť pozdvihnúť povedomie verejnosti o európskych normách a hodnotách, ktoré prináša Európsky rok občianstva prostredníctvom vzdelávania. Rada Európy bude stavať na svojej práci v oblasti jazykového vzdelávania a vzájomného uznávania diplomov a kvalifikácií. Bude naďalej hrať dôležitú úlohu v Bolonskom procese, zameranom na vytvorenie Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania do roku 2010. Bude aktívne podporovať spoluprácu a vytváranie sietí v oblasti vzdelávania a výmeny študentov na všetkých úrovniach.

Rada Európy zlepši možnosti na školenie učiteľov v oblasti výchovy k demokratickému občianstvu, k ľudským právam, histórie a medzikultúrnej výchovy. Bude podporovať príslušné medzikultúrne programy a výmeny na úrovni stredných škôl v rámci Európy a aj s jej susednými krajinami.

Rada Európy bude aj naďalej rozvíjať svoju sieť škôl politológie, s cieľom podporovať základné európske hodnoty medzi mladou generáciou.

4. Rozvoj mládežníckej spolupráce

Zintenzívňime naše snahy umožniť mladým ľuďom aktívne sa zapojiť do demokratického procesu, aby tak mohli prispievať k podpore našich základných hodnôt. Mládežnícke centrá Rady Európy a Európska mládežnícka nadácia sú pre tento

účel dôležitými nástrojmi. Premietnem pohľad mládeže do všetkých aktivít Rady Európy. Na podporu rozmanitosti, začlenenia sa do spoločnosti a účasti na jej živote sme sa rozhodli spustiť celoeurópsku kampaň v duchu "Európskej mládežníckej kampane proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii" (1995).

Rada Európy bude naďalej rozvíjať svoju osobitnú pozíciu na poli mládeže. Naďalej bude pomáhať členským štátom pri tvorbe nástrojov národnej a miestnej politiky a podporovať mládežnícku výmenu a mobilitu v Európe.

5. Ochrana a podpora kultúrnej rozmanitosti

Rešpektovanie a podpora kultúrnej rozmanitosti na základe hodnôt Rady Európy sú nevyhnutné podmienky pre rozvoj spoločností založených na solidarite.

Rada Európy preto vypracuje postupy riadenia a podpory kultúrnej rozmanitosti, čím zároveň zaistí súdržnosť spoločností. Podporujeme, aby UNESCO prijalo dohovor o kultúrnej rozmanitosti.

Posilníme dialóg o úlohe kultúry v súčasnej Európe a určíme spôsoby podpory rozmanitosti a umeleckej tvorivosti a budeme brániť kultúru ako zdroj hodnôt.

Podnikneme kroky na zlepšenie prístupu ku kultúrnym výdobytkom a dedičstvu podporou kultúrnych aktivít a výmen.

6. Posilnenie medzikultúrneho dialógu

Budeme systematicky nabádať na medzikultúrny a medzináboženský dialóg, založený na všeobecných ľudských právach, ako prostriedok podpory povedomia, porozumenia, zmierenia a tolerance, ako aj prostriedok predchádzania konfliktom a zabezpečenia súdržnosti spoločnosti. Musí sa zabezpečiť aktívne zapojenie občianskej spoločnosti do tohto dialógu, na ktorom sa rovnoprávne zúčastnia muži aj ženy. Problémy, ktorým čelia kultúrne a náboženské menšiny sa často najlepšie riešia na miestnej úrovni. Preto žiadame Kongres miestnych a regionálnych samospráv, aby sa aktívne zapojil do riešenia týchto problémov a podporoval najlepšie skúsenosti.

Posilníme spoluprácu a koordináciu v rámci Rady Európy a aj s inými regionálnymi a medzinárodnými inštitúciami. Z týmto účelom bude v rámci Rady Európy vymenovaný koordinátor pre medzikultúrny dialóg, aby v spolupráci s existujúcimi štruktúrami monitoroval realizáciu praktických programov organizácie a zabezpečoval koordináciu s inými inštitúciami.

V presvedčení, že dialóg medzi kultúrami sa posilňuje aj správnym porozumením histórie, potvrdzujeme prácu Rady Európy v oblasti výučby histórie a príbuzných projektoch a rozhodli sme sa zintenzívniť naše snahy v tomto smere. Vyzývame občiansku spoločnosť na aktívnejšie zapojenie sa do tejto práce.

Sme oddaní myšlienke nového dialógu medzi Európou a jej susednými regiónmi - južné Stredomorie, Blízky východ a stredná Ázia - založenom na spomínaných princípoch. Uznávame úlohu Centra SeverJuh pri podpore tohto dialógu, ako aj jeho poslanie posilňovať európske povedomie o medzikultúrnych a rozvojových otázkach.

7. Podpora športu

Pripisujeme obrovský význam účinnému fungovaniu Dohovoru proti dopingmu a Európskemu dohovoru o násilí a neviazanosti divákov počas športových podujatí, a najmä na futbalových zápasoch, ktoré sú referenčnými textami medzinárodného práva. V súlade s Odporúčaním Výboru ministrov R(99)9 o úlohe športu pri rozvoji sociálnej súdržnosti odporúčame pokračovať v aktivitách Rady Európy, ktoré plnia referenčnú úlohu v oblasti športu.

8. Riadenie migrácie

Sme si vedomí dôležitosti pohybu obyvateľstva v rámci Európe a z iných kontinentov do Európy. Riadenie migrácie je hlavnou výzvou Európy 21. storočia.

Domnievame sa preto, že Rada Európy by mala realizovať svoju činnosť v tejto oblasti v spolupráci s Európskou úniou, aby tak prispela k vyváženejšiemu riadeniu migrácie v celej Európe.

IV - ROZVOJ SPOLUPRÁCE S ĎALŠÍMI MEDZINÁRODNÝMI A EURÓPSKÝMI ORGANIZÁCIAMI A INŠTITÚCIAMI

Sme pevne odhodlaní zabezpečiť úzku spoluprácu a koordináciu v medzinárodnej činnosti, najmä na európskej scéne. Rada Európy, Európska únia a OBSE preto posilnia súčinnosť a komplementaritu založenú na ich jednotlivých kompetenciách a odbornosti.

1. Vzťahy s Európskou úniou

Vzhľadom na jej dôležitý príspevok k demokracii, súdržnosti a stability v Európe, vyzývame Radu Európy, aby:

- posilnila svoje vzťahy s Európskou úniou, aby sa dosiahnuté úspechy a budúca práca v oblasti normotvorby Rady Európy a Európskej únie vhodne odrážali v ich aktivitách;
- posilnila spoluprácu s Európskou úniou v oblasti ľudských práv a základných slobôd, podpory pluralitnej demokracie a vlády práva;
- posilnila spoluprácu s Európskou úniou v oblastiach spoločného záujmu, najmä v právnej, kultúrnej, sociálnej oblasti a oblasti mládeže, prostredníctvom spoločných programov a spolupráce so špecializovanými orgánmi Rady Európy, ako napríklad Benátska komisia, Komisia na zabránenie mučenia, Skupina štátov proti korupcii, Európska komisia proti rasizmu a intolerancii, komisár pre ľudské práva a Európska komisia pre efektívnosť súdnictva.

Na základe smerníc obsiahnutých v prílohe, bude pripravené memorandum o porozumení medzi Radou Európy a Európskou úniou, na vytvorenie nového rámca posilnenej spolupráce a politického dialógu. Osobitný dôraz by sa mal klásť na to, ako by mohla Európska únia a jej členské štáty lepšie využívať dostupné nástroje Rady Európy a jej inštitúcií a na to, aký osôh by mohli mať všetci členovia Rady Európy z užších vzťahov s Európskou úniou.

2. Vzťahy s OBSE

Vyzývame Radu Európy, aby viac rozvíjala a racionalizovala spoluprácu s OBSE, na základe svojich osobitných úloh a komparatívnych výhod, pričom sa vyhnú duplikácii činností. Vyzývame najmä na užšiu spoluprácu s OBSE v prioritných oblastiach, ktoré definovala Koordinačná skupina a následne prijali riadiace orgány týchto dvoch organizácií, počínajúc bojom proti terorizmu, ochranou práv osôb pariacich k národnostným menšinám, bojom proti obchodovaniu s ľuďmi a podporou tolerance a nediskriminácie.

V tejto súvislosti vítame pripojenú spoločnú deklaráciu o posilnenej spolupráci medzi Radou Európy a OBSE.

3. Vzťahy s OSN

Vyzývame Radu Európy, aby zintenzívnila spoluprácu s OSN a jej špecializovanými agentúrami a tak podporila univerzálne hodnoty, ktoré zdieľajú členské štáty Rady Európy v oblasti ľudských práv a dosiahla rozvojové ciele OSN pre nové milénium, ktoré zahŕňajú najmä právo všetkých ľudí žiť vo vyrovnanom, zdravom prostredí.

V - REALIZÁCIA AKČNÉHO PLÁNU: TRANSPARENTNÁ A EFEKTÍVNA RADA EURÓPY

Poverujeme Výbor ministrov prijať kroky s cieľom zabezpečiť, aby jednotlivé orgány Rady Európy zabezpečili urýchlenú realizáciu tohto akčného plánu, ak je to potrebné aj v spolupráci s ďalšími európskymi a medzinárodnými organizáciami.

Poverujeme Výbor ministrov a generálneho tajomníka v spolupráci s nezávislými odborníkmi, aby dali nový impulz reformnému procesu organizačnej štruktúry Rady Európy a jej pracovných postupov, čo považujeme za naliehavú prioritu. Vychádzajúc z doterajšieho úsilia, tento proces by mal smerovať k efektívnemu fungovaniu organizácie, v súlade s jej cieľmi a zohľadňovať potrebu rozpočtových obmedzení. Osobitná pozornosť by sa mala venovať iniciatívam, ktoré budú zabezpečovať transparentnosť, hospodárnosť, ako aj vnútornú spoluprácu a výmenu znalostí v Rade Európy.

O priebehu tohto reformného procesu bude Výbor ministrov dostávať pravidelné správy. Bude sa o ňom diskutovať na stretnutí ministrov v máji 2006.

Príloha 1

SMERNICE o vzťahoch medzi Radou Európy a Európskou úniou

1. Rada Európy a Európska únia zakladajú svoj vzťah na všetkých otázkach spoločného záujmu, najmä podpora a ochrana pluralitnej demokracie, dodržiavanie ľudských práv, základných slobôd a vlády práva, politická a právna spolupráca, sociálna súdržnosť a kultúrna výmena. Tieto spoločné hodnoty tvoria základ demokratickej stability a bezpečnosti, po ktorých túžia naše spoločnosti a občania a pomáhajú vnášať väčšiu súdržnosť do Európy a rozvíjať celkovú súdržnosť.
2. Budúce vzťahy medzi Radou Európy a Európskou úniou by sa mali riadiť posilneným partnerstvom a komplementaritou, aby sa tak posilnila praktická spolupráca vo všetkých oblastiach spoločného záujmu.
3. Spoločný cieľ - Európa bez nových deliacich čiar - sa najlepšie dosiahne vhodným používaním noriem a štandardov, ako aj skúseností a odborných znalostí rozvinutých v Rade Európy počas pol storočia.
4. Skoré pristúpenie Európskej únie k Európskemu dohovoru o ľudských právach vo veľkej miere prispeje k zabezpečeniu súdržnosti v oblasti ľudských práv v Európe. Prípravné práce by sa mali urýchliť, aby sa toto pristúpenie mohlo uskutočniť čo najrýchlejšie po vstupe do platnosti ústavnej zmluvy. Prihliadajúc na kompetencie európskych spoločenstiev je potrebné zvážiť prijatie ďalších zmlúv Rady Európy na základe podrobného prieskumu zvážiť zapojenie jej mechanizmov.
5. Právna spolupráca medzi Radou Európy a Európskou úniou by mal pokračovať a ďalej sa rozvíjať, ako prospešná a vhodná pre dobro všetkých európskych občanov, a zároveň sa treba zamerať na dosiahnutie väčšej komplementarity medzi právnymi textami Európskej únie a Rady Európy. Európska únia by sa mala usilovať preniesť do svojho práva tie aspekty dohovorov Rady Európy, ktoré patria do jej kompetencie.
6. Rada Európy bude na základe svojich odborných poznatkov a pomocou jednotlivých orgánov pokračovať v poskytovaní podpory a poradenstva Európskej únii, najmä v oblasti ľudských práv a základných slobôd, demokracie a vlády práva.
7. Mala by sa posilniť spolupráca medzi Európskou úniou a špecializovanými orgánmi Rady Európy. Európska únia by mala plne využiť najmä odborné poznatky Rady Európy v oblastiach ako ľudské práva, informácie, počítačová kriminalita, bioetika, obchodovanie s ľuďmi a organizovaná kriminalita, kde je potrebné konať v rámci jej kompetencií.
8. Budúce založenie Agentúry ľudských práv Európskej únie by malo vytvoriť možnosť pre ďalší rozvoj spolupráce s Radou Európy a prispieť k väčšej súdržnosti a posilniť komplementaritu.

9. Uvedomujúc si spoločný cieľ posilňovať demokratickú stabilitu v Európe, Rada Európy a Európska únia musia zvýšiť svoje spoločné úsilie o posilnenie celoeurópskych vzťahov, vrátane ďalšej spolupráce s krajinami, ktorá sú súčasťou susedskej politiky Európskej únie a stabilizačného a asociačného procesu.

10. Za účelom dosiahnutia kvalitatívneho zlepšenia vo vzťahoch, obe organizácie by mali pracovať na spoločných aktivitách, čím vytvoria pridanú hodnotu k tomu, čo podnikajú jednotlivo. Európska únia a Rada Európy by mali pravidelne konzultovať na všetkých vhodných úrovniach, vrátane politickej, ako lepšie navzájom využívať svoje odborné znalosti. Takéto konzultácie by prispeli k lepšej koordinácii politiky a činnosti a ďalej by monitorovali prebiehajúcu spoluprácu. Navyše, prítomnosť Európskej únie by mala byť posilnená čo najskorším zriadením stálej kancelárie pri Rade Európy.

Príloha 2

Deklarácia o spolupráci medzi Radou Európy a Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

Členské štáty Rady Európy a účastnícke štáty Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe,

Pripomínajúc rozhodnutia prijaté Výborom zástupcov ministrov Rady Európy v decembri 2004 (č. CM/865/01122004) a Stálym výborom Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (č. 637),

Uvedomujúc si potrebu prispôbiť vzťahy medzi týmito dvoma organizáciami vyvíjajúcemu sa medzinárodnému prostrediu, s dodržiavaním cieľov a princípov obsiahnutých v štatúte Rady Európy a Charte OBSE o európskej bezpečnosti a ďalších prijatých dokumentov a rozhodnutí oboch organizácií,

Odhodlaní usilovať sa o celistvú a slobodnú Európu bez deliacich čiar, založenú na zdieľaných hodnotách a spoločnej oddanosti demokracii, dodržiavaniu ľudských práv, vlády práva, všeobecnej bezpečnosti, sociálnej spravodlivosti a trhovej ekonomike,

Presvedčení, že pre dosiahnutie tohto cieľa musia tieto dve organizácie úzko spolupracovať pri stanovovaní účinných koordinovaných odpovedí na hrozby a výzvy 21. storočia, na základe princípov komplementarity, transparentnosti a demokratickej zodpovednosti, pri rešpektovaní autonómie, rôznej členskej základne a osobitných úloh každej organizácie,

Rozhodnutí založiť túto posilnenú spoluprácu na existujúcom práve Rady Európy a politických záväzkoch OBSE,

Vítajúc iniciatívu koordinačnej skupiny, založenej v decembri 2004, ktorá ilustruje záväzky členských a zúčastnených štátov posilniť spoluprácu medzi oboma organizáciami,

Vyzývajú Koordinačnú skupinu, aby vo svojej práci kládla dôraz na formuláciu konkrétnych odporúčaní ako posilniť koordináciu a spoluprácu medzi týmito dvoma organizáciami v oblastiach spoločného záujmu, berúc do úvahy ich prácu, ktorú už na tomto poli vykonali a počínajúc otázkami týkajúcimi sa boja proti terorizmu, ochrany

práv osôb patriacich k národnostným menšinám, boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ako aj podpory tolerancie a nediskriminácie;

Zhodli sa, že za týmto účelom treba preskúmať rôzne formy spolupráce medzi týmito organizáciami, ako napríklad spoločné stretnutia a spoločné aktivity s aktívnejšou účasťou členských a zúčastnených štátov, aby sa tak vytvorila synergia a predišlo sa nežiadúcej duplikácii, avšak s plným ohľadom na rozdielnu povahu a členskú základňu oboch organizácií a s najlepším využitím ich komparatívnych výhod;

Vyzývame na lepšiu koordináciu v rámci národnej administratívy členských štátov, aby sa zabezpečila efektívnejšia realizácia spomínaných princípov;

Rozhodli sme sa upozorniť na túto deklaráciu parlamentné zhromaždenia Rady Európy a OBSE a privítali by sme ich zámer posilniť spoluprácu medzi týmito dvoma zhromaždeniami.

PRÍLOHA 4

Európska charta regionálnych a menšinových jazykov
Výbor expertov

VYPOČUTIE EURÓPSKEHO FÓRA RÓMOV A KOČOVNÍKOV
Európske fórum Rómov a kočovníkov
Rada Európy, Štrasburg, 14. november 2005

MIN-LANG (2005) 19
Príloha II

Politický dokument o rómskom jazyku

Október 2005

Podľa názoru ERTF

- je potrebné uznať rómsky jazyk za jazyk, v súlade s Chartou regionálnych a menšinových jazykov, v každom z členských štátov a je nevyhnutné, aby zaujal miesto s štátnom vzdelávacom programe a boli na jeho výučbu vyčlenené primerané prostriedky,
- by rómskemu jazyku mal byť zároveň priznaný aj štatút európskeho jazyka,
- chýbajúci medzinárodne uznávaný „štandardný dialekt“ nie je prekážkou implementácie práv zo strany štátu súvisiacich s používaním a učením sa jazyka, keďže Rómovia a kočovníci, rovnako ako iní, majú práva súvisiace s jazykom, ktoré je potrebné a nutné rešpektovať,
- Rómovia a kočovníci musia mať príležitosť zvoliť si dvojazyčné vzdelávanie, aby sa mohli naučiť zároveň úradný aj svoj vlastný jazyk, musí to byť voľba rodičov a nie systému školstva alebo dokonca niekoho úplne iného,
- vyučovanie rómskeho jazyka musí byť prístupné v rozličných formách všetkým žiakom, ktorí používajú tento jazyk doma ako aj žiakom, ktorí nemajú žiadne predchádzajúce základy jazyka,
- cieľom vyučovania rómskeho jazyka je nielen umožniť študentom, aby sa naučili dobre hovoriť jedným dialektom, ale aby zároveň aj porozumeli a získali vedomosti o rôznych druhoch rómčiny používaných v Európe; nie je potrebný „štandardný dialekt“, základom je vzájomné porozumenie a „jazykový pluralizmus“,
- pri príprave učebníc a výučbových materiálov pre rómsky jazyk by bolo vhodné nadviazať medzinárodné kontakty a to i napriek tomu, že tvorba materiálov

bude v konečnom dôsledku pochopiteľne regionálne, národne alebo miestne podmienená; veľa dôvodov hovorí za to, aby sme čerpali zo širokej základne talentov, skúseností a odborných vedomostí, a príprava zdrojov pre rómsky jazyk prebiehala v medzinárodnom kontexte,

- učitelia sa nemôžu vzdelávať iba na vnútroštátnej úrovni, omnoho cennejšie by bolo vzdelávanie organizované na celoeurópskej úrovni,
- gramotnosť sa žiakovi najlepšie nadobúda, ak proces prebieha v jazyku, ktorý učiaci sa – dieťa alebo dospelý – môže nazvať svojím, nadväzujúce vyučovanie môže a malo by obsahovať stratégie zamerané na zoznámenie žiakov s rôznymi formami písanej rómčiny,
- elektronická zbierka vyučovacích materiálov by učiteľom umožnila prístup k širokej škále zdrojov, z ktorých by si mohli vybrať a prispôbiť si ich tak, aby vyhovovali ich potrebám,
- ERTF by mali byť zverené prostriedky na projekt zameraný na vytvorenie takéhoto multidialektového zdroja vyučovacích materiálov,
- plnenie väčšiny z vyššie spomínaných cieľov už napreduje vďaka práci ad-hoc skupiny Rady Európy na rámcovom vzdelávacom programe rómskeho jazyka,
- mládež by mala mať možnosť učiť sa rómčinu bez toho, aby stratila príležitosť študovať iné predmety,
- kedykoľvek sa preveruje plnenie Charty, sekretariát Charty by sa mal obrátiť na ERTF a zistiť, či je zastúpené rómske a kočovné obyvateľstvo a aké sú ich starosti a obavy,
- existuje spojenie medzi ochranou rómskeho jazyka a integráciou Rómov v krajinách, kde títo žijú; ochrana a podpora Rómov učí ako Rómov tak aj nerómov, že Rómovia majú miesto v spoločnosti,
- ERTF žiada výbor expertov Charty, aby zvažil prijatie Rómskeho zástupcu s relevantnou expertízou do svojich radov ako stáleho člena Výboru.